№. 42. ВТОРНИКЪ, 30 МАЯ. 1861. WTOREK, 30 MAJA. Nr. 42.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цѣна за годъ	10 р.
„ „ съ пересылкою	12 „
„ за полъ года	5 „
„ „ съ пересылкою	6 „
„ на четверть года	2 „ 50 к.
„ „ съ пересылкою	3 „
„ за 1 мѣсяцъ	1 „

За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ „ z przesyłką	„ 12
„ półroczna	„ 5
„ „ z przesyłką	„ 6
„ kwartalna	„ 2 k. 50.
„ „ z przesyłką	„ 3
„ miesięczna	„ 1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Bióro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

TREŚĆ.

ЧАСТЬ ОФФИЦІАЛЬНАЯ.

Ст.-Петербургъ, 26-го Мая.

МОСКВА.

18-го мая, въ часъ пополудни, ИХЪ ВЕЛИЧЕСТВА ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ и ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА, въ сопровожденіи Ихъ Императорскихъ Высочествъ Великаго Князя Алексія Александровича и Великой Княжны Маріи Александровны, а также Его Императорскаго Высочества Принца Петра Георгіевича Ольденбургскаго и Его Велико-Герцогскаго Высочества Герцога Георгія Мекленбургъ-Стрелицкаго, имѣли торжественный выходъ въ Успенскій соборъ и Чудовъ монастырь. Восторженныя толпы народа, встрѣтившія наканунѣ дорогихъ августѣйшихъ гостей у станціи желѣзной дороги и сопровождавшія Ихъ на всемъ пути до Кремлевскаго дворца, стеклись на другой день въ Кремль еще многочисленнѣйшими массами, и чувства искренней, задушевной радости оживляли всѣ лица этой необозримой семьи.— Всѣ взоры были обращены къ дворцу съ однимъ и тѣмъ же нетерпѣливымъ и вмѣстѣ благоговѣйнымъ ожиданіемъ, и когда на ступеняхъ Краснаго крыльца появился ГОСУДАРЬ въ сопровожденіи ГОСУДАРЫНИ ИМПЕРАТРИЦЫ и августѣйшихъ дѣтей Своихъ, неумолкающіе клики, вырывавшіеся прямо изъ души, оглашали шествіе Ихъ къ нашей древней святынѣ. Передъ вступленіемъ въ Успенскій соборъ, ИХЪ ИМПЕРАТОРСКІЯ ВЕЛИЧЕСТВА были встрѣчены высокопреосвященнѣйшимъ митрополитомъ Филаретомъ, со крестомъ и св. водой и привѣтствованы отъ него слѣдующею рѣчью:

„Благочестивѣйшій ГОСУДАРЬ!

Привѣтствуемъ Тебя въ седьмое лѣто Твоего царствованія.

У древняго народа Божія седьмое лѣто было лѣтомъ законнаго отпущенія изъ рабства (Исх. XXI. 2).

У насъ не было рабства, въ полномъ значеніи сего слова: была однако крѣпкая наслѣдственная зависимость части народа отъ частныхъ владѣльцевъ. Съ наступленіемъ Твоего седьмаго лѣта, Ты изрекъ отпущеніе.

Обыкновеннѣе сильные земли любятъ искать удовольствія и славы въ томъ, чтобы покорить, и наложить иго. Твое желаніе и утѣшеніе—облегчить Твоему народу древнія бремена, и возвысить мѣру свободы, огражденной закономъ. Сочувствовало Тебѣ сословіе благородныхъ владѣльцевъ, и въ доброволную жертву сему сочувствію принесло значительную часть своихъ правъ.

DZIAŁ URZĘDOWY.

St.-Petersburg , 26-go maja.

MOSKWA.

Dnia 18 maja, o godzinie pierwszéj po południu, NAJJAŚNIEJSI PAŃSTWO CESARZ JEGO MOŚĆ i CESARZOWA JEJ MOŚĆ, w towarzystwie Ich Cesarskich Wysokości Wielkiego Księcia Aleksandra Aleksandrowicza i Wielkiéj Księżniczki Marji Aleksandrówny, tudzież Jego Cesarskiéj Wysokości Księcia Piotra Oldenburskiego i Jego Wielkoksiążęcéj Wysokości Księcia Jerzego Meklenburg-Strelitzkiego, uroczyście udali się do Soboru Wniebowzięcia i klasztoru Czudowskiego. Uniesione radością tłumy ludu, które w przeddzień spotkały drogich Najjaśniejszych Gości na stacji kolei żelaznéj i przeprowadzały przez całą drogę do pałacu Kremlewskiego, zbiegły się nazajutrz do Kremla w massach jeszcze liczniejszych, i uczucia szczeréj, serdecznéj radości jasniały na wszystkich obliczach téj nieobjętéj okiem rodziny.— Wszystkich oczy zwrócone były ku pałacowi z jednem i témże niecierpliwém i zarazem pełném głębokiéj czci oczekiwaniem, i kiedy na stopniach Krasnego krużganku ukazał się CESARZ JEGO MOŚĆ wraz z CESARZOWĄ JEJ MOŚCIĄ w towarzystwie Najjaśniejszych dzieci Swoich, nieustanne okrzyki, wprost z duszy pochodzące, rozlegały się w czasie ICH pochodu do naszéj świątyni starożytnéj. Przed wejściem do Soboru Wniebowzięcia, ICH CESARSKIE MOŚCI byli spotkani przez wysocenajprzewielebniejszego metropolitę Filareta, z krzyżem i wodą święconą i pozdrowieni przezeń mową następującą:

„Najprawowierniejszy MONARCHO!

Pozdrawiamy Ciebie w siódmym roku Twojego panowania.

U starożytnego ludu Bożego rok siódmy był rokiem, według zakonu, wyzwolenia z niewoli (Isch. XXI, 2.).

U nas nie było niewoli w całém znaczeniu tego słowa: była atoli poddańcza zawisłość dziedziczna części ludu od ziemian prywatnych. Za nadejściem Twojego roku siódmego, wyrzekłeś wyzwolenie.

Zwykle mocarze ziemscy lubią szukać zadowolenia i sławy w podbojach i ujarzmieniu. Twoje żądanie i pociecha jest w tém, by ulżyć Twojemu narodowi dawne brzemię i powiększyć swobodę, prawem zabezpieczoną. Uczucie Twoje podzielał szlachetny stan ziemian-dziedziców,i w dobrowolnéj ofierze temu współczuciu, znaczną część praw swoich złożył. I oto przeszło dwadzie-

ВИЛЕНСКАЯ ХРОНИКА.

Кучкуришки.—Двѣ дороги къ нимъ.—Бумагопрядильня въ Кучкуришкахъ. — Новая книга : „Гидрографическо-статистическое описаніе Западной Двины гр. Адама Плятера.“—Городскія новости.—Пріѣздъ знаменитаго скульптора „Генриха Дмоховскаго.“ Швейная машина въ Вильнѣ.—Бенефисъ г. Суревича.—Общее собраніе членовъ въ клубѣ.

Если окрестности Вильно вообще живописны, то онѣ въ настоящую минуту въ особенности очаровательны. Теперь, въ исходѣ мая, когда весна, такъ сказать, въ полномъ разгарѣ, теперь говоримъ, слѣдуетъ полюбоваться прелестными предмѣстьями города. И намъ, сидя за письменнымъ столомъ при † 23° Реом., и заслышавъ заливающагося соловья, захотѣлось перенестись на нѣсколько мгновеній за черту душнаго города.

Къ счастію, не успѣла пробѣжать эта мысль чрезъ нашу голову, и уже представился случай, или, лучше сказать, надобность посѣтить бумагопрядильню въ *Кучкуришкахъ*. Въ Кучкуришки ведутъ двѣ дороги. Одна, такъ называемый *Полоцкій трактъ*, считается древнѣйшимъ путемъ въ Литвѣ. Онъ соединялъ древній Полоцкъ съ Вильно, проходя чрезъ Михалишки, Свирь, Глубокое въ Полоцкъ, а оттуда въ Москву и Кіевъ. Этимъ же трактомъ прибыла въ Вильно дочь Іоанна III Литов. В. К. *Елена*, встрѣченная передъ городомъ В. К. *Александромъ*. По этому же тракту двинулся Стефанъ Баторій въ памятный Полоцкій походъ.

Другая дорога въ Кучкуришки ведетъ чрезъ рядъ, едва ли не красивѣйшихъ окрестностей Вильно: Бельмонтъ, Леонишки, Пушкарня могутъ смѣло соперничать съ лучшими загородными мѣстами за границею. Искуство, правда, играетъ здѣсь послѣднюю роль. За то природа красуется въ полномъ величіи. Небольшая рѣчка Вилейка, перерѣзывая мѣстность множествомъ изгибовъ, сообщаетъ ей не мало эффекта. Въ Пушкарнѣ переброшенъ чрезъ нее мостъ. Далѣе намъ пришлось подняться на довольно высокую гору. Здѣсь мы окинули взоромъ окрестность, и увидѣли Вильно какъ на ладони. Но увы! точно такъ, какъ разочарованіе смѣняетъ нерѣдко самыя отрадныя ощущенія, такъ и на этотъ разъ, иллюзія наша на мгновеніе исчезла: почти подъ нашими ногами былъ развалившійся мостикъ. Правда, что мы улыбнулись пріятно, избѣгнувъ несчастія сломать себѣ ногу, но въ тоже время не могли не пожалѣть будущихъ невинныхъ жертвъ этой небрежности.

Но вотъ еще нѣсколько минутъ ѣзды, и большое каменное строеніе, вмѣщающее бумагопрядильню, обнажается совершенно. Кучкуришская бумагопрядильня обязана своимъ существованіемъ *Войцеху Пусловскому*. Послѣ упадка фабрикъ литовскаго подскарбія Тизенгауза, Пусловскій первый поддержалъ фабричное производство въ Литвѣ. Хорошая бумага, а вѣроятнѣе всего отсутствіе конкуренціи, были причиною большой популярности фабрики Пусловскаго.

Въ настоящее время есть бумагопрядильня и въ Нов. Веркахъ, но ея соревнованіе для Кучкуришекъ не опасно.

Мы присутствовали при процессѣ превращенія тряпокъ и лоскутьевъ въ листы бѣлой бумаги. Постоянныхъ работниковъ на фабрикѣ Пусловскаго 120; въ томъ числѣ мы видѣли около десяти дѣтей. По словамъ завѣдывающаго фабрикою, дѣти работаютъ съ 5 час. утра до 8 часовъ вечера, отдыхая лишь два часа въ обѣденную пору.

Не можетъ ли такой продолжительный механическій трудъ парализировать физическое и моральное развитіе ребенка? Впрочемъ вѣроятно, дирекція фабрики руководствуется гуманными соображеніями относительно своихъ работниковъ.

Бумаги выдѣлывается ежедневно около 200 стопъ, приблизительно на 300 руб.

Кучкуришская бумагопрядильня снабжаетъ бумагой не только Вильно, но и Минскъ, Сувалки, Варшаву и многіе другіе пункты. Какъ доказательство, что сбытъ бумаги постоянно возрастаетъ, замѣтимъ, что недавно фабрика увеличилась большимъ гидравлическимъ колесомъ.

Возвратясь въ городъ, мы нашли на нашемъ столѣ недавно вышедшее изъ печати: *„Гидрографическо-статистическое описаніе Западной Двины, также живущихъ въ ней рыбъ гр. Адама Плятера.“* Авторъ, опредѣляя откуда взялось названіе Западной Двины, описываетъ ея теченіе, главнѣйшіе притоки съ обѣихъ сторонъ и геогностическій составъ почвы, чрезъ которую протекаетъ. Посвящая *Двинскимъ порогамъ* особенный параграфъ, авторъ говоритъ: „болѣе ста пороговъ и опасныхъ мѣстъ, затрудняющихъ судоходство насчитываютъ на Двинѣ. Эти то пороги требуютъ искусныхъ рулевыхъ, каковыми суть искони жители Якобштата. Ежегодно разбиваются о эти пороги десятки плотовъ. Самыя опасныя известково-раковинныя скалы, начинаясь въ *Крыжборгѣ* и *Якобштатѣ*, тянутся до *Кирхгольма.*“

Авторъ исчисляетъ затѣмъ разныя названія пороговъ. Первая часть заключается довольно подробною главою о разномъ видѣ сплава по Двинѣ, Здѣсь видно, что авторъ часто справлялся съ источниками, поставленными во главѣ его сочиненія.

Во второй части гр. Плятеръ описываетъ съ точными подраздѣленіями всѣ роды рыбъ, живущихъ въ Западной Двинѣ.

Вся книга, къ которой приложена и карта, содержитъ не болѣе 70 страницъ, тѣмъ не менѣе, она изобличаетъ добросовѣстный трудъ и любовь къ серьезнымъ занятіямъ.

Теперь перейдемъ къ городскимъ новостямъ.

На первомъ планѣ вспомнимъ о пріѣздѣ въ Вильно знаменитаго скульптора *Генриха Дмоховскаго*. По этому поводу считаемъ весьма кстати познакомить нашихъ читателей нѣсколько ближе съ г. Дмоховскимъ. Онъ родился въ Вильнѣ 14 октября 1810 года. Отецъ его былъ регентъ судебной воспитательной коллегіи, а мать Анна *Deslevert*— дочь маіора бывшей Литовской артиллеріи. Первоначальное воспитаніе онъ получилъ въ Виленской гимназіи подъ руководствомъ Александра Мицкевича (брата знаменитаго поэта), впослѣдствіи декана харьковскаго университета. Затѣмъ Дмоховскій слушалъ курсъ въ юридическомъ факультетѣ, и получилъ ученую степень, но любимѣйшимъ его занятіемъ было всегда рисованіе и слѣпливаніе разныхъ фигуръ изъ гипса. Также съ особенною легкостію доставалось ему изученіе иностранныхъ языковъ: въ нѣсколько лѣтъ онъ выучился еще въ краѣ нѣмецкому, англійскому и италіянскому языкамъ.

Начавъ кочевую жизнь, и не имѣя возможности приложить своихъ юридическихъ познаній къ дѣлу, Дмоховскій нашелъ вскорѣ занятіе, и какъ скульпторъ открылъ себѣ дорогу къ славѣ.

Въ Парижѣ, въ особенности, онъ развилъ свой талантъ. Первымъ блистательнымъ опытомъ былъ, сдѣланный имъ въ 1849 г. въ Познани великолѣпный мраморный памятникъ по порученію гр. Мельжинскаго. 1851 годъ Дмоховскій пробылъ въ Лондонѣ. Здѣсь представился ему случай поѣхать въ Ньюіоркъ. Очутившись на другой сторонѣ Атлантическаго океана, онъ избралъ Филадельфію мѣстомъ своего жительства. Основавъ въ городѣ мастерскую, онъ былъ извѣстенъ жителямъ подъ именемъ *Henry D. Saunders*.

Изъ Филадельфіи Дмоховскій переѣхалъ на время въ Вашингтонъ, гдѣ замѣчательная его работа, именно памятникъ Пулавскому, погибшему при защитѣ города Саванны, обратилъ на него общее вниманіе. Въ знакъ особеннаго отличія, ему отвели на мастерскую комнату въ капитоліумѣ. Тогда то вышли изъ подъ рѣзца польскаго скульптора бюсты: тогдашняго президента Буканана, его племянницы и т. д. Но всѣ эти тріумфы не могли заглушить въ душѣ артиста глубокой скорби, испытываемой имъ послѣ потери жены и двухъ малютокъ въ 1857 году. Дмоховскій заперся на нѣкоторое время въ своей мастерской, и отперъ ее лишь тогда, когда друзья его могли уже наслаждаться новымъ, едва ли лучшимъ, произведеніемъ его талантливаго рѣзца. Это было мраморное изображеніе трехъ дорогихъ ему существъ. Нѣсколько позже жители города спѣшили на кладбище, и въ самомъ уединенномъ его мѣстѣ подъ тѣнію кипариса рукоплескали съ благоговѣніемъ этому *chef d'oeuvre* Дмоховскаго. Но вѣрно и то, что они не съ меньшимъ благоговѣніемъ склоняли головы предъ возвышеннымъ сердцемъ великаго художника.

И этотъ великій художникъ навѣстилъ теперь своихъ *родныхъ* и живетъ между нами.

Надѣемся, что это достаточная причина, увѣковѣчить и въ нашей летучей хроникѣ пребываніе въ Вильнѣ Генриха Дмоховскаго.

— Другая новость эта *швейная машина* въ Вильнѣ. Уже почти мѣсяцъ какъ на *большой улицѣ* въ томъ домѣ, гдѣ живетъ скульпторъ Андріоли, поселилась нѣмецкая чета, и привлекаетъ къ своимъ станкамъ заинтересованную публику. Швейные станки, которые мы видѣли, приготовлены на фабрикѣ *Wheeler et Wilson* въ Нью-іоркѣ. Съ удивительною отчетливостію и быстротою шьютъ они мужскія рубашки, дамскіе воротнички и проч. И такъ на одномъ станкѣ можно въ недѣлю сшить дюжину рубашекъ, съ самыми тонкими складками. Въ нашемъ присутствіи въ теченіи неболѣе 20 минутъ сшили дамскій воротничекъ и манишки, которые мы и купили, заплативъ 60 коп. За шитье рубашки, по самымъ изысканнымъ требованіямъ, назначено 1 руб. сер. Согласитесь читатель, что цѣна весьма умѣренная.

Если бы пріѣхавшіе господа открыли заведеніе на большую ногу, они бы имѣли несомнѣнный успѣхъ.

Конечно цѣлый классъ швей временно пострадалъ бы отъ распространенія швейной машины, но только временно, ибо ищущіе труда, всегда найдутъ его.

Впрочемъ на дѣлѣ это не всегда справедливо. Пока еще не всѣ силы вызваны къ дѣятельности, пока еще торговля и промышленность въ колыбели, пока и умственное движеніе не есть удѣломъ всего общества, до тѣхъ поръ, говоримъ, были и будутъ всегда люди, которые при всемъ желаніи, не имѣютъ гдѣ растратить свою дѣятельность.

Теперь коснемся на минуту и нашего театра.

Въ четвергъ 25 мая былъ бенефисъ ветерана Виленской сцены—*Іосифа Суревича*. Для своего бенефиса онъ избралъ весьма умную пьесу, переведенную съ французскаго, именно: *„Фіамину.“* Въ томъ то и дѣло, что высокая комедія, какъ Фіамина, слишкомъ умна для сцены. Мы вполнѣ раздѣляемъ мнѣніе одного нашего почтеннаго знакомаго, что Фіамина, въ чтеніи производитъ болѣе эффекта. И дѣйствительно въ комедіи дѣйствія какъ то не видно, только и слышатся умные и поучительные монологи. Тѣмъ не менѣе комедія шла довольно живо т. е. артисты играли весьма оживленно. Г-жа Пацевичъ хорошо сыграла роль наивной дѣвочки, что, какъ извѣстно, не такъ то легко.

Кромѣ польской пьесы, былъ и русскій водевиль: *„Довольно.“*

Не знаемъ доволенъ ли г. Суревичъ бенефисомъ, но впрочемъ въ партерѣ пустыхъ мѣстъ почти не было.

Въ пятницу 26 мая было общее собраніе членовъ въ Виленскимъ дворянскомъ клубѣ. Всѣ ожидали, что будетъ таки наконецъ разсмотрѣнъ проэктъ устава, составленный комитетомъ, о которомъ мы вспоминали въ одной изъ предъидущихъ хроникъ. Но собраніе ограничилось избраніемъ пяти новыхъ членовъ, и постановленіемъ напечатать составленный проэктъ устава для разсылки всѣмъ членамъ клуба.

Нѣтъ сомнѣнія, что разсмотрѣніе каждымъ членомъ проэкта устава, значительно облегчитъ окончательное обсужденіе по этому предмету на общемъ собраніи членовъ.

П. К.

ПОПРАВКА.

Въ статьѣ п. з. „Извѣстія изъ Минска“ въ N. 39 вкралисѣ двѣ важныя ошибки. Комитетъ по крестьянскому дѣлу открытъ не 15, но 13 марта; управ. пал. гос. им.—не Гостовцевъ, но Готовцевъ.

И вотъ болѣе двадцати милліоновъ душъ обязаны Тебѣ благодарностію за новыя права, за новую долю свободы.

Молимъ Бога, чтобы добрый даръ былъ разумно употребленъ, чтобы ревность къ общему благу, справедливость и доброжелательство готовы были всюду для разрѣшенія затрудненій, иногда неизбѣжныхъ при новости дѣла; чтобы получившіе новыя права изъ благодарности порадѣли уступившимъ древнія права; чтобы пріятная мысль о трудѣ свободномъ сдѣлала трудъ болѣе прилежнымъ и производительнымъ, къ умноженію частнаго и общаго благоденствія; да будетъ Твоя къ Твоему народу любовь увѣнчана неувядающею радостію, подъ осѣненіемъ Провидѣнія, благодатно простираемымъ, вмѣстѣ съ Тобою, надъ совѣнчанною Тебѣ Твоею супругою, и Твоими благословенными чадами.“

Затѣмъ совершено благодарственное молебствіе о благополучномъ прибытіи ИХЪ ИМПЕРАТОРСКИХЪ ВЕЛИЧЕСТВЪ въ первопрестольную столицу.

Варшава, 19 (31) мая.

Вчерашняго торжественнаго дня Божьяго Тѣла, крестный ходъ, вышедшій изъ каѳедральной церкви св. Іоанна, подвергся замѣшательству, произведенному случаемъ, который могъ причинить весьма важныя послѣдствія. Собравшійся народъ, въ числѣ нѣсколькихъ десятковъ тысячъ, состоявшій изъ мужчинъ, женщинъ и дѣтей, наполнялъ узкую Свентоянскую и другія смежныя улицы, а также и рынокъ Стараго города, въ четырехъ углахъ котораго устроены были алтари. Въ ту минуту, когда его высокопреосвященство архіепископъ Фіалковскій въ главѣ всего духовенства приближался къ рынку, одинъ изъ зломыслящихъ людей, какихъ обыкновенно, при большихъ стеченіяхъ народа, бываетъ не мало, сталъ въ одной прилегающей къ рынку улицѣ кричать: что идетъ войско и что оно будетъ стрѣлять въ народъ; при чемъ даже слышался неоднократный крикъ: ура! Этого было достаточно для паническаго испуга народа. Толпы, наполняющія ближайшія къ рынку улицы, насильственно бросились всею массою къ рынку, распространяя вездѣ тревогу и повторяя ложную вѣсть, которая его перепугала. Народъ въ бѣгствѣ бросается во всѣ стороны, давя другъ друга, и во время этой суматохи, высокопочтенный и удрученный лѣтами архіепископъ Фіалковскій, бывъ чрезвычайно тронутъ, падаетъ почти безъ чувствъ. Варшавскій оберъ-полиціймейстеръ съ большимъ трудомъ перебирается къ его высокопреосвященству, поддерживаетъ его на своихъ рукахъ, успокоиваетъ и увѣщеваетъ къ вознесенію вверхъ Святыхъ таинъ, съ цѣлью усмиренія этого почти общаго смятенія, самъ же онъ машетъ платкомъ и понуждаетъ окружающихъ его лицъ, чтобы и они тоже дѣлали. На видъ вознесенныхъ Святыхъ таинъ, бѣгущія женщины и дѣти останавливаются и становятся на колѣни. Нарушенное спокойствіе между встревоженнымъ людомъ снова водворяется. Церемонія вновь продолжается, но когда процессія имѣла уже обратно войти въ церковь, такой же самый испугъ, причиненный такимъ же какъ и прежде поводомъ, снова послѣдовалъ, но безъ подобныхъ уже прежнимъ послѣдствій, такъ какъ народъ не вѣрилъ уже разсѣваемымъ вѣстямъ и сохранилъ себя спокойно.

Народъ задержалъ нѣсколькихъ лицъ, которыхъ обвинялъ въ шпіонствѣ и провозглашаніи лживыхъ вѣстей, и таковыхъ отвелъ въ ближайшую гауптвахту.

Слѣдствіемъ, которое имѣетъ быть произведено, будетъ доказана вся неосновательность тѣхъ обвиненій, какія обыкновенно во время замѣшательствъ бываютъ обильно распускаемы. Достовѣрно однако то, что во время крестнаго хода не было ни какого войска, ни на рынкѣ Стараго Города, ни на прилегающихъ къ нему улицахъ, и что войско, расположенное въ шатрахъ на Замковой площади, не сдѣлало ни какого движенія и даже ружья его стояли въ рядахъ предъ палатками. (Сѣв. Пч.)

ście milionów ludu zaciąga ku Tobie dług wdzięczności za nowe prawa, za nową dolę swobody.

Błagamy Boga, ażeby dar dobry rozumnie był użyty, ażeby gorliwość ku dobru ogólnemu, sprawiedliwość i życzliwość, były wszędzie gotowe do załatwienia trudności, niekiedy nieuniknionych w rzeczach nowych; ażeby udarowani nowém prawem, przez wdzięczność uczuli się skłonniejszymi ku tym, którzy ustąpili praw dawnych; ażeby myśl przyjemna o pracy wolnéj, uczyniła pracę chętniejszą i sporniejszą, na powiększenie pomyślności każdego i ogółu; oby miłość Twoja ku Twojemu narodowi uwieńczoną została niewiędnącą nigdy radością, pod opieką Opatrzności, dobrotliwie czuwającą, wraz z Tobą, nad poślubioną Ci współtowarzyszką Twoją i błogosławionemi dziatkami Twemi.“

Potém odbyły się modły dziękczynne za szczęśliwe przybycie ICH CESARSKICH MOŚCI do pierwszéj stolicy państwa.

Warszawa, 19 (31) maja.

W dniu onegdajszéj uroczystości Bożego Ciała, processja postępująca od Arcy-Katedry św. Jana, zamieszaną została wypadkiem, który bardzo ważne mógł był sprowadzić następstwa. Kilkudziesięciotysięczny tłum ludu, złożony z mężczyzn, kobiet i dzieci, zapełniał wązką ulicę św. Jana, tudzież ulice przyległe i rynek starego-miasta, na 4-ch rogach którego były urządzone ołtarze. W chwili kiedy JW. arcy-biskup Fijałkowski, z całém duchowieństwem na czele, zbliżał się ku rynkowi, pewien źle myślący człowiek, na jakich przy podobnych licznych zebraniach nigdy nie zbywa, zaczął w jednéj z przyległych ulic krzyczeć, że wojsko nadchodzi, i że strzelać będzie do ludu; przyczém wydano nawet kilkakrotnie okrzyk: hura! Było to dostatecznem do sprawienia panicznego popłochu. Tłum zalegający ulice przyległe, rzucił się gwałtownie całą massą ku rynkowi, rozsiewając wszędzie trwogę i powtarzając wieść fałszywą, która go przestraszyła. Lud rzuca się w ucieczce na wszystkie strony, jedni drugich tratują, a pośród tego zgiełku, czcigodny i sędziwy Arcy-Pasterz, wzruszony nadzwyczajnie, pada prawie omdlony. Ober-policmejster z wielką trudnością przebija się do Jego Excelencji, wspiera go na swym ręku, uspakaja i zachęca do podniesienia w górę N. Sakramentu, celem wstrzymania tego ogólnego prawie popłochu. Sam powiewa chustką i skłania otaczające go osoby, ażeby toż samo czyniły. Na widok wzniesionego N. Sakramentu, uciekające kobiety i dzieci, zatrzymują się i klękają, spokojność wraca pośród przerażonego tłumu. Ceremonja odbywa się daléj, ale w chwili kiedy processja miała z powrótem wejść do kościoła, tenże sam przestrach, tąż samą wywołany przyczyną ponawia się znowu, bez sprowadzenia wszakże poprzednich wypadków, ponieważ massa ludu nie wierzyła już rozsiewanym wieściom i zachowała się spokojnie.

Kilka osób zostało aresztowanych przez lud, który je obwiniał jako szpiegów i prowokatorów, i odprowadził do blizkiego odwachu.

Śledztwo jakie będzie wyprowadzonem, przekona o całéj niedorzeczności takiego oskarżenia, jakiém w czasach zamieszek zwykle tak hojnie szafują. Co atoli jest niezawodném, to, że nie było żadnego wojska, ani na rynku starego-miasta, ani na ulicach przyległych, że wojsko biwakujące na placu przed-Zamkiem, żadnego nie zrobiło poruszenia, i że broń jego stała w kozłach przed namiotami. (Gaz. Pol.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Okropne nieszczęście spadło na Włochy: — Największy z jéj synów zstąpił do grobu. Hrabia Cavour umarł w przeszły czwartek d. 25 maja (6 czerwca) w 51 roku życia. Na pierwszą wieść o jego chorobie zatrwożyły się prawe, światłe i ludzkość miłujące serca; ale wiadomości przez telegraf podawane, ciągłemi nadziejami pocieszały Włochy i Europę; zwiastowały prędkie wyzdrowienie, a tymczasem dogasało to wielkie i szlachetne życie, poświęcone Bogu, Włochom, z sadom wyzwolonym i jedynie zdolnym, wédług najgłębszych przekonan jego czystéj duszy, uszczęśliwić naprzód współziomków, a następnie całą ludzkość. Zawód ziemski wielkiego męża skończony, ale wpływ jego jasnéj głowy i dzieł przezeń dokonanych będzie tak trwały i nieśmiertelny, jak te granitowe Alpy, u których podnóża po raz pierwszy ujrzał światło dzienne. W najszczerszéj a głębokiéj boleści podzielimy się z czytelnikami choć pobieżnym obrazem pełnego chwały życia, bo któżby nie chciał wiedzieć, jakiemi drogami hr. Cavour stanął na téj wysokości, na któréj spółziomkowie szanowali go jak zbawcę ojczyzny, a świat podziwiał, jak jednę z najświetniejszych ozdób wieku? Wiadomości nasze, zaczerpnęliśmy z doniesien M. Wiszniewskiego.

Hr. Kamil Benso Cavour był potomkiem starożytnéj, w dziejach Włoskich pamiętnéj rodziny. Ojciec jego, margrabia Józef, piastował wysokie urzędy w Lyonie za pierwszego cesarstwa i w Turynie, po odnowieniu królestwa Sardyńskiego. Kamil był drugim z porządku jego synem, urodził się w stolicy ojczystéj 1810 roku. Znaczenie i majątek ojca zapewniały mu świetne stanowisko na dworze króla Karola Feliksa, a jego zażyłość z domniemanym następcą tronu, Karolem Albertem, ręczyło pacholęciu za wysokie orędownictwo; jakoż w dziesiątym roku życia oddany do szkoły wojskowéj, był spółcześnie paziem na dworze królewskim. Wrodzona bystrość umysłu i niepospolita w młodzieńcu miłość pracy, dozwoliły mu prędko i korzystnie odbyć nauki, lecz miłość swobody i niepodległość gorejąca w jego duszy, czyniły go niepodatnym prawidłom powszedniéj karności i pozbawiły naprzód posady dworskiéj, a następnie, gdy wstrząśnienie 1830, dało nowy polot wyobrażeniom i młody Cavour poślubił je z zapałem, nie jednem śmiałem słowem ściągnął na siebie niechęć podejrzliwéj władzy, która go z Genui, gdzie jak inżynier pracował nad uzbrojeniem warowni, odesłała do twierdzy Bord, aby w daleko od demokratycznéj społeczności genueńskiéj, tchnącéj dawnemi wspomnieniami rzeczy pospolitéj, oziembił zbyt gorące młodociane wyobrażenia. Trudno atoli było ująć w więz duszę, samodzielnie wydzierającą się na rozleglejsze przestrzenie; przy pierwszéj zręczności Cavour wyszedł ze służby i wnet udał się na zwiedzenie Europy. Nowy stan rzeczy we Francji pod Ludwikiem Filippem silnie go zajął; oswoił się on tam ze stosunkami społecznemi, które dotąd odgadywał tylko przeczuciem, ale w Anglji dopiéro znalazł instytucje, które zupełnie do rodzaju jego umysłu i poglądu na rzeczy przypadały. Szczęśliwy z poznania prawd, tak jeszcze dla siebie nowych, pragnął podzielić się niemi ze światłem i począł pisywać do rozmaitych przeglądów faancuzkich w przedmiotach polityki, skarbowości, gospodarstwa narodowego, słowem we wszystkich przedmiotach, wchodzących w obręb wiadomości, niezbędnych dla przyszłego męża stanu. W tych pierwiastkowych pracach, objawił się samoistny pogląd na rzeczy i ludzi: wykład zewnętrzny nie jaśniał wielkim powabem, ale błyski gienjuszu nadawały całości wysoką wartość. Powróciwszy do Piemontu chciał zaprowadzić na ojczystéj ziemi, co najpożyteczniejszego znalazł za granicą; między innémi w roku 1842 podał razem z innymi prośbę do króla o wolność założenia towarzystwa rolniczego i stał się jednym z najczynniejszych jego radców, prezesem zaś był hrabia Alfieri z Sostegno; około tego właśnie czasu wyobrażenia polityczne wzmagać się we Włoszech poczęły. Kongresa naukowe, zbliżając z sobą najznakomitszych mężów półwyspu, dzielnie przyczyniły się do ich rozwoju: Gioberti, Durando, Balbo, Azeglio, dziełami swojemi przygotowali umysły; wstąpienie na tron papiezki Piusa IX i wyzwolone serdeczne, a prawdziwe Włoskie jego popędy, spotęgowały duch narodu. Król Karol Albert zagaił swój zawód twórcy jedności Włoskiéj wzorowem prawem druku 30 października 1847 r., wnet hr. Cavour, dążący do rozleglejszego na dobro ogólne wpływu, jeden z pierwszych skorzystał z dobrodziejstwa rzeczonego prawa i, pod proroczą nazwą: Zmartwychwstanie (Jl Risorgimento), począł wydawać od grudnia tegoż roku dziennik, który przy spółpracownictwie takich mężów, jak: Balboe, Galvagni i Santa Rosa, nabył ogromnego rozgłosu. Niepodległość Włoch, zjednoczenie książąt i ludów, postęp na drodze ulepszeń, a nadewszystko, spokojność i umiarkowanie, rękojmie siły narodowéj i dobroci sprawy, najmocniéj w tym dzienniku były opowiadane. Musiały wówczas świetne nadzieje ożywiać duszę hrabiego Cavour, kiedy nie wahał się z wielu spółmyślącymi podpisać i przesłać d. 21 grudnia prośbę do króla Ferdynanda neapolitańskiego, aby idąc za przykładem papieża i innych książąt włoskich, przyjął politykę przyszłości, cywilizacji i miłości chrześciańskiéj. W styczniu (7) następnego roku (1848) Genua wyprawiła poselstwo do Karola Alberta, z prośbą o zaprowadzenie gwardyi narodowej i wygnanie Jezuitów; przedstawiciele wyzwolonego ruchu w Turynie, jako to: Brofferio, Valerio i Durando, redaktorowie głównych turyńskich dzienników, zebrali się u margrabiego d'Azeglio, by poprzeć Genueńczyków; lecz hr. Cavour oświadczył: że próżno nastawać o pojedyncze ustępstwa, które zawsze rząd wątlą, narodu nie zaspakajają; należy od razu prosić o konstytucję i otworzyć siłom ojczystym nową, a jedynie zbawienną drogę. Zgromadzeni uznali ten krok za zbyt śmiały, a więc Cavour sam prośbę z trzema swymi spółpracownikami podpisał i w dziennikach Toskańskich na jaw ogłosił. Nie wywarła ona natychmiast skutku, ale nie wiele późniéj Karol-Albert wiekopomny swój statut wydał, który pod umiejętną ręką hrabiego Cavour stał się prócz Rzymu i Wenecji zasadniczém prawem całéj ziemi Włoskiéj.

Rząd więc konstytucyjny zaprawadzony w królestwie Sardyńskiém, otworzył prawdziwie obywatelski zawód

---

PRZEZNACZENIE

PRZEZNACZENIE

czyli

BADACZ NAUK PRZYRODZONYCH.

Przez

L. hr. Potockiego.

IV.

— Zapukano do drzwi Heleny.— Proszę wejść, rzekła, i drzwi się zwolna otworzyły.

— Jak się masz mój przyjacielu, mój dobry przyjacielu, zawołał uradowany Władzio biegnąc na przeciw Szalewskiemu. Helena powstała z miejsca, przysunęła stołek, siadł na nim nasz uczony.— Cały był pomieszany, drżący, a chcąc rozmowę rozpocząć, napróżno słów szukał.

— Mój przyjacielu,— rzekł Władzio, nie widziałem ciebie wczoraj, jakże mi się też długim dzień wydawał. Skoro mi matka pozwoliła pójść do ciebie, a drzwi zastałem zamknięte, co tylkom się nie rozpłakał.

— Więc się pani na mnie nie gniewasz?— Odezwał się Szalewski, nieśmiałém, a pełném nadziei spostrzeżeniem spoglądając na Helenę?

— Daruj mi pan, jeżeli może urażona niewczesną drażliwością, obraziłam ciebie. Proszę mi przebaczyć.

— Pani przebaczyć? ja to, o przebaczenie błagać, raczéj winienem. Nie znam świata, niewiem jak się na nim zachować, towarzyskie obowiązki są mi zupełnie obcemi. Mogłaś to pani nie raz poznać i niech mi to za wymówkę służy.

Ja zaś, po doznanych nieszczęściach, jeżeli się dotąd przyzwyczaić nie mogę do obecnego położenia, moja w tém wina, nie zawsze w niém zostawałam.

— Więc pani byłaś szczęśliwą?

Helena westchnęła głęboko, głowę spuściła:—Tak jest, rzekła,— był czas kiedy mi obcém nie było to, co ludzie nazywają szczęściem, kiedy używałam przyjemności i wygód, jakie nam udziela majątek; ich brak daje mi teraz czuć wartość tego com postradała.

— A niemogłabyś pani, znowu powrócić do szczęścia?— odezwał się Szalewski stłumionym głosem, jakby lękając się słów własnych, a wziąwszy Władzia, posadził go na kolanach, pieszczotami okrył:— Czy ty mnie kochasz?— zapytał dziecka:

— Z całego serca,— odpowiedział Władzio,— pan taki dobry jesteś, ja pana bardzo kocham.

— Zrobiłeś pan jakie nowe odkrycie?— zapytała Helena, chcąc bieg rozmowy odwrócić?

— Zrobiłem odkrycie odpowiedział z uśmiechem, że wiele mi jeszcze braknie, do nabycia znajomości, zupełnie mi dotąd obcéj.

— A to jakiéj?

— Znajomości świata. Nie świata jakim jest, ale jakim go ukształciła społeczność. Poczciwa moja ciotka wielką ma słuszność, kiedy mi ustawicznie wymawia że go nie znam, że nieznam ludzi, nieznam towarzyskich zwyczajów. Długo mi się ta znajomość nie potrzebną wydawała, ale teraz czuć poczynam że się bez niéj obejść niepodobna.— Życzyłbym bardzo abyś pani moją ciotkę poznała, jest to najlepsza kobiéta, ona mi matką była.

— Daruj mi pan,— odpowiedziała Helena, ale położenie moje nie dozwala mi nowych znajomości zawierać, zmusza do zupełnéj samotności.

— Jak się podoba.— Odrzekł Szalewski, z pewném nieukontentowaniem.

— Mnie się wydaje,— odezwała się na to pani Zaciewska,— że z nas obojga pan jesteś jeszcze drażliwszym odemnie. Chcesz wiedzieć dla czego w samotności żyć muszę? Posłuchaj tylko: Jestem ubogą, ale dumną. Poszłam za mąż pomimowoli ojca. Ojciec mój nie zna smutnego położenia w jakim mnie śmierć męża zostawiła; chociaż nieraz w jednémże ze mną mieście przebywa.— Dzisiaj możeby się mnie wyrzekł, gdybym się śmiała mianować jego córką!— Tych słów domawiając nagła bladość okryła jéj lica.

— Czyż to być może!— zawołał Szalewski.

— Sama sobie los własny zgotowałam, dla tego z cierpliwością go znoszę,— mówiła daléj z wyrazem głębokiego smutku.— Bóg mi sił dodaje, ale skoro okiem na to dziecko rzucę, cała mnie odstępuje odwaga,— a ręką potarłszy czoło jakby chciała czarne myśli odgonić,— więc pan chcesz świat poznać?— dodała,— świat, towarzyski, ze wszelkiemi wymaganiami, niedorzecznościami, przesądami, kaprysami swojemi.— Zaciekając się w tych nowych odkryciach, nie raz się zadziwisz, nie raz zasmucisz; mniéj tam znajdziesz powodów pochwał i uwielbienia jak w nauce, którą z takim zamiłowaniem piastujesz, w nauce Boskiego utworu.

— Więc się ojciec pani wyrzeka?

— Miał słuszne powody niezgodzenia się, na nierozsądny związek, pomimo jego woli zawarty.

— Ale przynajmniéj byłaś szczęśliwą z przedmiotem twego wyboru?

— Pokój popiołom tych, którzy z téj ziemi zniknęli,— odezwała się drżącym głosem Helena.—Związek małżeński ani uprawniony, ani uświęcony błogosławieństwem ojcowskiém, szczęśliwym być niemógł. Dzisiaj opuszczona od wszystkich, od swoich, już niemam rodziny.... Temu lat parę ojciec mój powtórnie się ożenił.... sama zostałam na świecie z tém dzieckiem.... biedna sierota!— Przestała mówić, a oczy łez pełne, utopiła w synie.

Szalewski spoglądał z żalem na Helenę, to co słyszał zadziwiało go i smuciło razem. Takie osamotnienie, takie opuszczenie, takie wyrzeczenie się całéj rodziny, nieczułéj na widok odwagi i poświęcenia się bez granic matki dla dziecka, zdawało mu się okropnem nie do uwierzenia! Tysiączne mu się nasuwały pytania, ale nie śmiał wystąpić z niemi, lękał się dotknąć nie zagojonéj jeszcze rany. Nasz uczony jeżeli nie był obznajomiony ze światowém obejściem, miał serce dobre, kochające, pełne uczucia. Gdy powiedzieć albo nieśmiał albo nieumiał, milczał, ale serce jego czuło.

— Od tego dnia stosunki Szalewskiego tak dziwnym sposobem zawarte z Heleną, coraz się ścieśniać zaczynały. Lubił towarzystwo téj młodéj kobiéty, téj młodéj matki, przed którą jeżeli się przedstawiał z całą nieświadomością pospolitych zwyczajów rzeczywistego życia, nie znał tego popsucia, téj złości ludzkiéj, żadnego nie miał wyobrażenia podłości do któréj wiedzie chciwość, ani tych występków pochodzących z rozkiełznanych namiętności.— Znał człowieka ze stanowiska anatomicznego, ale go dotąd nie zbadał pod względem moralnym.

— Pan się zapatrujesz,— mówiła nieraz do niego Helena, na człowieka jak na duże lub małe owady; a jednak gdybyś mu się bliżéj przypatrzył, pewnie byś znalazł, że nie tylko organizacja jego jest lépszą, ale że w nim jest iskra bóstwa, dusza stworzona dla miłości, dla uwielbienia Stwórcy wszech rzeczy, dusza odróżnianiająca go od innych jestestw, dusza pochodząca od Boga i wracająca do niego.

— Tak pani sądzisz,— odzywał się na to nasz uczony, poczém wstawał z miejsca, szedł do siebie, zamykał w swoim pokoju i oddawał się w samotności długiemu rozmyślaniu, nowe zaś i dotąd nieznane mu wyobrażenia o rzeczach, rozwijać się w nim poczynały!— Po długich i pożytecznych rozmowach z Heleną zastanawiał się nie raz nad stanem moralnym człowieka, a szczególniéj kobiety. Z téj pracy wynikło uwielbienie płci pięknéj, czyli raczéj jéj wyobrazicielki, z którą jednak coraz bardziéj nieśmiałym się stawał, szczęśliwy kiedy ją mógł słuchać, mógł się w nią wpatrywać.— Biedny nasz mędrzec był na rozdrożu, nie wiedział w którą stronę się udać, kędy kroki zwrócić.— Już mniéj się oddawał ulubionéj nauce, mniéj zajmował doświadczeniami swojemi, i coraz nowych wyszukiwał powodów odwiedzania sąsiadki, przepędzania z nią choćby chwil kilku.

Helena ze swojej strony przywiązywała się coraz bardziéj do tego poczciwego człowieka, tak dobrego, tak dobrodusznego.— A potem on jéj syna kochał, on się nim zajmował, w nim starał się wzbudzać miłość do pracy!

Ale jest że kto wolnym od ludzkiej obmowy? Pewnego dnia dowiedziała się Helena, że kobieta w jéj wieku, zaledwo bowiem lat dwadzieścia osiem skończyła, na potwarz i szkalowanie, najniewinniej wystawioną być może; dowiedziała się że ją oskarżają o korzystanie ze słabego umysłu swojego sąsiada, o osobiste widoki, o chęć dopięcia celu choćby najpodlejszemi sposobami. Szalewski był nieżonatym, ona wdową; on bogatym, a ona ubogą.— Piękną jéj twarz okrył rumieniec oburzenia, pojęła że potrzeba jéj będzie odepchnąć od siebie jedynego przyjaciela na swiecie, ostatnią deskę zbawienia,—chcąc synowi zostawić czyste i niczém nie skalane imie.— Pozory potępiać ją mogły, a wiedziała, że kobiéta, umiejąca dobrą sławę szanować, pozory nawet od siebie oddalać powinna.— Miałaż więc zrywać tak czyste, tak miłe sercu stosunki? Jakże to sąsiadowi swojemu potrafi dać do zrozumienia? Jak mu to powie? Jakże przed nim odkryje o co ją potwarz obwinia? Liczyła wprawdzie na jego przyjaźń, rachowała na to, że z czasem Jego opieka zapewnić zdoła przyszły los jéj dziecka, ale myśl o sobie, nigdy przez jéj umysł nie przeszła, nie przyćmiła tak godnego, tak szlachetnego celu!—Od chwili w któréj zasłona z jéj oczów spadła, nie jedną łzę w skrytości wylała!

Razu pewnego wszedł Pan Szalewski do jéj pokoju.— Byłby Helenę nadzwyczajnie znalazł zmienioną, gdyby prócz tego co go jedynie zajmowało, mógł na co innego zwrócić uwagę.

— Mam z Panią do pomówienia,—rzekł siadając na stołku;—Władziu pójdź się zabawić na chwilę do mojego pokoju.

Dziecko wyszło, a Helena została po raz pierwszy sam na sam ze swoim sąsiadem; serce jéj mocno bić zaczęło, jakaś nieznana dotąd obawa ją ogarnęła, jakby przeczucie, że się jéj przyszłość rozstrzygać będzie.— Już od dawna Władzia niebyło w pokoju, a milczenia nikt nie śmiał przerywać. Wyobraźnia młodej kobiety, podniecona podszeptami złośliwemi jakie od pewnego czasu do niej dochodziły, gubiła się w najdziwaczniejszych domysłach. Nie mogąc swej niespokojności przezwyciężyć:— Co ci jest mój przyjacielu?—cichym wymówiła głosem.

— Ciotka moja,—odpowiedział westchnieniem,— koniecznie pragnie mnie żenić.—Lekka mgła, przesunęła się Helenie przed oczy.—Tém lepiej,—dodała z mimowolnem zajęknieniem.

— Jak to tém lepiej? czy i Pani chciałabyś mnie widzieć żonatym?

— Jeżeli ożenienie stanie się przyszłego szczęścia twojego warunkiem?

— Piękne mi szczęście!—odezwał się ruszając ramionami.— Poczem znowu nastąpiło milczenie.— Helena niby spokojnie zajęła się ręczną robotą, Szalewski powstawszy z miejsca, po pokoju chodził. Zatrzymawszy się nakoniec:— Już mnie od bardzo dawna,— zawołał,—tém ożenieniem ciotka nie przestaje trapić.— Temu lat dziesięć, chciała mnie żenić z siedemnasto letnią panienką, którą raz tylko na balu ujrzałem, albo raczéj niewidziałem jéj wcale, gdyż tańcując z młodym oficerem przemknęła mi się przed oczami, a ja nieczekając aż się taniec skończy, wyniosłem się cichaczem, i odtąd ani jéj widzieć, ani słyszeć o niéj niechciałem.— Ciotka utrzymywała żem się nie przyzwoicie znalazł, żem obraził Pannę i jéj rodziców i żem się stał powodem zerwania związków, pod każdym względem dla mnie korzystnych.— Odtąd nieprzestaje mi suszyć głowy, abym się koniecznie żenił, co raz mi nowy wynajdując przedmiot, gdyż tamta w rok późniéj, jak powia-

dla hrabiego Cavour; był on wtenczas w całéj dojrzałości wieku, bo liczył lat 37; niezależność majątkowa powinna była wzbudzić zaufanie. Wydanemi pismami przekonał, że sprawy krajowe zgłębił i zdrowo o nich sądzi, a jednak imie jego nie zdobyło jeszcze téj wziętości, któraby zapewnić mu wstęp do izby sejmowéj mogła. Pamięć ojca, który na posadzie dyrektora policji turyńskiéj mniemanie powszechne przeciw sobie oburzył, zaszkodziła synowi i dopiero w następnym roku, ciągłą pracą na drodze swobody i postępu, przekonał on spółobywateli, że dolę kraju jego sumieniu i zdolności powierzyć mogą. Pierwsza mowa nowego posła, wyrzeczona d. 4 lipca 1848, odznacza się prawdziwie proroczym na przyszłość Włoch poglądem. Wiadomo, że wówczas powstanie Lombardzko-Weneckich austrjackich posiadłości, wszędzie tryumfujące dozwalało Medyolanowi rozrządzać swoją dolą; rzecz toczyła się na sejmie o zlanie się w jedno ciało Lombardji z Piemontem. Hr. Cavour najsilniéj to popierał; z niesłychanym zapałem przeciwników swoich, którzy jeszcze pozbyć się nie mogli dawnych autonomicznych wyobrażeń, zwycięzko zbijał, lecz w tem klęska pod Cestoso postać rzeczy zmienia; sejm ustaje; Cavour radzi ostatnie siły narodu poruszyć dla dania austrjakom odporu, oświadcza się wejść w szeregi ochotników, gdy zawarto rozejm w Medyolanie. Izby na nowo obradować poczęły. Stateczną zasadą Cavoura było, że prawdziwe obywatelstwo polega na wspieraniu rządu, dopóki wierność dla karty konstytucyjnéj jest jego godłem; ale im sprawa wyzwolenia włoskiego stawała się niebezpieczniejszą, tem stronnictwa gminowładne zuchwaléj występować poczęły. Cavour w walce z niemi nie odmawiał swéj pomocy gabinetowi Alfieri, mianowanemu 19 sierpnia 1848, odwróciło to od niego ufność wyborców do tego stopnia, że Turyn na następny sejm cofnął przedstawicielowi swojemu dotychczasowe umocowanie; nawet zamyślana przez Giobertiego, który objął władzę w styczniu 1849, wyprawa wojsk sardyńskich do Rzymu i Toskanji, silnie zalecana przez Cavoura nie przejednała uprzedzonych umysłów; sam nawet Gioberti władzę utracił, zastąpił go Azeglio. Klęska pod Nowarą zdawało się że na długo, jeśli nie na zawsze, wytrąci z rąk Piemontu przewodnictwo sprawy włoskiéj; Azeglio, rozwiązał izby i nowe zapowiedział wybory. Cavour stanął na czele stronnictwa ministerjalnego, Ratazzi na czele demokratów. W skutek potłumienia przez Austrję powstań: Włoskiego i Węgierskiego, obudziły się wsteczne dążenia. Hr. Cavour chciał ich wpływ odwrócić od Piemontu i głośno wyrzekł: gdy wiatr zbyt silnie w jedną stronę wiać pocznie, byłoby nie przebaczonym błędem dać się mu unieść i owszem, jak na męża przystało, stawić mu czoło należy, by wszystkiego swą siłą nie obalił. Dla tego też w izbie wystąpił jak stateczny obrońca zasad wyzwolonych; niedozwolił nadwerężyć swobód druku, przyczynił się do zniesienia sądów duchownych i naród wkrótce w nim ujrzał obrońcę praw nabytych i zwolennika mądrze wyzwolonych zasad. Wpływ jego w izbie widocznie spotężniał, rząd więc po śmierci Santa-Rosa zamierzył powołać go na ministra handlu i marynarki. Mówią, że gdy Azeglio doradzał królowi poruczenie tych wydziałów hrabiemu Cavour, Wiktor-Emmanuel miał odpowiedzieć, że się na to zgadza, lecz dodał: „Zobaczycie że on was wszystkich wysadzi.“ Odtąd, z małemi przerwami, znakomity mąż stanu ciągle piastował rozmaite wydziały w gabinecie piemonckim; odtąd powstała w jego duszy myśl wielka: ujrzenia kiedyś Włoch jednolitych, wyzwolonych, silnych i szanowanych w rodzinie narodów europejskich. Miał on jasne poczucie warunków godności i szczęścia społecznego; wiedział, że żaden lud nie dźwignie się dotąd z upadku, póki nie zabłyśnie sławą; dla tego nastręczył Francji i Anglji myśl powołania wojsk sardyńskich do uczęstnictwa w wojnie wschodniéj. Wewnątrz kraju, utrzymując powagę rządu, przestrzegał sumiennego wykonania statutu; wychodźcom wszystkich krajów Włoskich otworzył braterską gościnność w krajach, swojego króla; a gdy nadszedł wielki dzień pojednania, gdy Napoleon III zgromadził w Paryżu kongres 1856, hrabia Cavour jako przedstawiciel Wiktora-Emmanuela, wytoczył przed areopag Europy sprawę całego ludu Włoskiego. Drobna, zaledwie cztero-miljonowa Sardynja, dzięki przewadze jego rozumu i umiejętności korzystania z doby, stanęła nagle w obliczu zdumionego świata na równi z pierwszemi mocarstwami; wymówny głos obrońcy półwyspu nie przebrzmiał jak głos wołającego na puszczy, ale na bujnéj roli ludzkości rzucił zdrowe i płodne nasiona, co wkrótce zakwitnąć miały, niepożytemi laurami. Austrja w swéj dumie nigdy spodziewać się nie mogła, aby mały Piemont mógł sprzeciwiać się jéj woli, zakazała więc Wiktorowi-Emmanuelowi litości nad wygnańcami włoskimi. Chciała aby wolność druku, aby rozwój światła, aby swobodę myśli, tak jak w jéj własnych państwach, tak i w Piemoncie, na zawsze wtrącić do grobu. Hr. Cavour doradził królowi, a rada jego w tém wielkiém szlachetném i nieustraszoném sercu, łatwy znalazła posłuch; radził zerwanie stosunków dyplomatycznych z Austrją i rozciągnienie na szersze jeszcze rozmiary opieki nad całą rodziną włoską. Hr. Cavour, już dawniéj Napoleonowi III znany, niezrównaną przenikliwością zbadał tajniki duszy, téj nieodgadnionéj dziejowéj postaci; Napoleon ocenił tę na pozór zimną, a ognistą duszę włoską. Minister sardyński, wróciwszy do kraju wyrozumiał Wiktora-Emmanuela i sam wzniosły miłośnik włoskiéj ojczyzny, ukląkł przed potęgą tegoż uczucia, które serce jego króla przepełniało. Wiktor Emmanuel nie wahał się ani chwili poświęcić kolebki swojego wsławionego domu dla chwały, znaczenia i szczęścia ukochanéj Italji. Zaspokojony w tym względzie, hr. Cavour udał się do Plombiéres i śmiało oświadczył Napoleonowi, że Sabaudję Francji odda, że córkę królewską węzłem małżeńskim ze stryjecznym bratem cesarza skojarzy, byleby Francja rękę Piemontowi podała, do wyrwania z pod jarzma austryjaków Lombardzko-Weneckiego królestwa i do wyzwolenia całego półwyspu z pod zgubnego niemieckiego wpływu. Napoleon nie mógł i niechciał opierać się tak ponętnym przełożeniom. Błędy Austrji, która w zarozumiałości swojéj rady i pośrednictwa mocarstw odrzuciła, ułatwiły Napoleonowi możność wypowiedzenia wojny, francuzi poszli znanemi alpejskiemi szlakami, znaleźli choć drobne, ale męztwem dorównywające sobie wojsko piemonckie i w trzymiesięcznéj wyprawie zmusili Austrję do podpisania podanych sobie warunków. Napoleon nie ziścił obietnic, w Plombiéres danych; hr. Cavour nie mógł dłużéj u steru rządu pozostać, złożył władzę w ręce królewskie i usunął się na wiejskie ustronie, gdzie nadal układał zamiary do ziszczenia wielkich pomysłów, jakie miłość dla kraju nastręczała. Napoleon w niewyczerpaném bogactwie swych zasobów, dręczony myślą, że Włochów zawiódł, postanowił to im wynagrodzić bez rozlewu krwi, drogą najniewinniejszego na pozór środka, a który jednak w oczach hr. Cavour więcéj daleko ważył, aniżeli powtórna wyprawa włoska. Broszura **P a p i e ż i k o n g r e s** zrozumiana była przez hrabiego Cavour w całéj światodziejowéj doniosłości, ujrzał w niéj niezawodny środek zlania półwyspu w jednolitą najspójniejszą całość i natychmiast w styczniu 1860 r. wrócił do władzy. Od téj chwili rozpoczął się najczynniejszy zawód wielkiego męża. Śmiałość jego działań zdumiała Europę, a nawet samego Napoleona, któremu śmiałości, aż do zuchwalstwa posuniętéj, nikt przecież nie zaprzeczy. Nie oglądając się na wrzaski wyrodnych Włochów, co z pobudek przesądów, lub pozioméj osobistéj dumy, pojąć nawet świętości obowiązku nie zdołali, wezwał lud do powszechnego głosowania i wnet księstwa: Emilję i Toskanję, z Piemontem zespolił. Wierny danemu słowu, Sabaudję i Nizzę Francji oddał; a gdy legiendowe przewagi Garibaldiego, południe włoskie do zjednoczenia przygotowały, gdy ujrzał, że Marchje i Umbrja przecinają drogę dla złączenia lądu neapolitańskiego z dawnym lądem Etruskim, wyprawił wojsko do téj części kościelnych posiadłości i w imie owego rzymskiego godła: **s a l u s p o p u l i s u p r e m a l e x e s t o**, rozkazał naprzód zbrojnie te kraje zająć, a późniéj wezwawszy do powszechnego głosowania, wolą jego to zajęcie uprawnił. Nie uląkł się ogólnego potępienia prawoznawców, bo nosił w swéj duszy głęboko wypisane prawo wyższe nad owe, które okoliczności wywołują i które pod naciskiem okoliczności milkną; pozostała dla hrabiego Cavour ostatnia, najtrudniejsza zapewne, praca, ale któréj podołać nie wątpił,—praca przekonania świata, że władza duchowna ojca św. i z niebieskiego swego początku i ze społecznéj doniosłości, nie tylko wyższą jest od wszystkich względów ziemskich, ale że słowa Chrystusa: **K r ó l e s t w o m o j e n i e j e s t t e g o ś w i a t a**, przez namiestnika Jego w prawdę zamienione być powinny.

Téj pracy krótkość życia dokonać mu nie dozwoliła; ale już posunął ją tak daleko, że jéj spełnienie jest nieuchronne. Był on w głębi duszy przekonanym, że pracując nad wyzwoleniem kościoła z nędznych pęt ziemskości, wywiązuje się z prawdziwéj chrześcjańskiéj powinności i to przekonanie podzielają z nim najoświeceńsze i najcnotliwsze umysły w Europie; w ciągu całego życia nie wyłamywał się od obowiązków syna koscioła i dniem przed śmiercią opatrzony Sakramentami, poszedł na sąd Boga, który mu wiele przebaczy, bo serce jego wiele kochało.

W obec otwartego grobu, w świeżém uczuciu boleści, trudno rozwodzić się dłużéj nad zaletami i nieodrębnemi od ułomności ludzkiéj, ujemnemi stronami tego męża. Nie raz zapewne przyjdzie jeszcze o nim mówić, bo w całéj Europie odgłos jego zgonu wywoła niepodejrzane, bo już pośmiertne, sądy. Jeszcze z za granicy, nie nadeszły dzienniki, zwiastujące tę boleśną stratę; tylko dziennik krajowy Petersburski, oddając hołd prawdzie, wyraża się w następnych słowach:

„Od czasu, w którym rewolucja włoska rozpoczęła swą robotę, dość często przychodziło nam z wielką żywością powstawać na politykę, któréj hrabia Cavour przewodniczył, aby wolno nam dziś było odwrócić umysł od nagany męża stanu, którego działania należą już do Boga i potomności. Oddajemy się wyłącznie żalowi po stracie tak znakomitéj osobistości, któréj nikt, nawet pomiędzy najzawziętszymi nieprzyjaciołmi, nie zaprzeczy wielkich przymiotów i cnót; uczciwości, wzniosłego rozumu, rzadkiéj przenikliwości, rozległéj nauki, najrozmaitszych zdolności, mocy duszy, wymowy i najsilniejszego patrjotyzmu. Ze wszystkich ambicij, godnych przebaczenia w obec otwartego grobu, ta, którą miłość narodowa natchnęła, czyż nie będzie zawsze najpierwszą do zjednania prawdziwéj chwały?“

Naród włoski opłakiwać będzie hrabiego Cavour; żył on w bezżeństwie, a więc bliższych sercu swojemu nie zostawił. Starszy brat jego, margrabia Gustaw Cavour, ma syna służącego krajowi w zawodzie dyplomatycznym, i córkę zaślubioną hrabiemu Karolowi Alfieri, synowi znanego włoskiego poety.

Włochy.

Zapowiedziany przez nas okólnik ministra spraw zagranicznych Franciszka II, brzmi następnie:

„Od czasu zamieszkania króla, p. n. m. w Rzymie, przyjął on za prawidło nie wzniecać daremnych rozruchów w swojém państwie. Dosyć mu było w owéj chwili oznajmić światu niegodziwość napaści, któréj stał się ofiarą i ocalić sławę wojska, przez obronę Gaety. Sumienie wkładało nań obowiązek oszczędzania zacnéj krwi; polityka radziła pozwolić rozwinąć się w oczach kraju i rządów europejskich następstwom rewolucji i zdobyczy.

„Stanąwszy nogą na téj ziemi przytułku, król wytłumaczył, przez moje pośrednictwo, uczciwe zamiary wszystkim swoim ajentom, za granicą. Nigdy nie odstąpił od raz uczynionego postanowienia, mimo najsilniejsze nalegania, którym opierać się przychodziło z niezachwianą mocą.

---

dano, poszła za mąż za tego samego office a, z którym tańcowała.

— I to się działo temu lat dziesięć?— zapytała Helena z widocznych pomięszaniem.

— Tak jest, temu lat dziesięć, mówiono mi nawet że ta osoba była bardzo ładną, nadto ładną dla mnie.

— Jakże się nazywała?

— Przyznam się Pani, że nie pamiętam, ale zapytam mojéj Ciotki. Na moje szczęście, po tym sławnym balu uznawszy Ciotunia, żem jeszcze do zawarcia małżeńskich, związków nie zupełnie dojrzały, przez jakiś czas dała mi niby pokój; ale teraz na nowo zaczęła mnie namawiać i odetchnąć niedaje. Dzisiaj przedstawiała przedemną smutny obraz starego, opuszczonego od wszystkich bezżennego człowieka; zależącego zupełnie od dobréj woli, od uczciwości, od kaprysów płatnego służalca, będącego najczęściej — służącego swojego najniższym sługą.— Może się w tem nie myli poczciwa Ciotka, gdyż i ja od niejakiego czasu z moją Małgorzatą wytrzymać nie mogę. Męczy mnie, dręczy, przeszkadza, nie słucha, sama robi co chce, a mnie zawsze na przekorę; wszędzie nosa wściubi; język jak na kołowrocie, plotek pełna; tylko że tego to ani rozumieć ani słuchać nie chcę.

— Ciotka pewnie Panu już wybrała przyszłą żonę.— Wymówiła Helena z wahaniem.

— Powiada że ma kogoś na widoku,— odpowiedział jakby z trudnością, coraz bardziej czując się zmieszanym, wstał z miejsca, przybliżył do okna, ale na żadną muchę nie spojrzał, chociaż mu przed uchem brzęczały.— Helenie łzy w oczach stanęły, i nie jedna po pięknych jej licach spłynęła.— A ta osoba,— rzekła po pewnym przestanku— którą twa Ciotka wybrała, czyż zgodną będzie z wyborem serca twojego?— Gdzie tam.— odpowiedział, i na dawne powrócił miejsce.

— Wtedy na cóż się żenić. Czyś Pan widział te osobę?

— Widziałem ją dzisiaj rano, ładna kobiéta, cóż z tego, przewrócona głowa, czysta warjatka, trzpiot. Wyśmiewała by mnie i na tem byłby koniec.

— Pewnie ma majątek.

— Nic niema, ale jej rodzice żądają, abym jej przy kontrakcie ślubnym sto tysięcy zapisał. Ciągle z jéj młodością i wdziękami wyjeżdzają. Kupować żonę! Horrendum. Ale Ponieważ tak się na świecie dzieje, że małżeństwo targiem i kupnem, ja tego niechcę, ja wolę sobie, wybrać taką która by mi się podobała, gotowem nawet zapłacić, aby się odczepili odemnie.

— Jakże Ciotka Pańska podobny wybór mogła uczynić?

— Pani nie znasz mojej Ciotki, choć wie że niepotrzebuję ubiegać się za majątkiem, bo mam swój własny, i jestem jéj jedynym spodkobiercą, choć wie że chętnie bym zbogacił przedmiot mojego przywiązania, i żonę i całą jej rodzinę; nie wie że młodość, wdzięki, przymioty świtatowe, nic u mnie nie znaczą, nie zdołają mnie zwabić.—Młodym nie jestem, nie jestem ładnym, jestem niezgrabny, nieśmiały, może nawet śmieszny, pomimo tego więcej jestem wart od wielu innych.

— Warteś innej żony,—rzekła wzruszona Helena, warteś takiej, któraby tobie umiała miłość odpłacić miłością, szacunek szacunkiem, a to co byś dla niej uczynił, oddawała Ci przywiązaniem, uległością, poświęceniem się bez granic. Jesteś dobry, szlachetny, masz piękną duszę!

— Heleno!—zawołał wyciągając ku niej ręce.

— Czyś się już dosyć z mamą nagadał?— zapytał Władzio wsuwając piękną główkę przez w pół otwarte drzwi do pierwszego pokoju.— Szalewski westchnął głęboko, powstał z miejsca, i wyszedł czem prędzej z pokoju.

Helena z synem pozostawszy sama, wzięła go na kolana, przycisnęła do serca, okryła go pieszczotami macierzyńskiej miłości. Ona to była tą samą siedmnastoletnią dziewczyną, która przed dziesięciu laty odmówiła ręki młodzieńcowi zaledwo go dostrzegłszy wśród balu, nazwiska nawet jego niepamiętała. Ona to w rok później poszła za mąż pomimo woli Ojca. Wspomnienia przeszłości boleśnie w jej sercu odżyły, poznała w Szalewskim tego, którego wtedy pomimo namów całéj rodziny odepchnęła od siebie, wtedy gdy młoda i bogata wszystko zdawało się jéj usmiechać w przyszłości! O ileż los jej mógł być odmiennym od tego, co odtąd przecierpiała, gdyby była usłuchała Ojca, gdyby była poszła za głosem rozsądku.

— Dziecko moje! biedne dziecko moje!— zawołała całując syna, przebacz matce, że ci taką zgotowała przyszłość!

— Władzio oddawał matce uścisk, za uścisk, okałał jéj szyję małemi rączkami chcąc ją uspokoić, ukołysać, pocieszyć.

Tegoż samego dnia wieczorem, Szalewski zawołał Władzia i oddał mu karteczkę, prosząc aby ją zaniosł matce.

„Żądane odemnie sto tysięcy złotych na kupno żony,— pisał do niej,— zapewniłem dzisiaj przed notarjuszem, na rzecz syna twojego. Dawno mu to przeznaczyłem, prawo wymaga abyś się Pani na to zgodziła, stwierdzając mój zapis własnej ręki podpisem. Heleno! gdybyś się jeszcze na inną prośbę moją zgodziła, u nóg bym ją twoich złożył, — odpowiedz czyś mnie zrozumiała?

Szalewski bezsenną noc przepędziwszy, nazajutrz wstał ze świtem, długo po pokoju chodził, drzwi otwierał, zamykał, nim się odważył pójść na trzecie piętro. Ale drzwi od pokoju Heleny zastał zamknięte, klucza nawet we drzwiach nie było.— Zszedł napowród do siebie, spotkał Małgorzatę, odwrócił się od niej, a gdy ta widząc pana swego jakby w obłąkaniu chciała do niego przemówić, kazał jéj wyjść z pokoju i drzwi ze środka zasunął.— Około dwunastéj zapukano do niego, otworzył i z rąk obcego mu człowieka list odebrał. Otworzywszy go z gorączkowém biciem serca, następujące słowa przeczytał:

Wielmożny Mości Dobrodzieju!

Wróciłeś mi pan córkę moją, Helenę, po której tyle łez gorzkich wylałem! Jest ona teraz tutaj, przy mnie, z Władziem, moim wnukiem, i po szczęściu jakie w téj chwili doznaję, pojmuję że ojciec zawsze jest ojcem!— Biedna, ileż wycierpiała.— Już od dawna jéj przebaczyłem, ale nie wiedziałem kędy się obraca, kędy jéj szukać? Opłakane położenie swoje ukrywała przedemną, powątpiewała o sercu kochającego ją zawsze ojca! Odważne, ale zarazem niesprawiedliwe dziecko! przebaczyłem jéj tak drogo okupioną winę, trudniéj mi będzie o tém zapomnieć. Bez ciebie, panie, bez twego szlachetnego oswiadczenia się o jéj rękę, czyniącego ci prawdziwy zaszczyt, niebyłbym może odzyskał dziecka. Niech ci Bóg tysiącznie za to zapłaci. Przybywaj! przybywaj do ojca, któremuś rozradował serce. Moja córka już nie jest ubogą, *ale czyż to ciebie obchodzić może? Ciebie który się o nią starałeś wtedy, kiedy była bez* przytułku, bez opieki, kiedy żyła z pracy rąk własnych! Przybywaj, chciałeś ją wziąść sierotą, bierz ją teraz z rąk ojca, z ojcowskiém błogosławieństwem.

Dobrzycki.

Nieukończywszy nawet listu, Szalewski wybiegł na ulicę, pędził jak szalony, sam nie wiedząc dokąd, dopiero w drodze zastanowił się nad tém, wydobył list z kieszeni i znalazł w nim adres ojca Heleny.

Przybywszy do pana Dobrzyckiego, nasz naturalista zaledwo słów kilka był w stanie wymówić, nadmiar szczęścia i wrodzona nieśmiałość zmysły mu prawie odbierały, ale Helena znała go dobrze, wiedziała ile szacownych przymiotów kryje się pod tą niepozorną powierzchownością, wiedziała jakie serce w piersiach jego biło.

— Więc się pobierzemy, — powtarzał co chwila, odchodząc niemal od przytomności. A co czy nie przeznaczenie? rzecz oczywista żeśmy byli stworzeni dla siebie, kiedy to wszystko kończy się ślubem. Jakże moja ciotka będzie szczęśliwą, a szczególniéj że tę samę Helenę którą niegdyś sama dla mnie wybrała. dziś biorę za żonę. Ale czyż to być może, nie jestże to snem tylko? Wszakże ja temu lat dziesięć nieuważałem nawet na ciebie Heleno, zaledwo ciebie dostrzegłem!— A ja? — odpowiedziała Helena, — wszakże zarówno z rozstrzepaniem pierwszéj młodości odmówiłam ci mojéj ręki, pomimo woli ojca, pomimo, żeś był tak godzien przywiązania mojego. Jakże jestem szczęśliwą po tylu cierpieniach!— Dobroć Boga niewyczerpana, ona mnie natchnęła abym dziś przyszła błagać ojcowskiego przebaczenia. Przyjacielu, bardzo do ciebie przywiązaną jestem, a jednak gdyby mnie ojciec był odepchnął *od* siebie, już byś mnie wi céj nie był obaczył.— *Ojcze*, błogosław twoim dzieciom,— dodała, wziąwszy Szalewskiego za rękę i razem z nim uklęknąwszy przed ojcem.— Błogosławię z całego serca,— zawołał rozczulony Dobrzycki,— oby Bóg wam udzielił tyle szczęścia, ile go teraz przy was doznaję.

— Wszystkich krewnych stron obydwóch, choćby najdalszych, zaprosiła ciotka na ślub i wesele kochanego siostrzana; jéj bowiem dozwolono zająć się szczegółami tak ważnego obrzędu. Szalewski do niczego się nie mięszał, przewidując zawczasu jaka nuda, przymus, męki czekać go będą przez wszystkie dnie poprzedzające dzień ślubu. Skoro ten dzień nastąpił, to zebranie tak liczne, te powinszowania z jednéj strony, z drugiéj ciągłe gdéranie ciotuni, że to źle, to nieprzyzwoicie, to niedorzecznie zrobił; to śniadanie bez końca, ceremonjalna uczta, bal, biednego mędrca naszego kładły na tortury, przeciągnięte nawet przez dni kilka po ślubie, dopókąd rewizyty, podziękowania, dawane dla państwa młodych obiady i wieczory, nie ustały. I Helena cierpiała na tem z powodu męża swojego, wiedziała bowiem jak go to wszystko męczy i ujrzała się dopiero prawdziwie szczęśliwą, kiedy z nim razem powrócić mogła do upragnionéj dla obojga samotności.— Pewnego ranku małżonkowie nasi wziąwszy Władzia z sobą, wyszli z umeblowanych z przepychem i zbytkiem pokoi przez najdroższą ciotunię i poszli odwiedzić ów pokoik na trzecim piętrze, kędy była Szalewskiego pracownia, kędy poznał Helenę!

— Z przepełnionem uczuciem prawdziwą radością, ujrzeli miejsca tylu wspomnień tak czystych, tak cnotliwych, tak rzadkich!

— Co teraz,— odezwał się Szalewski układając narzędzia optyczne,— to na świat towarzyski nie myślę inaczej spoglądać, jak przez gruby koniec mojego teleskopu, bo nie pięknie wygląda z bliska.

— Jednak mój ojcze,— odezwał się Władzio,— te ubiory, powozy, konie, ten bal, ta muzyka, jakże to było piękne! Ja bym chciał, aby mama codzień szła za mąż.... ale za ciebie;— dodał chłopczyk z przymileniem.

— Codzień!— zawołał Szalewski, czując dreszcz po całém ciele,— gdybym był zawczasu wiedział przez jakie będę musiał próby przechodzić...

— Tobyś się niebył i tym razem ożenił,— dokończyła za niego Helena.

— Możesz tak sądzić Heleno? Ja chciałem powiedzieć,— przerwał jéj Szalewski,— iż gdybym miał raz jeszcze przez podobne próby przechodzić, chętnie bym się na wszystko zgodził, ale pod warunkiem, aby kochana ciotunia do niczego się nie mięszała.

(Dokończenie nastąpi).

Rozmaite stany społeczeństwa wzywały jego pomocy, a przynajmniéj wolności użycia jego imienia, do skruszenia jarzma, co dzień nienawistniejszego, co dzień uciążliwszego, ku odzyskaniu niepodległości, bezpieczeństwa i pokoju.

„K. j. m. nie sądził, aby nadeszła już chwila przedsięwzięcia tak chwalebnego dzieła; sądził, że powinien był zostawić czasowi ochłonienie umysłów. W obecnym stanie Włoch, zupełnie prawie ujarzmionych przez Piemont, w rozprzężeniu w jakie wpadły prowincje królestwa, rozumiał, że powstanie przeciw ciemiężcom mogło wywołać krwawą wojnę, ale która nie doprowadziłaby do oswobodzenia monarchji. Z tych powodów, król nietylko nie zachęcał, ale czynił wszystko, co po-ludzku było możliwem, aby odwrócić i uniknąc powstań cząstkowych, które samorzutnie wybuchały, we wszystkich niemal prowincjach lądowych królestwa. Wszystkim wiernym poddanym swoim, którzy wprost, lub ubocznie, żądali jego rozkazów, zawsze dawał jednostajną szlachetną odpowiedź.

„W dniu, w którym zniechęcenie dosięgnie swego szczytu i w którym ludność, przez stanowcze i doraźne usiłowanie, postanowi odzyskać niepodległość, król zapewne nie opuści jéj sprawy i gdziekolwiek by się znajdował, ceną nawet największych niebezpieczeństw, pośpieszy stanąć na czele wiernych swych poddanych, dla wyzwolenia wspólnéj ojczyzny. Ale dopóki ta chwila nie nadejdzie, obowiązki jego królewskie, miłość ojcowska, sumienie chrześcijańskie, przezorność polityczna, wszystko mu wzbrania zachęcać do bezowocnych rozruchów, brać na siebie odpowiedzialność za krew daremnie przelaną i przyjmować szlachetne, ale zawczesne poświęcenia.

„To uczciwe przekonanie dobrze było znaném, bo niezłomne postanowienie zostało objawione. Ci, którym stan królestwa niewiadomy, pytać będą, skąd pochodzą tak liczne zamachy powstańcze, wybuchłe w imieniu i pod chorągwią królewską, oraz ponawiane ich tłumienia, prawie we wszystkich innych częściach państwa? Przedstawiciele j. k. m. powinni objaśnić i wytłumaczyć tę pozorną sprzeczność, aby gabinety i mniemanie powszechne, w Europie, nie dały się zmylić w przedmiocie takiéj wagi.

„Usiłowania królewskie mogły odwrócić wojnę domową, ale nie zdołały zapobiedz pojedyńczym rozruchom, które wymykają się wszędzie z pod jego kierunku. Zdaleka, ani rządzić, ani poskramiać ich, niepodobna samą tylko mocą namowy i uszanowania. Ciągle rosnące rozjątrzenie wielkiéj części ludu, zniechęcenie powszechne, miłość niepodległości, przywiązanie do dynastji zdradzonéj, ucisk, marnotrawstwo, nędza, porywały i porywać będą, coraz silniéj, szlachetne serca do rokoszu przeciw obecnemu panowaniu.

„Nieodświeżając zdarzeń przeszłości, które Europa rozumieć poczyna, dosyć będzie odczytać ostatnie rozprawy parlamentu turyńskiego o stanie Neapolu, aby powziąść wyobrażenie o nędznéj doli, do któréj kraj doprowadzono i aby właściwie wytłumaczyć przyczyny ostatnich powstań. Dosyć jest otworzyć dzienniki neapolitańskie, nie mówię płatne od rządu, nie mówię prawowite (bo w tych czasach swobody, pozwolenie wydawania ich nie byłoby udzielone) ale rewolucyjne wszelkiéj barwy: piemonckie, republikanckie, garibaldystowskie, wypadki co dzień w nich opisywane są najwymowniejszym wykładem owego położenia, które głosy wyrzeczone w izbach piemonckich odsłoniły.

„Żołnierze dawnego wojska są krzywdzeni i skazani na nędzę. Wielka liczba duchowieństwa prześladowana; dobra kościelne na skarb wzięte; bezpieczeństwo ogólne nie istnieje, nazwa burbonisty przypisana każdemu spokojnemu człowiekowi, wyzuwa go z opieki prawa, a listy przysyłane do dzienników angielskich, najprzychylniejszych Sardynji, obejmują ciekawe szczegóły o nieustannym bezrządzie w stolicy i prowincjach.

„Skarb jest zniszczony do tego stopnia, iż nie wystarcza na opędzenie najnieuchronniejszych wydatków. Wielkie zniżenie papierów publicznych, pozbawiło w krótkim przeciągu czasu dwóch trzecich majątku wierzycieli państwa. Nieład, brak zupełny powszechnego bezpieczeństwa, niepewność przyszłości opóźniają rolnictwo, odrętwiają handel, i nędza, pod wszelkiemi postaciami, ukazuje się ludowi, jak bezpośrednie następstwo zdobycia.

„Nic więc nadzwyczajnego, że rozpacz pędzi do powstania i że mimo przysłowiowe posłuszeństwo Neapolitanów, przenoszą oni nad obecną dolę, wypadki nierównéj walki. Z tych to powodów odważni wieśniacy, niemal bezbronni, powstają w Bazylikacie, Apulji, Kalabrji i Abruzzach, stawią opór wysłanym przeciw sobie wojskom i utrzymują jeszcze w Melfi, przez bohaterską odwagę, chorągiew swego prawowitego króla.

„Łatwo było zwyciężyć wojskiem prawidłowem drużyny waleczne, ale nie spójne i bezbronne; bataljony piemonckie rozgramiają one, ale w najopłakańszy sposób nadużywają zwycięztwa. Po prowincjach królestwa rozstrzeliwają bez miłosierdzia, bez sądu, bez żadnych prawnych obrzędów. Prawo doraźne znowu tam zapanowało; jenerałowie, pozbawieni dowództwa za okrucieństwa, które Europę oburzyły, wchodzą do służby znowu w tych samych miejscach, które spustoszyli. Niema najmniejszéj ceny u nich życie człowieka, sprzeciwiającego się ujarzmieniu kraju.

„Polityką panującą stało się ogłoszenie, przed kilku miesiącami, jen. Pinelli, który zapowiedział, że każda zniewaga chorągwi Sabaudzkiéj, będzie karaną doraźném rozstrzelaniem. Europa cywilizowana zdaje się zamykać oczy na wszystko, co się dzieje za rzeką Tronto. Dzienniki rewolucyjne, co przez 10 lat bez ustanku, donosiły światu okrucieństwa, w skutek których trzymano po więzieniach pewnych skazanych politycznych, nie mają ani słowa litości nad rozstrzelanymi w Bazylikacie i Abruzzach.

„Po uskromieniu rozruchów, 15 maja 1848, i rozgromieniu najazdu na Sapri 1857, rząd poddał wszystkich więźniów sądom zwyczajnym, prawem ustanowionym na podobne zdarzenia i wszystkie wyroki śmierci zamienił na inne kary, w zamiarze nieprzelewania więcéj krwi, z powodów politycznych. Piemontczycy nie poszli za tym przykładem, w zdobytym przez siebie kraju; nie naśladowali ludzkiego postępowania królewskiego, który nadawszy przedstawicielskie ustawy swym ludom, wówczas gdy wokoło niego spiskowano, zawsze wstrzymywał rękę sprawiedliwości i dzielił chleb swych żołnierzy z jeńcami band, po rozbójniczemu napadających jego państwa.

„Dla zbadania uczuć, rzeczywiście ożywiających Neapolitanów, dosyć będzie uczynić następne porównanie. Najważniejsze zdarzenia zachodziły w Europie, rewolucja i wojna włoska zmieniały cały stan półwyspu; zmarły król wpadł w chorobę; oddalony od stolicy przez 4 miesiące, pasował się ze śmiercią, a jednak ani wśród tych trudnych okoliczności, wątlących władzę rządową, ani przy wstąpieniu na tron nowego króla, porządek w królestwie nie został zawichrzony; bo lud pragnący rozumnéj wolności i spokojnych reform, nie chciał rewolucji. Rewolucja przemocą wniesioną została do królestwa, pieniądze, knowania, oręż piemoncki, powszechnie rozlane przekonanie między ludem, że dwa wielkie mocarstwa zachodnie wspierają ruch rewolucyjny, są istotnemi przyczynami jego nagłego tryumfu.

„Mimo dokonane połączenie w Sycylji i Kalabrji, zajętych przez Garibaldiego, całość królestwa pozostała wierną i spokojną. Najlepsza sprawa królewska zdawała się zwyciężoną, pozostała mu tylko twierdza gaecka; stolica była w ręku rewolucji, król sardyński wszedł do niéj na czele swego wojska, a już rozpoczęło się oddziaływanie bezbronnego ludu przeciw obcéj sile. Od owego czasu, mimo powodzenie oręża, zasoby Włoch, przymierza rewolucji europejskiéj, okrucieństw w poskramianiu, lud nie poddał się nienawistnemu jarzmu i przez 8 miesięcy nie minął, ani jeden dzień, w którymby nie protestował, nawet przelaniem krwi własnéj, przeciw niegodziwości najazdu.

„Zapominając opłakane wypadki palermitańskie, nad któremi sam król najcięźéj bolał, od 1848 aż do 1860 r. ani jeden człowiek nie był rozstrzelany w królestwie Obojga Sycyliji; kraj był najzupełniéj spokojny; Piemontczycy rozstrzeliwają bez miłosierdzia i od czasu opanowania królestwa nie mieli ani jednéj spokojnéj godziny. To porównanie może dać poznać popularność najezdników. Nieustające więc zaburzenia królestwa nie biorą swego źródła w podżeganiach rzymskich; to wichrzenie nie jest treścią polityki królewskiéj i gdyby nawet wchodziły w jego widoki, zbywało mu na środkach utrzymywania stronników swoich pod bronią. Piemont, jak to wszystkim wiadomo, wyzuwając go z korony, wyzuł razem z całego osobistego majątku.

„Powtarzam, rozruchy neapolitańskie, wywołane zostały tylko przez miłość niepodległości, nienawiść ku najezdnikom, zniechęcenie do bezładnego zarządu, nędzę, zacną wierność ludu do dawnéj dynastji, ustawiczne porównywanie obecnego stanu, nadzieję pokoju, pomyślności i swobody, jakich spodziewają się poddani prawowitego króla, który nadawszy im ustawę przedstawicielską, zdradzony, napadnięty i złupiony, nigdy nie zawiódł i nie zawiedzie swego słowa, który nie chciał przelewać krwi swych nieprzyjaciół, który opuścił stolicę, aby jéj nie narażać na okropności wojny, który wywołał podziwienie świata i ocalił cześć wojska neapolitańskiego, przez bohaterską obronę Gaety.

„Znajduje się jeszcze inne porównanie w przeszłości, które kraj nie łatwo zapomni: widział on króla obcego, depcącego dane słowo, gwałcącego wszystkie prawa, zagarniającego chytrością i przemocą przyjazne królestwo, zajmującego pałac, dającego uczty w komnatach prawowitego monarchy, a któremu nie zostawiał w téjże chwili innego przytułku, prócz podziemia twierdzy, dla ocalenia niewinnego rodzeństwa, narażanego na niedostatek, na choroby i na wszystkie okropności długiego i nielitościwego bombardowania. Pamięć tych zdarzeń i obecne nieszczęścia są prawdziwą przyczyną nieustannych zawichrzeń Obojga Sycylij; — i te zawichrzenia dopóty nie przeminą, dopóki Europa nie postanowi zająć się sprawą włoską, dopóki wolno będzie panującemu, sprzymierzeńcowi rewolucji, bezkarnie napastować innych panujących i wkraczać zbrojnie w kraje wolne, których niepodległość uświęcona jest prawem narodów, jedyną rękojmią spokojności i cywilizacji świata.

„Z tych powodów, król nie chciał występować z nową protestacją i dodawać jéj do swoich wielokrotnych protestacij, przeciw nowéj nazwie króla włoskiego, udzielonéj, przez zgromadzenie rewolucyjne, królowi piemonckiemu. K. j. m. jest przekonany, że ten urojony wyraz nie może zwątlić jego praw niezachwianych, ani uświęcić zbrodni, przeciw którym już uroczyście protestował, a które są przeciwne najprostszym pojęciom moralności i sprawiedliwości; ale nie znuży się nigdy odwoływać się do słuszności, prawości i rzeczywistego dobra wszystkich mocarstw europejskich. „Del Re.

„Rzym, 12 maja 1861."

Dziennik *Le Pays*, podając wyciąg ze sprawozdania złożonego przez p. Konstantego Nigra, rządowi głównemu, w Turynie, o położeniu obecném kraju neapolitańskiego, mówi, iż cieszyć się należy z jasnego i dokładnego obrazu, jaki to sprawozdanie przedstawia, obrazu, tem mniéj obudzającego niedowierzań, że dalekim jest od malowania, tak ogólnego stanu rzeczy, jako też ducha mieszkańców w pochlebnych barwach: Pismo, o którém mówimy jest bardzo obszerne i obejmuje wszystkie pytania, toczące się teraz w kraju neapolitańskim. Musimy więc poprzestać na niektórych z niego wyciągach:

„Rozpuszczenie wojsk burbońskich, przedsięwzięte środki względem wojska południowego, pod koniec ostatniego roku, artykuły kapitulacji gaeckiéj, dozwalające Franciszkowi II pobytu w Rzymie, bez wątpienia wielce się przyczyniły do wplątania rządu tych krajów, w ciężkie kłopoty.

„Garibaldi, w krótkim okresie swojéj dyktatury, rządził pod wpływem zapału, przez urok swego imienia, nieśmiertelnych przewag i przez rewolucję. Najznajomsi zwolennicy burbońscy wynieśli się z kraju. Ludzie dotąd prześladowani przez policję burbońską, zostali wezwani na urzędy, nadzieje osób pojedyńczych obudziły się. Ale dyktatura nie miała ani czasu, ani środków skutecznego i trwałego zaradzenia złemu, pod którém cała społeczność tych stron cierpiała. To złe dwoma tylko środkami mogło być wytępione; jednym właściwym rewolucjom, drugim używanym przez rządy prawidłowe. Przyjmując środki rewolucyjne, należałoby wszystko zniszczyć, aby wszystko późniéj odbudować, ale spełniając te zmiany radykalne, byłoby to wystawiać się na wszystkie niebezpieczeństwa rewolucji, a następnie na krwawe walki, wewnątrz, a może i zewnątrz Włoch; pokój Europy byłby przez to narażony, a razem i rozwiązanie włoskiéj sprawy.

„Pozostał tylko drugi środek, t. j. prawidłowego i stopniowego ustalenia zarządu w tych krajach, wychodząc z istniejącéj podstawy, odcinając powoli pierwiastki skażone, zastępując je zdrowszemi i prostując, z największym możliwym pośpiechem, drogi do zlania się w jedną całość, nie odpychając żadnego ze stronnictw, zgadzających się przyjąc nowy porządek rzeczy, utworzony wolą ludu.

„Rząd królewski chwycił się tego ostatniego środka. Przez wyprawę na Marchję i Umbrję, przez objęcie w posiadłość prowincij neapolitańskich, jednym zamachem wstrzymał postęp rewolucji, mającéj w krótce przybrać w tym kraju znamiona rewolucji społecznéj. Ale to postępowanie, skutkiem którego pokój Włoch i Europy został ocalony, miało wielkie niedogodności i niebezpieczeństwą. Rząd królewski przyjmował całą puściznę rewolucji, nie mogąc używać środków rewolucyjnych, lub przewidzieć, że do dawniejszych kłopotów, przybędzie jeszcze rozczarowanie skrajnych stronnictw, zniechęcenie wszystkich co wyglądali łask i majątku w nowym porządku rzeczy, nieprzyjaźń wszystkich, których miłość własna była zadraśniętą, zwichnienie mnogich potrzeb i niezmierna trudność wrócenia na własne miejsce nizkich pierwiastkow, które każde wstrząśnienie wyprowadza z głębin towarzyskich na powierzchnię. I rzeczywiście, zaledwie zaprowadzono rząd prawidłowy i namiestnictwo, natychmiast trudności powoli wynurzać się poczęły.

„Książę-namiestnik miał przewodniczyć sprawom kraju, ulepszyć zarząd, przygotować zlanie się w jedną całość w pośród tych wszystkich przeszkód, i to nie uciekając się do środków rewolucyjnych, nie mając nawet pod ręką dostatecznéj siły, prawie bez żandarmerji, z pierwiastkami niemal wyłącznie miejscowemi, z władzą ograniczoną i nie wzywając środków nie konstytucyjnych: miał rządzić nie zrażając gwałtownie dążeń autonomicznych stronnictwa znakomitego liczbą i wpływem, posługując się po większéj części, urzędnikami i sędziami dawniejszymi, a więc źle przez ludność widzianymi, tudzież ludźmi nowymi nie mającymi zarządowego doświadczenia, powinien był rządzić przez wolność ludem niedawno do wolności przypuszczonym, w pośród przeszkód stawionych przez parlament centralnemu rządowi, przeszkód, których wpływ silnie czuć się dawał w prowincjach; musiał rządzić bez owego dzielnego wsparcia, jakie wolne rządy czerpią w mniemaniu powszechném.

„Rząd j. k. m. wprowadził w rozmaite gałęzie administracji rzeczywiste ulepszenia, o ile na to trudność czasów pozwoliła; czuje w sumieniu swojém, że przygotował pole dla nierównie rozleglejszych ulepszeń i nie wątpi, że bezstronne dzieje, że rząd królewski i same nawet prowincje; ocenią podjęte usiłowania i pokonane trudności.

„Niżéj podpisany musi najmocniéj nalegać przed rządem centralnym, aby co najprędzéj położyć koniec niepewności, w jakiej znajdują się zakony. Ponieważ są między niemi takie, które koniecznie zachować należy, z powodu ich celu, lub usług świadczonych temu krajowi, doradza się w tém miejscu bezwłoczne ułożenie listy klasztorów, mających się zachować, z zastrzeżeniem, że ta lista będzie mogła być późniéj pomnożoną.

„Dziś zbywa nam zupełnie na pewnych danych do statystyki zakonów, ale bacząc na powiększenie liczby zakonników, od 1848 r. można zakreślić liczbę mnichów zakonów żebrzących, na 10 lub 11,000. Najprawdopodobniejsze obliczenie zakonników klasztorów posiadających własność nieruchomą wynosi 3,840 osób, a liczba zakonów do 34, ilość zaś klasztorow 206. Ogół zakonników płaciłby powinien podatku gruntowego 73,257 dukatów 40 grani, odpowiedni więc dochód wynosiłby 498, 599 dukatów 96 grani a więc kapitał 9,171,819 dukat., 22 gr., czyli licząc na franki dochód wyniesie 1,949,511 fr., 58 centymów, kapitał zaś 38,567,500 fr. 68 c.

„W kraju neapolitańskim liczy się 20 arcybiskupstw i 77 biskupstw. Ogół dochodu tych wszystkich biskupstw i arcybiskupstw, obliczony po większéj części z dowodów urzędowych, a w ostatku przez przybliżenie, ma wynosić 460,287 dukatów, czyli 1,956,216 fr. 75 cent., kapitał 9,201,720 dukatów, czyli 39,1.5,395 franków. Dochód każdego z pasterzy wynosiłby 4,745 dukatów, czyli 20,171 fr. 40 cent.

„Porównywając zatém liczbę arcybiskupstw i biskupstw francuzkich, z liczbą neapolitańskich, znajdziemy, że 97 pasterzów neapolitańskich, dzieląc między siebie 7,060,618 głów, każdy z nich posiada około 70,000; tymczasem we Francji 80 pasterzy biskupów, zawiaduje 35 miljonami katolików, t. j. każdy ma 437,000 osób; skąd wynika, że Francja, dla wyrównania Neapolowi powinnaby mieć 485 biskupów; Neapol zaś, dla wyrównania Francji miałby tylko 16. Stosunek więc biskupów neapolitańskich do francuzkich jest jak $6\frac{1}{6}$ do 1.

„P. Nigra przechodząc do robót publicznych, uważa, że sieć dróg żelaznych neapolitańskich okrywa bardzo małą przestrzeń; składa się bowiem z drogi z Neapolu do Vietri, przez Castellamare, w kierunku Salerno, wyzyskiwanéj przez prywatne przedsiębierstwo, i z drogi, z Neapolu do Kapui, z gałęzią od Cacello do San-Severino. Te dwie drogi zbudowane według dawnego trybu, i z materjałów niedostatecznych, skoro ruch wzrośnie, potrzeba będzie zupełnie przerobić. Piérwsza nawet z nich nie ma służby telegraficznéj. Buduje się jeszcze linja z Kapui do Ceprano, na pograniczu rzymskiém, na rachunek rządu, przecinana, na całéj przestrzeni 96 kilometrów, przepaściami i potokami. Ta linja wymagała wielkich prac, a mianowicie 5 długich tunnelow, w części już zbudowamych. Most na Wolturno pozostaje do postawienia. Droga ukończy się dopiéro za 18 miesięcy. Na téj przestrzeni użyto dawnego trybu budowy i stacja San Germano przedstawia wielką niedogodność, gdzie, jeżeli uchybienie kierunku nie zostanie poprawione, każdy pociąg będzie musiał być zatrzymywanym.

„Inne roboty publiczne, wykonane na rachunek panującego i prowincji, od 1 stycznia do 15 maja, pociągnęły za sobą wydatek na ziemi neapolitańskiéj 830,821 dukatów 61 grani, czyli 3,522,683 fr.

„Bilans wpływów i wypłat, uczynionych przez jeneralne podskarbstwo, w następny sposób podany został przez p. Nigra, za piérwsze miesiące 1861: Zwyczajne wpływy 6,252,357, wypłaty 8,806,262 dukaty, niedobór 2,553,904 dukaty. Dodać należy do tego niedoboru, wszystkie wypłaty dokonane przez jeneralnego podskarbiego w oddziale tymczasowych, które następnie mają być uporządkowane według właściwych budżetów. Trudności polityczne i zarządowe są, bez wątpienia, arcy ciężkie w prowincjach; ale zapominać nie należy, że niepodobna obalić wiekowego tronu, dokonać niezmiernego dzieła, jakiém jest utworzenie Włoch jednolitych, bez walki z trudnościami, niedogodnościami i zawadami; a nawet po krótkiém zastanowieniu się nad dziejami tego kraju i dziejami rewolucji, dokonanych w innych narodach europejskich, zdumieć się przyjdzie, że nasze kłopoty nie są ani liczniejsze, ani cięższe.

„Reorganizacja gwardji odbywa się teraz pod najlepszemi wróżbami. Najbieglejszych oficerów rozesłano po prowincjach na organizatorów; doniesienia ich okazują skuteczność i pożytek ich pracy."

Turyn, *29 maja*. Hr. Cavour rozkazał cofnąć *exequatur*, czyli upoważnienie sprawowania obowiązku konsulom bawarskiemu würtemberskiemu i dwóch księstw meklenburskich: szwerinskiego i strelickiego. Powód do tego kroku był następny. Wiadomo, że rząd nie dopominał się w drodze dyplomatycznéj o uznanie królestwa włoskiego, przez inne państwa. To zadanie mogło być mniéj lub więcéj włącznie zagajone, przez *nadgłowie* pasportów włoskich, obejmujące wyrazy: „Wiktor-Emmanuel, król włoski:" Wiadomo, że Prussy, nie chcąc utrudniać międzynarodowych stosunków, nie odmówiły wizowania pasportów, noszących powyższe nadgłowie, zastrzegły tylko, że to wizowanie nie pociąga za sobą obowiązku uznania nowéj nazwy. Austrja, nawet poszła za przykładem Berlina, już nie mówiąc o innych wielkich mocarstwach.

Niedawno jeden z konsulów, któremu teraz cofnięto upoważnienie, otrzymawszy pismo, na którego pieczęci znalazł słowo *królestwo włoskie*, nie przyjął go i zwrócił przesyłającemu toż pismo konsulowi, ponieważ nie uznaje królestwa włoskiego. Gabinet, zapytany przez telegraf, co w tym razie począć należało, rozkazał zaniechać to zdarzenie; bo rzeczywiście, hr. Cavour sądził to być czynem osobistym konsula i nie chciał mu przypisywać więcéj wagi niż zasługiwał. Następnie ponowiło się podobneż postępowanie nie tylko w Bawarji, ale w Würtembergu i obu księstwach meklenburskich; nie był to więc krok osobisty, ale urzędowy, oparty zapewne na instrukcjach udzielanych przez owe gabinety. Godność więc rządu włoskiego nie pozwalała ich cierpieć i stąd wyniknął rozkaz, cofający upoważnienie czterem wyżéj wymienionym konsulom. Żałować a nawet dziwić się przychodzi, że kiedy dwa główne państwa Związku niemieckiego nie czynią trudności, że drobne rządy starają się zrywać stosunki nie będące wcale dyplomatycznemi i przeszkadzać związkom międzynarodowym.

Dziennik *Italja* pisze, że liczne czasopisma krajowe i zagraniczne zajmowały czytelników swoich projektem podróży hr. Cavour, wnet po zamknięciu posiedzeń parlamentu, do Francji i Anglji; mówiono nawet że cesarz Napoleon wezwał prezesa rady do Paryża. Możemy upewnić, że powyższe twierdzenia są bezzasadne, oraz że tak podróż hr. Cavour, jak i zaprosiny cesarskie są nieprawdziwe.

Toż samo powiedzieć można i o przełożeniach, które gabinet tuilerijski miał uczynić turyńskiemu, w sprawie rzymskiéj, przełożeniach nazwanych nawet *ostatecznemi* (ultimatum).

Parlament włoski.

Izba deputowanych. Posiedzenie 29 maja.

Posiedzenie otworzono o 3 kwadranse na drugą. Stosownie do porządku dziennego, izba zajmuje się, w dalszym ciągu, rozbiorem projektu do prawa, mającego zamienić w ustawę dekreta, udzielające pensje wysłużone wojskowym wyrugowanym ze służby z powodów politycznych, oraz zapewniającym toż dobrodziejstwo dla ich wdów i sierot.

P. Brofferio oświadcza przychylenie się swoje do wniosku p. Tecchio; ale poczytuje za czyn sprawiedliwości, rozciągnienie tego środka na prześladowanych przez rząd rzymski; domaga się, jako następstwa, dodania do wniosku p. Tecchio, po słowach *oficerom weneckim*, słów: *i rzymskim.*

Prezes otworzył głosowanie na wniosek p. Tecchio; przyjęto go znaczną większością.

Hr. Cavour przypomina, iż dnia wczorajszego oświadczył, że wszyscy walczący w sprawie włoskiéj dobrze zasłużyli się ojczyźnie, lecz iż okoliczności nie pozwalają wynagrodzić ryczałtem wszystkich. P. Tecchio potrafił przeprowadzić wczoraj wyjątek, na który gabinet chętnie zezwolił; lecz przełożenie p. Brofferio ma zupełnie inne znaczenie, nie wylicza ono kategorji; nie troszczy się o to, czy ci ludzie oświadczyli, albo nie, gotowość do służenia krajowi w 1859, lub w innych zdarzeniach. Na mocy tego, gdyby rząd miał śpieszyć ze wsparciem dla wszystkich co walczyli pod inną, nie naszą chorągwią i którzy nawet chorągwi naszéj dotąd nie uznali, końcaby temu nie było. Nie chcę nikogo pozywać, nie jestem instygatorem; ale mimo niedawne wyrazy p. Macchi, mogę mu powiedzieć, że wielu odmawia naszéj chorągwi prawa utworzenia Włoch. Przyjęliśmy każdego co powiedział: wczoraj byłem zwolennikiem rzeczypospolitéj, ale dziś trzymam z wami, jeśli pracujecie nad utworzeniem Włoch; obowiązek nie pozwala nam postępować jednostajnie z tymi co nam sprzyjają i tymi co nas nienawidzą. Nie mogę więc przyjąć przełożenia p. Brofferio. Niech ci, co znajdują się w piérwszéj kategorji, a których prawa mogły być zapoznane, staną, a pewnie otrzymają sprawiedliwość; jesteśmy przeświadczeni, że izba nas nie potępi.

P. Brofferio. Sądziłem, iż chodziło o osnowę wielkiéj zasady i gdy usłyszałem wczoraj z ust p. prezesa rady, że wszyscy co walczyli za Włochy, równie dobrze zasłużyli się ojczyźnie, nie spodziewałem się uczynionéj dziś przezeń różnicy.

P. Mauro-Macchi. Powiedziałem wczoraj, że wszyscy Rzymianie gotowi byli poświęcić się sprawie ojczyzny i wszyscy stawili się, prócz poległych co przyjść niemogli; (śmiech); nic więc nie sprzeciwia się przyjęciu przełożenia p. Brofferio.

P. Lanza wypowiada kilka słów popartych przez p. Ricciardi.

P. Ferrari. Po wszystkiém co mówiono, chcę odezwać się w duchu pojednawczym. (śmiech). We Francji weszło we zwyczaj przyjmowanie wszystkich czynności rządów tymczasowych; świadczą o tém dzieje tego kraju, od 89 aż do dni naszych. Nie należy przerywać rozpraw, gdyż wówczas możnaby zaskarżyć ministrów.

Hr. Cavour. Zawsze w duchu pojednawczym. (śmiech).

P. Ferrari. Powinniśmy podać braterską rękę wszystkim, nie troszcząc się o różnicę mniemań lub narzut naszych przekonań; sam dom sabaudzki czyż nie zmieniał często swéj polityki? Będziemy wierni domowi sabaudzkiemu, dopóki on wytrwa w wierności Włochom.

P. Bertoloni. P. Macchi wyrzekł, że prócz poległych wszyscy poszli za naszą chorągwią. Ale, jeśli tak jest, o kimże teraz rozprawiamy, ponieważ wszyscy już są z nami? Mówiono o rozróżnieniach, chciałbym widzieć wykreślony ten wyraz ze słównika. Bo dla czegoż mielibyśmy zajmować się tymi, co w r. 1859 nie usłuchali wezwania naszego króla i niepośpieszyli ze spółdziałaniem wyzwoleniu ojczyzny? Byłoby to rzeczą śmiechu godną.

Mówca mówi daléj bardzo szybko, odwołując się do Danta.

P. Macchi. przedstawia nową redakcję.

Hr. Cavour. Ponieważ żaden Rzymianin nie znajduje się w takiém położeniu jak Wenecjanie, przyjąć więc ją byłoby urąganiem, bo wszyscy o których mówi p. Macchi są albo w wojsku prawidłowém, albo ochotniczém; położenie ich było więc przewidzianém.

P. Bixio. Zdaje mi się, że rozprawa przechodzi na pole stronnictw, na którém moglibyśmy się łatwo zbłąkać. Wnoszę więc aby głosowano na prawo w obecnym jego składzie, późniéj zaś należałoby wnieść porządek dzienny, oświadczający, że wojsko rzymskie dobrze zasłużyło się ojczyźnie. (Oklaski).

P. San Donato powstaje z mocą przeciw twierdzeniu p. Macchi, że prowincje neapolitańskie zostały zdobytemi. Rewolucja, rzekł, nie jest podbiciem, jest w niéj zagłosowanie ludu. Sam nawet Garibaldi protestował przeciw dziełu wydanemu przez p. Marc Monnier, pod napisem *Zdobycie Obojga Sycylji.*

P. Macchi cofa swoje wyrażenie.

P. *San Donato.* Cieszy mię to, bo przyszłość wiedzieć przynajmniéj będzie, iż nie było podboju.

P. Macchi. Tak jest, tylko zdobycz na Burbonach.

P. Brofferio zbija słowa deputowanego Bertoloni i z powodu poświęceń o których mówił, przywodzi poświęcenie republikanów, co stanęli pod chorągwią Wiktora-Emmanuela. Jeszcze dwa słowa a przekonam was, że konstytucja jest rządem nieładu. Znajduje się w niéj stronnictwo rządzące i stronnictwo pragnące rządzić. (Śmiech). Jest to więc rząd walki; mówić o zgodzie jest urąganiem. Chodzi więc nie tylko o to, aby szanować wzajemne mniemania, jak to mówił p. Bertoloni, ale wprowadzić w walkę postępowanie, dążące do zatarcia nawet pozorów niezgody. Bogdajby słowa przeprowadzono w czyny, wnet wszyscy okażemy się godnymi naszéj ojczyzny.

P. Macchi sprzeciwia się porządkowi dziennemu, doradzanemu przez p. Bixio, że Rzym nie jest w nim wspomniany.

P. Brofferio. Hr. Cavour powiedział, że *wszyscy co walczyli w Rzymie zasłużyli się ojczyźnie.* Żądam więc aby te wyrazy zagłosowane były jak porządek dzienny.

Hr. Cavour. Ale p. Bixio powiedział, że przyjmuje moje oświadczenia. Co do mnie nie waham się powtórzyć, że wszyscy, co nie znajdowali się w obozie nieprzyjacielskim i walczyli za Włochy, dobrze zasłużyli się ojczyźnie; taki więc porządek dzienny może być przyjęty.

„Izba, wyrzekłszy zamknięcie ogólnych rozpraw, przyjmuje porządek dzienny, podany przez jen. Bixio, w następnem brzmieniu:

„Izba, zważając na oświadczenia, przez które prezes rady uznaje, że wszyscy co walczyli za niepodległość narodową, dobrze zasłużyli się ojczyźnie, przechodzi do porządku dziennego."

Następnie zawiązuje się spór o dwa dekreta 10 stycznia, nie mogące zastosować się do osób, co z przyczyn politycznych i rewolucji 1820 r. potraciły miejsca w prowin-

gach neapolitańskich, gdyż dekret namiestnictwa już położenie ich uczynił prawidłowém.

P. p. Pisanelli, Fanti, Picca i Ricciardi mówią z kolei; izba przyjmuje porządek dzienny, mocą którego głosując na rzeczony artykuł, rząd weźmie w uwagę pokrzywdzonych przez wypadki 1848 i 1849 r.

Izba w tajemném głosowaniu uchwala projekt prawa będącego w rozbiorze, 185 głosami przeciwko 22.

D. 31 maja. Prawo p. Minghetti podziału Włoch na kraje, można powiedzieć, że zupełnie upadło. Minghetti przekładał kommisji, aby w drodze środka tymczasowego, utrzymać systemat podziału krajowego we Włoszech południowych, gdzie zlanie się w jedność włoską nie jest jeszcze zupełne. Kommissja jednomyślnie odmówiła. Wówczas żądał utworzenia osóbnego stanowiska dla obu gubernatorów neapolitańskiego i palermitańskiego, opatrując ich rozleglejszą władzą i czyniąc niejako pełnomocnikami ministra, Kommissja i temu się sprzeciwiła. Zgodzono się tylko na wprowadzenie pewnych zmian w prawie gminowém 1859 r. i na zostawienie ministrowi władzy wysyłania kommissarzów nadzwyczajnych z władzą rozciąglejszą, lecz nie wychodzącą ze służących samemu ministrowi obrębów, w razie wymagania podobnego środka przez potrzeby i dobro kraju; wszakże to wysyłanie nie powinno nigdy mieć miejsca, w moc dekretu królewskiego, ale po prostu, jako poruczenie nadzwyczajne, które udzielać ma sam minister, na własną odpowiedzialność.

Z wielką niespokojnością oczekiwane są rozprawy nad projektem pożyczki i zlania długu narodowego. P. Bostoggi rozdał deputowanym stosowny prospekt, który w ogóle podobał się, wyjąwszy niektóre szczegóły, nie zmieniające wszakże jego istoty. Według pewnych wiadomości, ta praca wykonaną została przez samego ministra, głównego sekretarza, p. Cordova i kawalera Maucardi, urzędnika kommissji długu narodowego.

Inne prawo wkrótce zostanie podobnież wniesione na izbę, t. j. prawo o drogach żelaznych, we Włoszech południowych. Kommissja neapolitańska, któréj poruczono roztrząsnąć projekt, już oddawna skończyła swą pracę.

Mówią tu ciągle o układach z Rzymem i pochlebiają sobie uwieńczenie ich pożądanym skutkiem. Mówią, że zagajono już rzecz o ustępstwie Wenecji i że Austrja odda przez traktat, czego widzi niepodobieństwo zatrzymania siłą. Deputacja wenecko-trydencka miała, w skutek rozkazu cesarskiego, wyjechać do Wiednia, dla wybłagania amnestji dla wychodźców, których znaczna liczba, od pewnego czasu, wraca do kraju i nie jest niepokojoną przez policję. Austrja spodziewa się, w ten sposób ściągnąć większą ich liczbę i czeka dogodnéj chwili do ukarania tych nieszczęśliwych, za niebaczne zaufanie w jéj łaskawość.

Nędza okropnie sroży się we wszystkich ziemiach włoskich, poddanych jarzmu wiedeńskiemu, a mianowicie w Trydenckiém, Istrji i Trieście, gdzie z drożyzną żywności, niedostatkiem zasobów, złączyła się zgubna strata od 30 do 35 procentów, na monecie papierowéj. Nadto, nie istnieje najmniejsze osobiste bezpieczeństwo, ani wolność; obarczają też ogromne cła, podatki uciążliwe i dobrowolne, zupełny brak kredytu w kraju, a zupełniejszy jeszcze za granicą; prawa policyjne krępujące na każdym kroku, paszporty, pozwolenia pobytu, rękojmie osobiste i tysiąc innych wymysłów przeciw cudzoziemcom; systemat barbarzyński, próżny wszelkiéj opieki dla kupczących; a są jednak ludzie, co twierdzą, że handel może tam kwitnąć, gdzie Austrja panuje. Austrja nie zmieni systematu; spodziewać się tego, byłoby szaleństwem. Przy podobnych ekonomicznych zasadach ani Wenecja, ani Triest nigdy nie ujrzą, nietylko powodzenia, ale nawet trwania swego handlu. Te porty tak niegdyś kwitnące, zamienią się w bezludne zatoki, a ci biedni marynarze, przez całe życie będą skazani na spoglądanie, z założonemi rękami, na te ogromne przestrzenie morskie, które mogłyby stać się dla nich źródłem bogactwa, za połączeniem ich krajów z Włochami.

Niech Niemcy dobrze to sobie wrażą w umysł, że Austrja nigdy nie potrafi wrócić życia tym, których zamieniła w trupy. Wenecja i Triest nierównie byłyby korzystniejsze dla niemieckiego handlu, gdyby połączone zostały z Włochami.

Czynią się tu wielkie przygotowania na obchod 2 czerwca; nie będzie ani mszy, ani *Te deum;* będzie to odwet za *Boże Ciało* (30 maja), na processji którego nie chcieli znajdować się ani wielcy dostojnicy, ani władze narodowe, ani nawet radzcy municypalni. Przypatrując się w bieżącym roku temu obchodowi, niegdyś tak okazałemu, a dziś tak skromnemu, myśl poniewoli przenosi się w pierwsze wieki kościoła; widocznie objawiają się dążenia do odszczepieństwa; ale zdrowy rozsądek i uczucie religijne, głęboko rozkrzewione w ludności włoskiéj, nie dozwolą mu wziąść góry ktokolwiek by doń prowadził.

Król wydał do wojska odezwę, z powodu wręczenia mu nowych chorągwi, w d. 2 czerwca:

„Oficerowie, podoficerowie i żołnierze,

„Wkrótce upłynie lat 13 kiedy mój dostojny ojciec, przechodząc Ticino, dla rozpoczęcia wojny o niepodległość ojczyzny, wręczał wam chorągiew trójkolorową z krzyżem sabaudzkim i wyrzekł te prorocze słowa: *Przeznaczenia Włoch dojrzewają.*

„Pod tą chorągwią odpowiedziliście téj błogiéj wróżbie świetnemi zwycięztwami, na chwilę wstrzymanemi dolą przeciwną. Ale siła cnoty i stałość w przedsięwzięciu, dozwoliły jéj znowu powiewać ze sławą w odległych krajach, obok chorągwi najpotężniejszych wojsk europejskich.

„Następnie, przechodząc pola lombardzkie, pełni jeszcze wspomnień Goito i Pastrengo, zebraliście okazałe wawrzyny przy współdziałaniu rozgłośnych orłów francuzkich. Nowy blask chwały zajaśniał wówczas na całym Półwyspie. Ludy włoskie skupiając się razem z wami, około proporca niepodległości narodowéj, dokonały dzieł i przewag o których prawnukowie nasi wspominać będą z wdzięcznością i miłością.

„Dziś przeznaczenia Włoch dojrzały. Żołnierze, wręczam wam te nowe chorągwie, w imie Włoch wyzwolonych. Noszą one na sobie wypisanie stoczonych bitew. Powierzam waszym cnotom te godła prawości i cześci, na których herb mojego domu, uświetniony ośmiu wiekami waleczności, łączy się z godłem narodu wróconego niezawisłości."

Dziennik *Espero* donosi:

„Kommissja izby deputowanych, któréj poruczone było roztrząśnienie projektu jen. Garibaldi, o uzbrojeniu narodowém, ukończyła swą pracę i mianowała sprawozdawcą, kawalera Fenzi, byłego głównego dowódzcę gwardji narodowéj toskańskiéj. Kommissja jednomyślnie postanowiła:

1) Utworzenie 220 bataljonów gwardji narodowéj, od 650 do 700 ludzi, wybranych między obywatelami zdrowymi od 35 do 40 lat, co wyniesie, po bataljonie na każde 100,000 głów.

2) Oficerowie mają być wprost mianowani przez ministra wojny.

3) Ministerstwo wojny przyjmie na siebie ich ubior i uzbrojenie.

„Sprawozdanie ma być gotowe najdaléj do przyszłego wtorku lub środy, (4 lub 5 czerwca)."

Franciszek II, rozesłał do przedstawicielów swoich, za granicą, następną nową depeszę:

„Rzym, 25 maja, 1861 r.

„Rząd króla piemonckiego wniosł na parlament turyński projekt pożyczki 500,000,000 fr. Gdyby jedynie chodziło o obrót pieniężny Piemontu i wyłącznie dla niego, żaden inny rząd nie miałby powodu wtrącać się do tego; ale ponieważ największa część tych pieniędzy użytą będzie do większego jeszcze rozciągnienia jarzma, ciążącego nad ludnościami Obojga Sycylji i powiększenia nowym długiem narodowym podatków, które bezrząd przywłaszczycielstwa czyni nieznośnemi, j. k. m. sądzi się być obowiązanym względem siebie samego i swych ludów, głośno protestować przeciw temu projektowi pożyczki, oświadczając z góry, (aby nikt nie łudził się) że postanowił nigdy nie uznać jéj skutków w tém, co przypadać będzie stosunkowo na kraje Obojga Sycylji.

„Udzielisz pan tę depeszę ministrowi spraw zagranicznych rządu, przy którym jesteś umocowany. Chciéj przyjąć i t. d.

„(podpisano): *Del Re.*"

Francja.

Paryż, *29 maja.* Jedno z pytań, które zawsze, a szczególniéj w tych ostatnich czasach, żywo zajmowało umysły, jest mieszanie się księży do polityki. Kodeks to przewidział i z powodu wyjątkowego stanowiska wykraczających, poskramia tego rodzaju mieszanie się, wyjątkowemi karami. Świeżo podniesiono ten przedmiot dla roztrzygnienia, czy należało i nadal powagę kodeksu utrzymać, lub księży poddać prawu pospolitemu? Długo w sporze będące to pytanie zostało nakoniec wytoczone przed senat francuzki, na posiedzeniu środowem, d. 29 maja:

Mieszkańcy z Cahors podali senatowi następną prośbę:

„Więcéj niż od pół wieku zapisano w kodeksie ośm artykułów, które nigdy nie były w wykonaniu. Zamienione więc w głoskę martwą, w oczach niżéj podpisanych, są w widocznéj sprzeczności z artykułem 1-m konstytucji cesarstwa; bo rzeczywiście, nie podobna pogodzić wyjątkowéj surowości, spływającéj z rozporządzeń kodeksu na sługi ołtarza, z prawem pospolitém uznającém, potwierdzającém i zaręczającém wielkie zasady ogłoszone w 1789, w liczbie których stoją na czele równość obywatelska i wolność religijna.

„W obec niedawnego okolnika ministra sprawiedliwości w tym przedmiocie, niżéj podpisani sądzą, że powinni złożyć u stóp senatu, pełne uszanowania krótkie uwagi z prośbą, aby wskazane rozporządzenia kodeksu, senat uznał za cofnięte, jako wyszłe z używania, a zwłaszcza jako przeciwne prawom późniéj wydanym, mianowicie zaś obowiązującéj dziś konstytucji."

Hr. Casabianca, sprawozdawca kommissji próśb, radził senatowi przejść do porządku dziennego, t. j. zostawić powyższą prośbę bez odpowiedzi, a tém samém utrzymać prawo kodeksowe, w całéj jego mocy.

Na piątkowém posiedzeniu senatu d. 31 maja, kardynał Mathieu, arcybiskup Bezançon, zabrał głos popierając popowyższą prożbę w następnych wyrazach:

„Prześwietny senacie, uchowaj Boże, abym w najdrobniejszéj nawet części, chciał znosić lub zmniejszać rękojmie osobiste zobowiązujące sług ołtarza we względzie ich mów lub uczynków. Ktokolwiek rozumie, że społeczność religijna może cierpieć lub pragnąć zapewnienia bezkarności podobnym przestępstwom, miałby o niéj najbłędniejsze wyobrażenie. Bóg ustanowił tę społeczność na świecie dla nauczania ludzi wszelkiéj prawdy i uszanowania należnego majestatowi ziemi, w którym odbija się majestat niebios. Poskramianie tych zboczeń, potępianie tych nadużyć nie miało nigdy nawet cienia wątpliwości, tylko, że kościół sam kierował przewodem prawnym, mającym toczyć się w tym względzie; a kiedy nadmiar winy ściągał karę, spełnienie któréj przekraczało władzę kościoła, wówczas, po zdjęciu święceń, winowajca oddawany był w ręce sprawiedliwości świeckiéj.

„Z postępem czasu ów porządek uległ skażeniu i sąd, od którego zależało roztrząsanie wykroczeń, zmieniał się u różnych ludów. Władza świecka przywłaszczyła sobie to, co należało do władzy duchownéj. Bolało to kościoł, i zniewoliło do zażaleń. Zdawało mu się właściwém, aby sam sądził swoich duchownych, tak jak urzędy sądzą swych równych, jak zwierzchność wojskowa sądzi swych oficerów i żołnierzy, a lubo najświętsze ustawy potwierdziły prawo kościoła, odwoływał się on w ich obronie jeszcze do istoty rzeczy i do rozumu. Senat zapewne nie potępi tego godziwego żalu; odpowiada on godności kościoła i jego posłannictwu na tym świecie; wszakże te skargi nie przekraczały nigdy słusznych obrębów, nigdy kościoł nie zboczył ze swéj powinności, zalecania posłuszeństwa władzom, należnego im uszanowania i uległości prawom, a jeżeli niekiedy cierpiał, to z tego tylko powodu, że sprawiedliwość świecka uprzedzała go w ściganiu wykroczeń, które sam pragnąłby piérwszy ukarać. Nadto, nie może być dlań tajném, że powstają na świecie prądy mniemań, porywające z sobą ludzi i rzeczy; wówczas kościół, w roztropnosci swojéj, zniża tamy, by dać wolny przepływ wodom i uniknąc większych jeszcze nieszczęść.

„Nie sądzę przeto abym rozmijał się z obowiązkiem moim przedstawiciela i obrońcy swobód kościoła, w tém zgromadzeniu, stosując do siebie prawidła, których się kościół trzyma, ulegając wymaganiom miejsca i czasu i zapatrując się na rzeczy z ich praktycznego stanowiska.

„Nie będę więc mówił przeciw sprawozdaniu hrabiego Casabianca; nie wystąpię z przytoczeniami przeciw przytoczeniom, dowodami przeciw dowodom, ani z uwagami pzeciw uwagom; nie będę nastawał ani domagał się cofnienia przywiedzionych artykułów kodeksu.

„Nadto, ponieważ ukazał się okolnik najwyższéj sądowéj władzy, przepisujący drogę postępowania w zdarzeniach, które nas zajmują, prosić będę aby minister czuwał nad wykonaniem rzeczonego okolnika i przepisał sprawiedliwości zbadanie, i w razie odkrycia winy, odsyłał sprawę do właściwych sądownictw. Może to co mówię, senat zadziwi, a jednak, wyrażając się w ten sposób, odpowiadam tylko ogólnemu poczuciu potrzeby, zamykam pod nogami władzy, otchłań, w którą, jak mniemam, zapadać poczyna; usiłuję złagodzić i ukoić, między duchowieństwem, coraz wzrastające rozjątrzenie, którego skutki mogłyby stać się zgubnemi. Boli mię konieczność dotknięcia szczegółów; długo cofałem się przed zastraszającą mię myślą, ale chodzi o słuszną obronę, o uczciwe wyjaśnienie rzeczy, polegam zaś na pobłażaniu senatu, na prawości jego uczuć, że pozwoli mi do nich przystąpić. Prócz tego, postaram się nie wychodzić z umiarkowania, które powinno towarzyszyć tego rodzaju okolicznościom.

Rzecz niezawodna, że okolnik pana ministra sprawiedliwości, d. 11 kwietnia, 1861, „zasmucił i przeraził duchowieństwo. Kiedy istnieją w jakim kraju prawa wyjątkowe, dotykające pewien stan obywateli, z powodu spełnianych przezeń obowiązków, jest to zawsze przedmiotem arcygodnym uwagi. Ale, kiedy jeszcze pokaże się pismo rządowe, okolnik głównéj władzy, który tego rodzaju sprawy w jaskrawszém świetle przedstawia, który nastaje na nią z większą jeszcze mocą; o! wówczas rozporządzenia wyjątkowe dziwnéj nabywają wagi; a jednak po ogłoszeniu rzeczonego okólnika, który tak mocno poruszył umysły były zdarzenia, więcéj jeszcze zasmucające, powiem otwarcie była właśnie ta okoliczność, że go nie wykonywano. Okolnik przepisał prawidła stanowcze, powiedział jeneralnym prokuratorom: będziecie dowiadywać się o przekroczeniach wymienionych artykułów, zarządzicie sądowe badanie i stosownie do przewinienia wytoczycie sprawę przed sąd właściwy. Było to surowem, ale prawnem; lecz od 6 miesięcy równie przed wydaniem, jak po wydaniu okolnika, wykonanie jego nie było prawidłem, ale raczéj wyjątkiem; bo administracja przywłaszczyła sobie badanie, a w pewnym względzie, nawet władzę karania. Zapewne, stosując się do otrzymanych instrukcji, zwierzchność departamentowa poruczyła kommissarzom policji dowiadywanie się, co księża mogliby w swych kazaniach, lub naukach wypowiedzieć przeciwnego rządowi; że zaś kommissarze policji nie mogli być wszędzie, musieli szukać pomocników, zastępców i sposobów badania. Użyli więc do tego merów, ale merom nie pochlebiało spełnianie tego obowiązku, czyniącego ich niejako ajentami policyjnymi; wówczas udali się do dozorców wiejskich, jako będących zawsze na miejscu; są to zapewne ludzie uczciwi, ale żądać od nich sprawozdań ze słyszanych kazań, jest to wymagać rzeczy niemożliwych. Czynili oni wszystko co mogli, a nawet więcéj, i tym sposobem prefektury zalane zostały mnóstwem najcięższych doniesień, z któremi zarząd nie wiedział co robić.

„Dawniéj, kiedy zarząd otrzymywał doniesienia tego rodzaju, pisano do biskupów i oświadczano im: oto, takie wykroczenie zarzuca się takiemu a takiemu księdzu; biskup zasięgał wiadomości, uwiadamiał o tém zarząd i wnet można było widzieć, ile było przesady, lub nieprawdy. Dziś znoszenie się z biskupami stało się wyjątkiem; księża zwykle powoływani są wprost do prefektury, a to wezwanie w języku kanonicznym brzmi: *veniat ad audiendum verbum;* (przyjdź dla usłyszenia słowa); stawili się więc; co do mnie, nie wahałem się mówić księżom szukającym mojéj rady, co w tym razie czynić im należało: cześć, uległość przedstawicielom władzy; idzcie do nich bo was wzywają i mówcie zgodnie z prawdą; prawda zawsze czyni człowieka silnym. Stawili się więc; żądano aby zdali sprawę ze słów swoich; to ich zdziwiło, bo nie byli przygotowami do powtarzania swoich kazań, a niekiedy nie bardzo pragnęli je składać na stole, między kałamarzami i piorami kancellarji.

„Ale na tem nie koniec; często następowała wnet kara, wstrzymanie wypłaty pensji, tak iż znajdują się księża, którzy już od półszósta miesiąca, grosza zasług nie widzieli; gdy tymczasem nie raczono mię nawet urzędowie zawiadomić, co spowodowało taką surowość. Takie postępowanie poczytuję za zbyteczne i nie prawidłowe. Niech sprawiedliwość bada, niech winowajca stawiony będzie przed sądem, zezwalam, poddaję się temu, nie bez goryczy, ale przynajmniéj widzę bieg prawny; ale tu działa sprawiedliwość zewnątrz zwykłéj sprawiedliwości, niedopuszczając ani uniewinnienia ani najprostszéj nawet uwagi. W tem to właśnie zawiera się niebezpieczeństwo!

„Co do prośby, nad którą zastanawiamy się, winienem z miejsca mojego uczynić zastrzeżenie, które stan mój na mnie wkłada. Każdy ten krok oceni i uzna jego przyzwoitość. Chciałbym aby rzeczoną prośbę przesłać p. ministrowi sprawiedliwości, nie dla tego by przywiedzione w niéj artykuły z kodeksu wykreślić, jak wyszłe ze zwyczaju, ale dla przypomnienia p. ministrowi sprawiedliwości jego okolnika, utrzymania na drodze prawnéj jego rozporządzeń i skierowania rzeczy na tor prawny, co będzie zabezpieczeniem państwa i rękojmią dla nas.

P. Burach, minister bez wydziału. Dostojny kardynał pozwoli, że na chwilę przerwę jego mowę. Dopomina się on aby okolnik wszedł w wykonanie; rząd nie omieszka to uczynić, ale zawsze z tém umiarkowaniem, jakiego zwykł się trzymać w stosunkach z duchowieństwem. Od rozpoczęcia wojny włoskiéj księża poczęli odzywać się z kazalnic, w sposób najnieprzyzwoitszy i ubliżający; więcéj 123 wypadków udowodnionych, leży w biurach ministra sprawiedliwości; rząd ścigać ich niechciał, bo spodziewał się że przestrogi biskupów naprowadzą niebacznych kaznodziejów na rozsądniejszą drogę, kiedy wszakże zamiast poprawy, zuchwalstwo wzrastało, a biskupi niepomni swych obowiązków milczeli, p. minister sprawiedliwości nie wahał się podpisać często wspominany okolnik i z boleścią przychodzi mi donieść senatowi, że w skutek zastosowania go, jeden z kaznodziejów djecezji Poitiers, który ośmielił się usprawiedliwiać uczynione przez swego biskupa porównanie cesarza z *Piłatem,* został sądownie skazany na dwa lata więzienia.

Kard. Mathieu. W obecném zdarzeniu nastręczają się dwie uwagi, t. j. że były wykroczenia przed okolnikiem, i późniejsze już po jego wydaniu. P. Prezes rady stanu oznajmił, że od 18 miesięcy, 123 wykroczeń władza zauważała i że dopiero wówczas, gdy spostrzegła, że jéj pobłażanie żadnego nie sprawiła skutku, okolnik swój ogłosiła. Sama liczba rzeczonych wykroczeń dowodzi ich błahości, ponieważ 123 usterków na 86 djecezji zastraszać nie powinny; ale p. prezes rady stanu mówi także, że nieczynność biskupów zmusiła rząd do użycia skuteczniejszych środków. Nic w tym przedmiocie powiedzieć nie mogę, bo nieznam listy i rodzaju wykroczeń, bo rząd nie znalazł właściwém uwiadomić o nich biskupów.

„Co do mnie osobiście, nigdy się niezdarzyło, że skoro prefekt, lub inny urzędnik doniósł mi o jakiém uchybieniu, abym natychmiast mu nie odpowiedział środków do wyjaśnienia zarzutu i, w danym razie nie poskromił nadużycia. W każdém podobném zdarzeniu; wszystko odbywało się najprzyzwoiciéj, zgodnie z najściśléjszą sprawiedliwością i względem na to, co biskup winien rządowi i powinności swojéj utrzymywania czci najwyższéj władzy panującego, we wszystkiém co się ściąga do władzy świeckiéj.

„Od czasu rozdrażnienia tej sprawy, otrzymałem trzy pisma od prefekta, nie mieszkającego w miejscu mojego pobytu. Odpowiedziałem mu wnet następnemi pocztami, że po zasięgnieniu wiadomości, uwiadomię go o następstwach. Po zbadaniu, znalazłem skargi bezzasadnemi. Miałem pisać do prefekta, gdy otrzymuję listy od trzech plebanów, donoszące że doręczono im rozkazy prefekta, aby się przed nim stawili, razem zapytujące, co czynić powinni. Odpowiedziałem im: Zobaczcie się z prefektem, winniście mu uległość i prawdę, i tę powiedźcie.

„Od owego czasu cztery zawieszenia wypłat pensji miały miejsce w mojéj djecezji. Prefektura nie uwiadomiła mię ani o jedném wykroczeniu, które pociągnęło za sobą tę karę; również i ministerstwo zostawiło mię o tém w niewiadomości. Sprawa szła swoją drogą, księża plebani stawili się przed prefektem, wypłatę pensji zawieszono, zupełnie mimo méj wiedzy. Zdarzyło się nawet, że jeden biedny wikarjusz, pobierający pensję nie od rządu, ale od gminy, uległ podobnejże surowości, chociaż gmina uchwały swojéj nie cofnęła, ani żadna władza jéj nie unieważniła. Uwiadomiony przez mera o tém co zaszło, napisałem do ministra, chcąc dowiedzieć się o winie; p. minister odpowiedział że uchybienie nie zasługuje na przewod sądowy i że zakaz płacenia pensji zostanie odwołany. Sądzę, iż lepiéj było wprzódy porozumieć się ze mną.

„Co do 3-ch innych plebanów, oskarżono jednego z nich, że nie odmawiał modlitwy za cesarza. Nie dowiedziałem się o tém przez prefekturę, ale z powszechnego rozgłosu. Kazałem wezwać plebana i rzekłem: Dla czego nie modlisz się za cesarza? Ale ja się modlę za cesarza. Ale nie odmawiasz modlitwy za cesarza? Ależ ja ją odmawiam. Rzecz zaś miała się następnie: zwykła modlitwa za cesarza brzmi *Domine salvum fac imperatorem nostrum Ludovicum Napoleonem.* Mer i dozórca wiejski najuważniéj wsłuchiwali się w to zakończenie z czwartego przypadku, chcieli aby było koniecznie wybitne i w odmawianéj w kościele innéj modlitwie; niesłysząc zaś rzeczonej końcówki wnieśli że pleban i saméj modlitwy nie odprawia; w modlitwie dłuższéj, zwykle odmawianéj przed ołtarzem, imie cesarza i jego dostojność są w pierwszym przypadku: *Ludovicus Napoleo, Imperator noster.* Pleban nie mógł zamienić go w tém miejscu na przypadek czwarty, bez popełnienia licznych *solecizmów,* nawet dla przypodobania się merowi i dozórcy wiejskiemu, i miłość składni naraziła go na utratę pensji. (Uśmiechy).

„Poruczam tę sprawę naszemu czcigodnemu spółsenatorowi p. Rouland, który może zechce wspomnieć o tém p. ministrowi oświecenia, aby podał rękę temu biednemu plebanowi, tak stroniącemu od solecizmów. Nie chcę wchodzić w dalsze szczegóły; powiem tyle tylko, że znam najdokładniéj wszystko co się w mojéj djecezji dzieje; że nie było najmniejszego powodu do cofania plebanom pensji, że gdyby przed ukaraniem porozumiano się ze mną, wszystko poszłoby sprawiedliwie i przyzwoicie, że na koniec to co mówię o sobie, stosuje się do współbraci moich biskupów, znajdujących się w podobnychże okolicznościach.

„Jeszcze jedno zdanie. W departamencie Vaucluse ścigano jednego księdza za obelgi przeciw cesarzowi. W dwóch stopniach sądowych został uwolniony; lecz schwytanego na rozkaz ministra, żandarmerja odprowadziła aż na granicę hiszpańską, skąd był rodem; rodzina jego osiadłą jest od lat 20 w departamencie Vaucluse, on sam wychował się we Francji; wyprawując go więc do Hiszpanji, nie wysłano do ojczyzny, ale na wygnanie.

P. Rouland, minister wyznań. Niespodziewałem się dziś zabierać głosu; ale ks. kard. arcy-biskup bezansoński wyraźnie mię do tego wyzwał. Rząd cesarski jest rządem uczciwym, moralnym, religijnym, który nie zapomina o potrzebie i winném uszanowaniu dla świata duchownego. Ale tenże rząd, wierny dawnym podaniom krajowym, troskliwym jest o dobro i wewnętrzną spokojność społeczności, pragnie spełnić wszystkie swoje obowiązki z równém umiarkowaniem jak stałością. Nie należy więc przenosić rozpraw na pole różnic stanów społecznych, zwanych, bądź duchownym, bądź świeckim. Kiedy chodzi o wykonanie prawa, nie ma różnicy dla nikogo i żal po straconych przywilejach jest wcale tu nie na miejscu.

„Nie chciałbym wchodzić w rozbiór szczegółów, może mniéj właściwie przytoczonych przez ks. kardynała. Ośmielam się powiedzieć, że podług mego zdania byłoby rozsądniéj nie występować z niemi przed senatem, bo zdają się oskarżać nie prawność, ale umiarkowanie, oględność i pojęcia polityczne i religijne ministra wyznań, wdrożonego przez obowiązek i doświadczenie do zachowania najrozsądniejszéj równowagi we wszystkich swoich czynnościach.

„Powinnością ministra wyznań jest nadewszystko starać się o zjednanie ufności biskupów uprzedzając ich o błędach i zboczeniach duchowieństwa. Nigdy niezaniedbywaliśmy tego obowiązku, bo daleką od nas była szalona myśl rozwalniać węzły karności i doprowadzić biskupów aby nie byli prawdziwymi rządcami swych djecezji, jak tego podobno pragnie pewne stronnictwo religijne.

„Lecz cokolwiek na to powiedzą stronnictwa nieprzestające czernić rząd cesarski, zachowamy zawsze uczucie oszczędzania stanu duchownego i zamiast pociągania natychmiast księży do sądów, znaleźliśmy właściwszem wzywać ich przed władzę, która wytłumaczy im i wymagania prawa i niebezpieczeństwa położenia. Nie sądzimy przeto aby rząd wykraczał, że poruczył prefektom, w pewnych zdarzeniach, poufnie wzywać księży, rozmówić się z nimi, przypomnieć im ich obowiązki, jako obywateli i oszczędzić następstw przewodu sądowego, który już przez swą jawność ubliżać może godności stanu.

„Sądzę, że nikt nie zaprzeczy, aby prefekt, pierwszy urzędnik departamentu, odpowiedzialny przed rządem za jego spokojność, obowiązany do czuwania nad spełnieniem prawa, łączący w swéj osobie władzę polityczną, sądową i administracyjną, nie miał być najwłaściwszym pośrednikiem między rządem i duchownymi. To co uczyniliśmy w duchu otoczenia duchowieństwa, należném ich powołaniu uszanowaniem, poczytuje się nam za winę.

„Poprzestając dziś na oświadczeniu, że rząd potrafi utrzymać służące sobie prawa, proszę senat o przejście do dziennego porządku. (Bardzo dobrze!").

Porządek dzienny jednomyślnie przyjęto. Tak skończyły się te rozprawy, które w obecném rozjątrzeniu umysłów dadzą powód dziennikom do namiętnéj polemiki o wiecznie toczącéj się i nierozstrzygnionéj trudności, zakreślenia właściwych granic między władzą świecką i duchowną. Rząd chciałby téj wojnie położyć koniec i *Monitor Powszechny,* który rzadko, i to tylko w ważnych zdarzeniach, przemawia, umieścił następną notę:

„W ostatnich czasach, pytania religijne dały powód do sporów, których tamować niezależność rząd rozumiał, że niemiał władzy, lubo niekiedy bolał nad ich gwałtownością. Lecz ponieważ te spory zmierzają do przybrania namiętniejszego ducha i ponieważ gwałtowne napaści co dzień objawiają się, tak w dziennikach, jak i broszurach przeciw duchowieństwu katolickiemu, rząd, którego powinnością jest zapewnienie uszanowania dla religji i jéj ministrów, wzywa pisarzów do umiarkowania, od jakiego niektórzy z nich zboczyli i postanowił wywołać poskromienie tych napaści, mogących się wyrodzić w występki prawem potępione.

„Na udzieloną przestrogę przez p. ministra spraw wewnętrznych, p. minister sprawiedliwości, polecił sądownie zaskarżyć dwie broszury: jednę pod napisem *Zbrodnie, przestępstwa i zgorszenia, w łonie duchowieństwa w tych ostatnich czasach;* drugą, *Książeczka z ulicy Fleurus.* Rozpoczęte wnet zostało badanie przeciw autorom tych dwóch dziełek."

Paryż, 2 czerwca. Książe Napoleon i księżna Marja-Klotylda mieli opuścić dziś Paryż, udać się do Tulonu i wsiąść tam na yacht parowy *Hieronim-Napoleon.* Mówią, że ich cc. ww. po kolei zwiedzą Nizzę, Ajaccio, Bastię, Tumis, Oran, Alger, Malagę, Kadyks i Lisbonę. W tym ostatnim porcie znajdą już fregatę *Królowa Hortensja,* która się tam wprost udaje.

Księżna Marja-Klotylda zabawi w stolicy Portugalji i wróci do Francji na yachcie *Hieronim-Napoleon;* książe zaś siądzie na fregatę *Królowa Hortensja* i popłynie do Ameryki, gdzie zwiedzi New-York i główniejsze porty atlantyckie. Podróż jego ma zabrać około 90 dni czasu.

Goniec miasta Havre podaje niektóre wiadomości statystyczne o wolno-mularstwie:

Dziś liczą we Francji 350,000 wolnych mularzy; dzielą się oni na dwa obrządki: *Wielki Wschód* i *Obrządek szkocki;* Wielkim mistrzem *Wielkiego Wschodu* jest ks. Murat, *Obrządku zaś szkockiego,* p. Viennet, członek Akademji francuzkiéj. Obliczono, że cała liczba wolnych mularzy rozsypanych po kuli ziemskiéj, wynosi 100 miljonów (?). W Indji i Ameryce są oni bardzo liczni. Całe niemal Włochy zespolone są w tém tajemniczém bractwie, a szczególniéj szlachta włoska. Podobna jest ona w tym względzie do szlachty francuzkiéj przed 1789 r. Sam nawet papież był wolnym mularzem i *Krzyżowcem Róży.*

Dnia 4 czerwca. Mówią, że na prośbę p. Miresa, sprawa jego przed 6-tą izbą policji poprawczéj będzie odroczona, aby rzecznikom dać czas do przygotowania jego obrony.

Anglja.

Londyn, 31 maja. W złożonych przez lorda John Russel na stole izby gmin papierach, odnoszących się do stosunków Anglji z Ameryką, znajduje się rozmowa lorda Lyons, posła angielskiego w Waszyngtonie, z p. Seward, sekretarzem stanu, z powodu zasad blokady, które rząd amerykański chce zachować.

Nim przystąpiono do głosowania na poprawę wymierzoną przeciw p. Gladstone, lord John Russel oświadczył, że żaden układ nie był zawarty w celu odciągnienia od opozycji deputowanych irlandzkich, i że wolałby 10 razy rozwiązać parlament, niż przyzwolić na podpisanie podobnéj umowy. Po złączeniu wszystkich głosów, opozycja liczy ich 281, większość zaś 296. Zwichnienie więc głosów mogłoby obalić gabinet.

Austrja.

Wiedeń, 1 czerwca. Na posiedzeniu izby poselskiéj rady cesarstwa, zabrał głos minister sprawiedliwości baron *Protobevera*: „Objawiła się, rzekł, w téj izbie obawa, iż rząd zmierza do ściśnienia autonomji niektórych krajów. Ze wszystkich obaw, ta ostatnia jest najmniéj usprawiedliwioną. Jeśli zastanowicie się nad wyrazami mowy cesarskiéj, przekonacie się, że najjaśniejszy pan pragnie utrzymania autonomji w rozmaitych naszych krajach. Zdaje mi się, że w wywołanych walkach między rozmaitemi narodowościami spadło na Austrję wysokie posłannictwo, wystąpienia w duchu pojednawczym. (Oklaski). Mówca następnie przedsięwziął obronę projektu rządowego i, zwracając uwagę na porównanie uczynione przez pana Szmerling, między prawem austrjackiem i prawem Hessji elektoralnéj, powiedział, że jego towarzysz miał na myśli konstytucję Hesską 1831, właśnie tę, którą wszyscy gorąco pragną widzieć przywróconą. (Oklaski).“

Arcybiskupi zasiadający w radzie cesarstwa postanowili, przed zawieszeniem prac parlamentowych podczas Zielonych świątek, podać adres do cesarza, aby w coraz niebezpieczniejszém położeniu ojca ś., chciał gorliwie zająć się sprawą kościoła i utrzymać konkordat zawarty ze stolicą św., oraz załatwić trudności, wynikające z małżeństw mięszanych.

Prusy.

Elberfeld, 30 maja. Potwierdza się, że następca i następczyni tronu z małym książęciem Wilhelmem udadzą się w odwiedziny do Anglji, w połowie lipca. Zdaje się, że zamiarem młodéj pary jest rozerwać umysł królowéj Wiktorji, i rozweselić ją o ile można w kole rodzinném. Pogłoski krążące o stanie umysłowym królowéj angielskiéj są rzeczywiście zatrważające i obudzają tu najżywsze współczucie; ktoż bowiem nie wielbi przymiotów téj najdostojniejszéj pani? W następnym miesiącu upłynie 24 letnia rocznica wstąpienia jéj na tron. Jéj kr. mość ma dopiero 42 lata, doskonałego używa zdrowia pod względem ciała; spodziewać się więc należy, że użycie stosownych lekarskich środków usunie cierpienia psychiczne, którym ulega.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

TURYN, 31 maja. Listy z Rzymu z d. 29 maja potwierdzają wiadomość o utworzeniu w tém mieście komitetu burbońskiego z nazwami zakonnemi, pod przewodnictwem hrabiego Trapani. W rzeczonym komitecie znajduje się wielu urzędników policji papieskiéj.

Pan Christen odpłynął do Marsylji.

NEAPOL, 30 maja. W przyszłą niedzielę, t. j. d. 2 czerwca, pan San-Martino ma położyć kamień węgielny stacji głównéj drogi żelaznéj, któréj wybudowania podjął się pan Talabot.

Zatrważające wieści rozgłoszone przez dzienniki reakcyjne o stanie Neapolu, są zupełnie fałszywe. Panuje tu doskonała spokojność.

MARSYLJA, 31 maja. Listy z Rzymu pisane d. 28 maja wieczorem oznajmują, że w skutek objawów na cześć Wiktora-Emmanuela uczynionych w obecności kardynała Alfieri, akademja filodramatyczna została zamkniętą.

D. 28 Ojciec św. wyjechał z licznym orszakiem; pospólstwo przyjęło go z uniesieniem; powiewało chorągiewkami z herbem papieskim.

BERLIN, 31 maja. Izba poselska przyjęła wczoraj większością 159 przeciw 148 głosów poprawę pana Kuehne, zmniejszenia o 750,000 talarów kredytu na wojsko. Prezes ministrów zgodził się wcześnie na to przełożenie.

Wniosek kommissji, aby oddział nadzwyczajnych wydatków wojennych zagłosować ryczałtem, został przyjęty 206 głosami przeciw 98.

Izba przyjęła znaczną większością wniosek pana V. Vincke, żądającego aby rząd zobowiązał się przedstawić na przyszłym parlamencie projekt do prawa, znoszący ustawę 1814 roku o obowiązku do służby wojskowéj. Izba następnie przyjęła nowy kodeks handlowy i prawa wekslowe tego kodeksu.

Izba panów przyjęła wniesienie hrabiego Arnina, dopominania się u rządu o zapełnienie miejsc próżnych przedstawicieli dawnéj szlachty.

FRANKFURT, 13 maja. Na dzisiejszém posiedzeniu sejmu związkowego, państwa zebrane w Wuerzburgu, wyjąwszy Baden, przedstawiły ułożoną między sobą konwencję. Baden uczynił przełożenie przeciwne, w moc którego główne dowództwo sił związkowych miało być poruczone temu z dwóch wielkich mocarstw niemieckich, które weźmie uczestnictwo w wojnie związkowéj z całém swém wojskiem.

MOSTAR, 31 maja. Omer-pasza przybył tu dnia dzisiejszego. Nowe utarczki zaszły z powstańcami.

LONDYN, 31 maja. Lord John Russel oświadczył w izbie gmin, że instrukcje wysłane do Chin zabraniają wszelkiego wdawania się w zatargi stron walczących. Nasze stosunki, rzekł, w Chinach wielce się polepszyły.

TURYN, 2 czerwca. Izba odroczyła się od wczoraj do środy, t. j. do d. 5 czerwca. Hr. Cavour, któremu już 30 maja trzy razy krew puszczano, znowu wczoraj, t. j. d. 1 czerwca miał ją sobie dwa razy puszczoną; wszakże stan jego nie sprawia rzeczywistéj obawy.

TURYN, 3 czerwca. Hr. Cavour jest w drodze wyzdrowienia. Uroczystość narodowa była świetną.

Donoszą z Rzymu d. 31 maja, że trzy łodzie napełnione fałszywą burbońską monetą odpłynęły z Ripagrande do Amalfi.

BUKAREST, 27 maja. Nowy gabinet wybrany między członkami strony lewéj izby, zmienił ministerstwo, przewodniczone przez pana Catargi.

Skład jego jest następny:

Prezes rady i minister spraw wewnętrzn: p. Golesco

Spraw zagranicznych — p. Boliulineano. Skarbu — p. Balcesco.

Wyznań — p. Malinesco.

Sprawiedliwości — p. Argyropoulo.

Wojny (tymczasowo) — p. Samesceo.

TURYN, 4 czerwca. Gazeta urzędowa ogłasza biulletyn o chorobie hrabiego Cavour. Dzisiejszego rana o godzinie 2, chory miał gorączkę, poprzedzoną ziębieniem. O południu gorączka ustała i wszystkie symptomata dowodzą, że władze umysłowe, są zupełnie wolne.

MARSYLJA, 4 czewrca. Rzym 1 czerwca. Komitet narodowy wydał ostrzeżenie, aby wstrzymać się w dniu jutrzejszym od wszelkich objawów przyłączenia, zalecając cierpliwość i jeszcze cierpliwość.

Kardynał Antonelli wysłał na wygnanie byłych urzędników rzymskich, którzy mieli udział w rozruchach neapolitańskich, a mianowicie pułkownika Baldani. Neapol 1 czerwca. Towarzystwa demokratyczne oświadczyły, iż chcą wziąść udział jutro, d. 2 czerwca, w obchodzie na cześć jedności włoskiéj. Kardynał arcybiskup odmówił gubernatorowi użycia na ten cel główniejszych kościołów. Część duchowieństwa po prowincjach opiera się zakazom biskupim, przepisującym nie brania żadnego udziału w obchodzie.

P. Talabot wszedł w układy o nabycie drogi żelaznéj.

LONDYN, 4 czerwra. Zakład Reutera udziela następną depeszę: New-York 27 maja. Cztery pułki Stanów Zjednoczonych wkroczyły do Wirginji, gdzie zajęły Aleksandrję i wyżyny Carlingtońskie. 300 skonfederowanych wzięto jak jeńców. Pułkownik Stanów Zjednoczonych, Elsworth, został zabity. Barkę angielską Hiawatha przyprowadzono do New-Yorku jako zdobycz amerykańską, ponieważ usiłowała złamać blokadę Chesapeake. 9,500 zwolenników niewoli i 35 dział zgromadzono w Herpers-Ferry. Bitwa pod Herpers-Ferry jest oczekiwana.

BOMBAY, 12 maja. P. Laing złożył budżet radzie prawodawczéj. Wojsko zostało zmniejszone do 200,000 ludzi. Budżet wydatków zniżony o półtrzecia miljona funtów szterlingów. Niema najmniejszego niedoboru i owszem, znajduje się przewyżka, ale nie zniesiono żadnego podatku z dochodów, uchylono tylko opłaty patentowe.

Rozbiegła się pogłoska o śmierci króla Udy.

LONDYN, wtorek 4 czerwca. Na wczorajszem poniedziałkowem posiedzeniu izby gmin, lord John Russel oświadczył, że konferencja, roztrząsająca w Konstantynopolu zadanie przyszłego urządzenia Libanu, nie ukończyła jeszcze prac swoich.

TURYN, 3 czerwca wieczorem. Przeszłéj nocy hr. Cavour po raz szosty krew puszczono; dziś wieczorem czuje się nieco lepiéj. Choroba okazuje symptomata gorączki tyfoidalnéj, bez niepokojących przypadłości.

WIEDEŃ, środa 5 czerwca. Na dzisiejszem posiedzeniu izby poselskiéj rady cesarstwa, p. Szmerling oświadczył, że rząd poczytuje izbę za radę cesarstwa niezupełną.

PESZT, 5 czerwca. Izba poselska węgierska zagłosowała adres wniesiony przez pana Deak większością 155 głosami przeciw 152.

BERLIN, 5 czerwca. Dziś miało miejsce zamknięcie sejmu. W mowie tronowéj, wyrzeczonéj przez króla, powiedziano, że sejm obfity był w ważne prace, które mogą utwierdzić rząd w dotąd obranym kierunku.

Skutki ich podniosą wpływ Prus na Niemcy i Europę. Król wylicza traktaty i prawa zagłosowane przez izby i rozwodzi się nad korzyściami, które stąd wynikną. Nadewszystko zaś dziękuje za udzielony przez izby kredyt na reorganizację wojska, nie zrażając się formą w jakiéj rzeczony kredyt został udzielony, gdyż to nie dotyka żadnéj istotnéj zasady. Organizacja wojska daje Prusom siłę bronienia równie ojczyzny pruskiéj jak niemieckiéj. Rzeczona reorganizacja była tém niezbędniejszą dla obrony granic niemieckich, że przejrzenie ustawy wojskowéj związku niemieckiego nie powiodło się.

Król zwracając się następnie w swojéj mowie do sprawy duńsko-niemieckiéj, oświadczył, że Danja nie usłuchała w zupełności sejmu związkowego; przełożenia duńskie nie pozwalają z pewnością liczyć na załatwienie toczących się pytań; ale natura stosunków rządu pruskiego z wielkiemi mocarstwami przedstawia rękojmię, że te stosunki nie zostaną zachwiane w skutek ważnych środków, jakie mogą okazać się potrzebnemi w obrębach posiadłości związkowych niemieckich.

Mowa wyraża się następnie w ten sposób: „Jeżeli przedstawicielstwo narodowe utrzyma się w granicach, których przekroczyć niepodobna bez podania ręki stronnictwu wywrótu, należy oczekiwać szczęśliwego rozwoju mojego rządu. Obrałem za godło: królestwo z Bożéj łaski; utrzymanie prawa i konstytucji; wierność ludu, wojska, mającego ufność w zwycięstwo; sprawiedliwość, prawdę, wiarę i bojaźń bożą. Jeśli pozostaniecie wiernymi temu godłu, możemy oczekiwać przyszłości bogatéj w nadzieje.

LONDYN, środa 5 czerwca. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z New-Yorku z d. 25 maja: Siły Stanów Zjednoczonych są w spokojném posiadaniu brzegów Potomaku, począwszy od Waszyngtonu do Aleksandrji w Wirginji. Zwiady wysyłane z twierdzy Monroe dotarły aż za miasto Hampton.

MADRYT, 5 czerwca z rana. Królowa szczęśliwie powiła wczoraj we wtorek infantkę.

LONDYN, 4 czerwca. Żaden okręt amerykański, uzbrojony dla chwytania statków przeciwnéj strony, nie będzie miał wstępu ze swoją zdobyczą do żadnego portu Anglji lub jéj osad.

TURYN, 5 czerwca. Hr. Cavour przyjął sakramenta. Tłumy ludu zbierają się pod jego oknami. Lekarz spodziewa się spokojniejszéj nocy. P. Minghetti objął tymczasowie zarząd spraw zagranicznych, a jen. Fanti wydział marynarki.

TURYN, czwartek 6 czerwca. Powzięte nadzieje nie ziściły się. Hr. Cavour umarł dziś z rana o godzi- 7. Boleść sprawiona przez tę stratę jest powszechną.

JESZCZE O KREDYCIE ZIEMSKIM.

(Dalszy ciąg ob. N. 41).

Najważniejszą z operacji towarzystwa kredytowego ziemskiego i taką, przy któréj jeszczeby można jakkolwiek pojąć i dopuścić jakąś potrzebę nadania owéj cechy jedności jest sprzedaż i kupno listów zastawnych. Sprzedawać listy zastawne każde towarzystwo kredytowe ziemskie musi zawsze, a także i wykupować je w terminie; czasem jednak przychodzi wykupować te listy, lub je eskomptować i przed terminem, dla utrzymania na nie dobréj ceny, a tém samém i kredytu towarzystwa. W takim jednak razie każde towarzystwo kredytowe kupuje swoje listy zastawne nie inaczéj, jak tylko dla tego, aby z czasem znowu je sprzedać. W początkach urządzenia kredytu ziemskiego w cesarstwie, czy się ten kredyt urządzi na zasadzie towarzystwa jedynego, czy na zasadzie mnóstwa towarzystw exystujących współcześnie, zawsze listy zastawne wypadnie wystawić w ilości dość znacznéj; trzeba tedy przygotować się zawczasu do tego, że listy te przyjdzie sprzedać po cenie od nominalnéj znacznie niższéj, to jest, że w początkach kredyt będzie bardzo drogi. Temu oczewiście ani urządzenie kredytu na zasadzie towarzystwa jedynego, ani postawienie na jego czele dyrektora uzbrojonego władzą dyskrecjonalną i ojcowską nie zapobieży bynajmniéj. Nie zapobieży zaś z tego prostego powodu, że usunąć prawdziwych przyczyn téj początkowéj drożyzny kredytu, jak to zobaczymy niżéj nie jest w mocy ani dyrekcji generalnéj, ani jéj prezesa. A zatém w początkach urządzenia kredytu, urządzenie jego na zasadzie towarzystwa jedynego, lub na zasadzie mnóstwa towarzystw jest rzeczą obojętną.

Przypuśćmy teraz, że kredyt w cesarstwie został urządzonym i odbywa już swoje operacje. Jeśli kredyt ten urządzonym został na zasadzie mnóstwa towarzystw exystujacych współcześnie i od wszelkiéj dyrekcji generalnéj wolnych, może się trafić, że wszystkie bez wyjątku te towarzystwa, albo przynajmniéj znaczna ich liczba, będą zmuszone wystawić na sprzedaż znaczną ilość listów zastawnych, co może grozić znacznym upadkiem ceny tychże listów i nawet poderwaniem kredytu towarzystw. W takim przypadku zdawałoby się zrazu, że towarzystwo jedyne, pod zarządem dyrektora generalnego byłoby pożądanem, że *cecha jedności*, któràby tym operacjom przydała dyrekcja generalna, przez ograniczenie, na mocy swéj władzy dyskrecjonalnéj i ojcowskiéj, liczby wystawionych na sprzedaż listów zastawnych, mogłaby do czegoś posłużyć. Wszakże to się tylko tak zdaje, w saméj zaś rzeczy jako, żywo tak nie jest.

Przy jakich warunkach i kiedy kredyt ziemski może być tani, to jest kiedy listy zastawne mogą być drogie? Oczewiście wtenczas tylko, kiedy operacja kredytowa będzie prowadzona racjonalnie, stosownie do istototy samego kredytu; to jest kiedy ziemia będzie należycie oszacowana, kiedy kapitały przybywające przez kredyt, będą użyte stosownie do właściwego celu, kiedy na kredytowanéj ziemi pozostaną przedsiębierstwa gospodarstwa wiejskiego, mające obszerny odbyt, i kiedy nakoniec tym sposobem interes kapitalistów będzie należycie zabespieczonym. Pytamy, czy można tego wszystkiego dostąpić za pomocą nadania cechy jedności operacjom kredytu ziemskiego i czy, dla dostąpienia tego, potrzeba koniecznie centralizować kredyt przez urządzenie go w kształcie towarzystwa jedynego? Jeśli przy braku wypełnienia tych istotnych warunków, kredyt ziemski zawsze będzie drogi, miałożby towarzystwo jedyne i scentralizowane mieć więcéj łatwości w ich wypełnieniu przez to, że operacjom kredytu może nadać cechę jedności? Mająż te konieczne warunki kredytu dla towarzystw licznych i od dyrekcji generalnéj wolnych, dla braku w tym razie cechy jedności w operacjach kredytowych być tym towarzystwom niedostępnémi? Tak nie sądzimy, ponieważ wypełnienie tych warunków oczéwiście nie zależy od nadania cechy jedności operacjom kredytu, ale od energji i znajomości rzeczy każdego w szczególności członka towarzystwa kredytowego. Największą usługą, któràby w tym razie kredytowi ziemskiemu mogła zrobić dyrekcja generalna, przez nadanie jego operacjom cechy jedności, byłaby chyba ta, że w obec nielicznych kapitałów żądających nabycia listów zastawnych *zmniejszyłaby dowolnie liczbę tychże listów.* Ale usługa taka, oczewiście byłaby tylko usługą ujemną i na mało coby się przydała; gdyż operacje kredytowe, wtenczas tylko przynoszą korzyść, kiedy w rezultacie dają rolnictwu jak największą liczbę kapitałów, to jest kiedy listy zastawne sprzedają się w ilości jak można największéj.

Jak towarzystwo kredytowe jedyne, poddane dyrekcji generalnéj, tak i towarzystwa liczne, współcześnie exystujące, a od téj dyrekcji wolne, jeśli mają zrobić prawdziwą w przytoczonym przypadku usługę kredytowi ziemskiemu, będą musiały, przy zachowaniu istotnych warunków kredytu ziemskiego, postawić się w takiém położeniu, *aby stosunek ilości kapitałów, żądających pomieczenia w przedsiębierstwach rolniczych, do ilości wypuszczonych w obieg listów zastawnych, był dla nich zawsze pomyślnym,* a tego z komisją dopiąć można, nie przez zmniejszenie liczby listów zastawnych, ale przez powiększenie ilości kapitałów, żądających nabycia tych listów; pytamy czy na to powiększenie kapitałów, choć w najmniejszym stopniu, może wpłynąć dyrekcja generalna i jéj prezes?

Do otrzymania takiego rezultatu mogłoby się skutecznie przyczynić tylko, z jednéj strony usunięcie przeszkod, zawadzających rozwinięciu indywidualnéj energii, wywołanie tym sposobem korzystnéj pracy i powiększenie prędkości formowania się w kraju nowych kapitałów; z drugiéj strony wprowadzenie instytucji sprzyjających napływowi kapitałów zagranicznych. Że te kapitały, gdyby ich kredyt potrzebował, przybędą, byle znalazły korzystne użycie i bespieczeństwo o tém nikt pewnie nie wątpi. *(d. c. n.)*

PRZEGLĄD MIEJCSOWY.

Wilno.

Komitet delegowany z grona obywateli czterech gubernij Wileńskiéj, Kowieńskiéj, Mińskiéj i Grodzieńskiéj dla zredagowania projektu ustawy towarzystwa kredytowego ziemskiego, ukończył już swe prace i materjały do projektu ogłosił drukiem, w osóbnéj broszurze. Na dzień pierwszego lipca naznaczono zjazd obywateli, w celu rozpatrzenia i zatwierdzenia lub odrzucenia projektów.

Poczytujemy sobie za obowiązek streścić, o ile się to da zrobić, bacząc na wązkie ramy naszego przeglądu, główne zasady tego projektu, ażeby ziemianie-obywatele, których ta kwestja żywo obchodzi, mogli zawczasu porobić niektóre uwagi, które na ogólnem zgromadzeniu roztrząsane będą.

Jawność pracy, mianowicie w sprawach publicznych, jest najlepszą rękojmią zaufania, które będzie główną podstawą powodzenia działalności Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, dla gubernij Litewskich. Artykuły oddzielne o kredycie, zamieszczane w piśmie naszém, już zapewne oznajomiły mniéj więcéj ogół czytelników, z finansową zasadą stowarzyszeń podobnego rodzaju.

Towarzystwo kredytowe ziemskie, zawiązane w Kijowie, przyjęło niemal w zupełności ustawę towarzystwa w Królestwie Polskiem, którego byt kwitnący i wpływ zbawienny na podniesienie gospodarstw rolnych, dostatecznie świadczą, że zasady, na których one rozwijało swą działalność, są słuszne i praktyczne.

Komitet Wileński złożony z pp. Ignacego Łapickiego, Józefa Szyszki, Aleksandra Oskierki, Jana Sidorowicza, Mieczysława Jeleńskiego i Karola Falewicza, musiał się w wielu względach stosować do miejscowych okoliczności, wypływających już z trudności dokładnego a ścisłego oznaczenia wartości majątków obywatelskich, już z powodu braku hypoteki i z tego powodu zachwianego w ogólności kredytu publicznego, robić niejakie ustępstwa od zasad czysto finansowych, mając na względzie, że czas i doświadczenie mogą wprowadzić niektóre zmiany w projekcie, zmiany na które wskazują jako późniéj konieczne, a obecnie z wielu względów prawie nie możliwe lub bezowocne.

Ograniczamy się tylko ścisłem streszczeniem projektu, zostawując sobie prawo późniéj o oddzielnych jego częściach pomówić obszernie.

Ustawa, w wyżéj wymienionym projekcie, jest podzieloną na dziewięć rozdziałów, traktujących o następujących kwestjach:

1) Skład towarzystwa i jego przywileje.
2) Wewnętrzny zarząd towarzystwa.
3) Finansowe operacje towarzystwa kredytowego.
4) Zasady taksacji majątków.
5) Porządek wydania pożyczki i zabezpieczenia hypoteki.
6) Przezastawienie założonych majątków.
7) Operacja wykupu ziem włościańskich za pomocą Towarzystwa kredytowego.
8) Porządek egzekucji.
9) Sprawozdania towarzystwa.

Członkami towarzystwa mogą być wszyscy właściciele ziemscy, którzy mogą otrzymać pożyczki nie mniéj 1,000 rubli srebrem, i takową w Towarzystwie zaciągną, przyjmując zarazem na siebie odpowiedzialność solidarną, na całym zastawionym majątku, za wszystkie zobowiązania towarzystwa.

Do towarzystwa mogą należeć właściciele ziemscy czterech wyżéj wymienionych gubernij, oraz Inflant polskich, t. j. powiatów Dynaburgskiego, Rzeżyckiego, Lucyńskiego i Dryzińskiego.

Dla tego by pożyczka towarzystwa mogła być dostatecznie zabezpieczoną, egzekucja jéj ma mieć pierwszeństwo przed wszelkiemi skarbowemi lub prywatnemi należnościami, za wyjątkiem dwu letniego podatku rządowego, a wszystkie urzędy miejscowe obowiązane są bezzwłoki czynić zadość wszystkim żądaniom zarządu towarzystwa we względzie egzekwowania z majątków należności towarzystwa.

Wypuszczenie listów zastawnych zabezpiecza się aresztem na zastawioną summę, a ich pewność kursu opiera się na ilości pożyczki wydawanéj przez towarzystwo, niemogącéj przewyższać połowy wartości majątku. We wszystkich lokowaniach, wypłatach rządowych, na długi zaciągnione w instytucjach kredytowych państwa, listy zastawne mają być przyjmowane w nominalnéj ich wartości; co musi przeważnie wpłynąć na podniesienie ich kursu, a takoż na powiększenie ilości członków, którzy do towarzystwa należeć będą.

Zarząd wewnętrzny towarzystwa ma się składać: a) z ogólnego zgromadzenia; b) komitetu nadzorczego; c) dyrekcji głównéj; d) Dyrekcji gubernjalnych; e) Delegatów i kommissarzy w powiatach.

Ogólne zgromadzenie, które ma się zbierać co trzy lata, decyduje ostatecznie we wszystkich interesach towarzystwa, ono wybiera komitet nadzorczy, dyrektorów i kommisarzy.

Komitet nadzorczy, przedstawiający ogólne zgromadzenie i czuwający nad działalnością dyrekcji, ma się składać z 8-miu członków, po dwóch z każdéj gubernji, wybieranych na lat 6 i zmieniających się po 4 co lat trzy.

Dyrekcje główne Wileńska, Kowieńska, Mińska i Grodzieńska, oraz delegaci i nadzorcy, mają stanowić władzę wykonawczą towarzystwa, odpowiadając za nieprawne czynności całym swym majątkiem w towarzystwie założonym.

Na koszta potrzebne dla pierwiastkowego otwarcia działania towarzystwa zaciąga ono u Rządu pożyczkę do wysokości 100,000 rub. sr., którą to summę winno powrócić w przeciągu lat 10 z kapitału uformowanego z $\frac{1}{2}$ procentu, pobieranego od dłużników na koszta administracji. Następnie jako instytucja nie ustająca, ma prawo wypuszczać co lat 5 jedną serję listów zastawnych; stopa procentowa i warunki amortyzacji dla każdéj serji mogą być inne.

Przy wypuszczeniu pierwszéj serji, za stopę procentową pożyczki, komitet układający projekt, radzi przyjąć 5 od sta na korzyść właścicieli; a termin umorzenia naznacza dwojaki, jeden na 37 lat, drugi na lat 49. W pierwszym razie pożyczający winien płacić raty $6\frac{1}{2}$ procentów, z których 5 idzie na listy zastawne $\frac{1}{2}$ procentu na koszta administracji a 1 procent na umorzenie; w drugim zaś razie 6%, bo tylko $\frac{1}{2}$ procentu idzie na amortyzację.

Wybór terminu amortyzacji zależy od woli, zaciągającego pożyczkę w towarzystwie.

Następnie w projekcie tym spostrzegamy uwagę, że chociaż pożyczka 4-procentowa, jako przedstawiająca kredyt tańszy, bezwątpienia za korzystniejszą uważaną być musi, i z czasem, przy rozwinięciu działalności towarzystwa, jako normalna winna być uważaną, w obecnéj jednak chwili, idąc za przykładem organizacji listów zastawnych kurlandzkich, których pierwsza serja była pięcio-procentową, radzi zatrzymać wyższą stopę procentową z następujących względów.

„Zjawiające się na naszych rynkach prowincjonalnych listy zastawne, jako rzecz u nas zupełnie nowa, znajdą się w obec drobnych kapitałów, dla których wysokość stopy procentowéj jest nader pożądaną. Wielcy bowiem kapitaliści, tak są u nas nieliczni, że i na kurs wpłynąć znacznie nie mogą i przy naturalnem ich spekulacyjnem usposobieniu, ze złych tylko kursów korzystać zechcą. Właściciele zaś drobnych kapitałów, nie łatwo się pozbywają dawnych nawyknień. Samo przekonanie o pewności listów zastawnych, nie dość wyrobione w massie publiczności, nie mogłoby w początkach egzystencji towarzystwa być dostateczną pobudką do zwrócenia ich ku sobie z innéj lokaty na wyższe procenta, tak w kredycie prywatnym, jako też na bankowych 5-procentowych biletach. Pewność zatém ewikcji ziemskiéj, tylko przy równéj stopie procentu wszystkie te kapitały silnie musiała by do siebie pociągnąć, od razu stawiąc wysoko papiery towarzystwa na rynkach krajowych i na dalsze operacje towarzystwa korzystnie musiałaby wpłynąć.

„Przy założeniu towarzystwa, jako instytucji zupełnie nowéj, bezwątpienia tylko najbardziéj potrzebni wejdą w skład jego. Dla tych zaś bardziéj jest pożądane zrealizowanie nominalnéj wartości pożyczki, niżli zmniejszenie

opłaty o 1%. Kredytorowie bowiem, którzy bez najmniejszéj wątpliwości listy 5-procentowe przyjmą w ich nominalnéj wartości listów 4-rych %, w znacznéj części mogą nie przyjąć i zażądać gotówki, któréj tak wielki brak w kraju naszym uczuwać się daje. Okoliczność ta postawiłaby listy 4-procentowe niżéj *pari* i niedała by możności potrzebującym zrealizować nieodbicie im potrzebnéj nominalnéj wartości pożyczki.

„Przyjęta niżéj operacja, mająca na celu ułatwić potrzebującym wykup ziem włościańskich, tylko przy 5-cio-procentowéj stopie, z rządowym wykupem konkurencję wytrzymać może.“

Losowanie listów zastawnych już w trzecim roku ma się rozpocząć w ilości ½% całéj wypuszczonéj summy, ilość ta w następnych latach wzrasta stopniowo, w miarę powiększania się amortyzacyjnego kapitału.

Kapitał rezerwowy towarzystwa, ma się formować a) z opłaty 1% procentu praemium przez zaciągającego pożyczką, b) z kar od nieopłatnych dłużników, licząc po 1% za każdy miesiąc od zaciągniętéj raty: c) wszelkie pozostałości z ½% zbioru, na administracją, jakie po załatwieniu jéj potrzeb, być mogą

Kapitał rezerwowy nie może przewyższać 10% całéj summy wypuszczonych listów zastawnych, następnie wszelkie zasilenia wpływające na rzecz rezerwowego kapitału, mają się zaliczać do amortyzacjnych funduszów.

Gdy już w skutek stopniowéj amortyzacji, summa na pozostałych w obiegu listach zastawnych nie przewyższa ilości rezerwowego kapitału, kapitał ten obraca się na przyśpieszenie terminu umorzenia pozostałej ilości listów zastawnych.

Pozostałość w rezerwowym kapitale, zostaje własnością towarzystwa.

Przedłużenie terminu pożyczki i odroczenie uiszczenia kuponów, może nastąpić na wyraźne żądanie zgromadzenia właścicieli listów zastawnych, w razach nieprzewidzianych w kursach pieniężnych trudności.

Przy wyprowadzeniu zasady taksacji majątków, starano się jedność dochodu czyli rentę gruntową zredukować do *minimum* dla większego bezpieczeństwa ewikcji kredytu; i dla tego spotykane w naszych prowincjach gatunki ziemi dzielą na 4 klassy, względnie do ich urodzajności w ziarnach z morga: 9, 7, 5, 3, urodzaju żyta. Ponieważ najbardziéj są powszechne grunta do klassy 3 zaliczone, przeto dla nich wyliczają pierwszą jedność renty gruntowéj, w sposób następujący:—Przyjmując 4 ziarna czystego zboża, po strąceniu nasienia, na morg wypada 10 ośmin żyta, koszta wyrobku i sprzątnienia wynoszą 7 r. 15 k., przyjmując następnie ceny beczki zboża od 8 do 6 rubli, wypada w przecięciu renta z morgu 1 rub. sr., co się zupełnie zgadza, z praktyczną normą powszechnie przyjętą dla gruntów téj klassy, oddawanych z wolnéj ręki i położonych w średnich warunkach, co do korzystnéj exploatacji.

Na mocy takich wyliczeń za rentę gruntową dla klass innych przyjmują:

Dla klassy I . . .	1 rub.	60	kop.
Dla klassy II . . .	1 —	40	—
Dla klassy III . .	1 —	—	—
Dla klassy IV . . .	„ —	60	—

Przy oszacowaniu majątku przyjmują się tylko grunta w rzeczywistéj exploatacji będące, uważając za maximum w stosunku zaludnienia 10 morgów ornéj i 5 morgów sianożętnéj, na każdą osadę ludności rolniczéj.

Oszacowanie wartości odbywa się w sposób następujący: Dochód podług normalnéj renty gruntowéj kapitalizuje się z 5%, dochód z czynszów od wolnych ludzi, po strąceniu 10 procentów, również się mnoży przez 20, czynsze zaś włościan po strąceniu z nich 25% kapitalizują od 6%, stosownie do ustawy uwolnionych włościan. Pożyczka może być udzieloną, tylko w doniosłości połowy, oszacowanéj w ten sposób, wartości majątku.

Co do gospodarstw fermowych, przyjmuje się maximum ⅔ całego obwodu nie zaludnionych folwarków, i to w takim razie jeżeli ⅙ gruntów ornych pokrywa się nawozem corocznie; oprócz tego zwraca się uwaga delegatów towarzystwa na łatwość najmu i inne warunki takowéj exploatacji.

Żądający otrzymać pożyczkę wchodzi z obwieszczeniem do dyrekcji gubernjalnéj, przedstawiając o mającym się poddać ewikcji majątku, dowody dziedzictwa i list nadawczy.

Dyrekcja wyznacza delegację z członków towarzystwa, dla sporządzenia statystycznego opisu i aktu szacunkowego, za którego dokładność delegaci odpowiadają swym funduszem, i kommunikuje do sądu powiatowego o wydanie stronie o stanie jéj majątku świadectwa.

Następnie, po otrzymaniu aktu ocenki i świadectwa sądu powiatowego, wraz z objawieniem strony interesowanéj, jak wielkiéj i na jak długi termin potrzebuje pożyczki, dyrekcja gubernjalna, kommunikuje się z izbą cywilną dla wydostania ostatecznego świadectwa, które ma zawierać proste wyszczególnienie wszystkich bezsprzecznych na majątku ciężarów hypotecznych, w razie zaś znalezionych pretensij, nierozstrzygniętych w porządku sądowym, decyzją o ile takowe pretensje wydaniu pożyczki mogą stać na przeszkodzie, wnosi stan majątku do osóbnéj hypotecznéj księgi i decyduje do wydaniu pożyczki, ogłaszając jednoczasowie list aresztu.

Akt pożyczki idzie na zatwierdzenie dyrekcji głównéj, która przygotowawszy potrzebne listy i gotówkę, odsyła takowe do dyrekcji gubernjalnéj dla rozliczeń dokonywanych następnie:

1) Jeżeli na majątku niema ciężarów, cała pożyczka wysyła się w listach zastawnych do dyrekcji gubernjalnéj.

2) W przeciwnym razie, cała potrzebna summa na pokrycie ciężarów hypotecznych, wyręcza się ze sprzedaży listów zastawnych w dyrekcji głównéj i odsyła się do izby cywilnéj na satysfakcję kredytorów, reszta zaś dyrekcja gubernjalna wydaje stronie w listach.

3) W razie pretensji, jeżeli takowe świadectwem izby cywilnéj usunięte zostały, odpowiednia im summa wcale się nie wydaje, ale wysyła się w listach zastawnych do izby cywilnéj.

Straty przy śpieniężaniu doraźnie listów zastawnych, gdy strona pragnie wziąść pożyczkę gotowizną, na koszt tejże strony zaliczone być mają.

Przedaż majątków zahypotekowanych w towarzystwie, jak również rozdział między familją bez zgody towarzystwa, dokonane być nie mogą.

Przy przezastawianiu założonych majątków, towarzystwo przy rozkładzie pozostającego długu (niewyżéj ⅔), obowiązane wycofać pozostałą na dłużniku ilości listów zastawnych z obiegu i zamienić takowe listami nowéj serji, których termin amortyzacji zgadzać się powinien z terminem końca wierzytelności debitora do banku.

Majątki założone już w dawnych instytucjach państwa, mogą być przezastawiane na następnych warunkach:

1) Jeśli, po oszacowaniu majątku podług przepisanych prawideł taksacji, połowa wartości jego przenosi pierwiastkową pożyczkę banków rządowych, zakładający zaś niechce tracić korzyści niższéj stopy procentowéj dobanków opłacanéj; w takim razie towarzystwo, przyjmując na siebie obowiązek regularnéj wypłaty do banku rat dłużnika, aż do czasu umorzenia pożyczki, wydaje bankowi za ewikcją na swych funduszach, certyfikaty i raty te samo wnosi do banku.

Przewyżkę nowéj pożyczki wydaje stronie i całą hypotekę zapisuje na swój rachunek.

2) Jeśliby zas w tym przypadku przystępujący do towarzystwa chciał korzystać nietylko z naddatkowéj pożyczki, lecz jeszcze otrzymać nanowo i nadpłaconą już część bankowéj, w takim razie, następuje likwidacja z bankiem za pomocą listów zastawnych odpowiednéj serji, pozostałość zaś pożyczki od satysfakcji banku i wszelkich długów 2-éj hypoteki, oddaje się do rąk nowego członka towarzystwa

Operacja wykupu ziem włościańskich za pomocą towarzystwa kredytowego, jest operacją zupełnie nową i projekt jéj, bez względu na szlachetną swą stronę moralną, wykazującą w należytem świetle usposobienie obecne obywateli naszych; może z biegiem czasu nienarazić na straty; jeżeli tylko wszystkie spłaty podobne będą się opierać na téj saméj co inne zasadzie, wyrozumowanéj i ściśle obliczonéj. W takich bowiem razach, gdy z kwestją finansową, nie rozerwanie się wiąże kwestja społeczna, instytucja każda, a tém bardziéj stan szlachecki winien być bacznym i oględnym na wszystkie okoliczności i skutki, przez nową wywołane operację. Kwestja społeczna, wyłamuje się z form indywidualnych stosunków, które mogą być powodowane duchem ofiary; tu winna przewodniczyć zasada prawowitości i ścisłego rachunku, by nie narazić na szwank istnienia saméj instytucji, krępując jéj działanie, obwarunkowaniami, nad któremi zapanować nie będzie w jéj mocy.

Zasady projektu są następujące:

Pożyczka ma się udzielać całym stowarzyszeniom włościańskim, na następujących warunkach, jeżeli 1) wsie stowarzyszone postępują do wykupu wcałych obrębach, bez szachownic, 2) numer wykupu jest wyższy od oznaczonego minimum 3) stowarzyszeni należą do jednéj gminy włościańskiéj 4) jeżeli stan ich gospodarstwa, przedstawia towarzystwu dostateczą rękojmię.

Skoro takowe wsie stowarzyszone objawią podług ustanowionego w ustawie porządku swe żądanie, natychmiast zjeżdża delegacja dla opisania dokładnego stanu wsi i sporządzenia umowy. Następnie towarzystwo wydaje do rąk właściciela ⅓ summy całych od 6% kapitalizowanych czynszów, jeśli takowe nieprzenoszą wartości gruntu, poczem komunikuje się do właściwéj juryzdykcji celem wydawania nabywcom wieczystych na własność aktów.

Pozostałą ⅓ czynszów, mogą wnieść włościanie właścicielowi gotówką, lub zrobić niezależną od towarzystwa umowę, która pozostaje na drugiéj hypotece.

W razie jeżeliby właściciel nie chciał zawierać osobnéj umowy, włościanie mogą się zobowiązać w nabywczym dokumencie, do wnoszenia restancji niespłaconego czynszu, pod opieką administracji towarzystwa, aż do terminu gdy już połowę zaciągniętéj z towarzystwa pożyczki nadpłacą, wtenczas bowiem następuje likwidacja, i daje się włościanom nadpożyczka, z któréj się spłaca należność właściciela.

Egzekucja nad niewypłatnemi odbywa się namocy 139 artykułu ustawy włościańskiéj.

Wrazie jeżeli do wykupu przystępują włościanie, których czynsze oddane już były na ewikcję pożyczki towarzystwa, natenczas robi się likwidacja, i restancja tylko oddaje się do rąk właściciela, a włościanie wskutek nadpożyczki, już nie płacą dodatkowego czynszu—a tylko wnoszą swe raty do towarzystwa.

Włościanie stowarzyszeni, stają się de facto członkami towarzystwa solidarnemi, i wybierają od siebie delegowanych z prawém głosu.

Wrazach niewypłatności dłużnika towarzystwa, najprzód delegacja gubernjalnéj Dyrekcji zjeżdża na miejsce i wyprzedaje z wolnéj ręki wszystkie produkta rolnicze i przemysłowe w majątku będące; jeżeli summa wyręczona nie wystarcza, ogłasza się licytacja ruchomości—żadne zarzuty przeciw delegatom, egzekucji powstrzymać nie mogą.

W razie gdy i wyprzedaż ruchomości nie pokryje należności, wtenczas majątek przez rok jeden zostaje pod zarządem administratora od towarzystwa przeznaczonego, po upływie tego roku, jeżeli administrator za pomocą rachunków udowodni, że pozostałe i bieżące raty opłacane być nie mogły; majątek niewypłatnego dłużnika przeznacza się na wyprzedaż.

Wrazie jeśliby przedaż nie doszła do skutku, naznacza się nowa licytacja we dwa miesiące po piérwszéj, zaczynająca się od zniżonego szacunku, wyrównywającego należności towarzystwa razem ze wszystkiemi karami i kosztami egzekucji, z doliczeniem zaległych podatków.

Jeżeliby i druga przedaż nie doszła do skutku majątek zostaje własnością towarzystwa, a wszelkie niedobory pokrywają się kosztem delegatów, którzy akt szacunku podpisali, skoro odczasu jego sporządzenia nie upłynęło lat 10.

Środki egzekucyjne wstrzymane być mogą tylko w razach nieszczęśliwych wypadków, dotykających majątek dłużnika a mianowicie: pożaru, gradobicia i ogólnego upadku bydła.

Po przekonaniu się o rzeczywistéj niemożności wniesienia bieżącéj raty z dotkniętego majątku, dyrekcja ma prawo takową rozłożyć aż do lat trzech.

Dyrekcja główna obowiązaną jest przedstawiać corocznie sprawozdanie, ze wszystkich operacij, oraz bilans towarzystwa ogólnemu zgromadzeniu, albo komitetowi nadzorczemu, komitetowi właścicieli listów zastawnych, naczelnikóm czterech gubernij, w skład towarzystwa wchodzących, oraz takowe sprawozdanie ogłosić w Kurjerze Wileńskim, Gazecie Warszawskiéj, Wiadomościach St. Petersburskich i Moskiewskich, i wydrukować ilość egzemplarzy potrzebną dla rozdania każdemu z członków, którymby je mieć żądał.

Oprócz tego główna Dyrekcja jest obowiązana publikować w Kurjerze Wileńskim; a) postanowienia ogólnych zgromadzeń b) wnioski rewizyjnych komissji c) rezultaty rewizji komitetu, naczelnika gubernji, oraz robione przy tych rewizjach uwagi i dawane przez dyrekcję objaśnienia.

Oto są główne zarysy projektu ustawy towarzystwa kredytowego; przedstawiliśmy je bez żadnych ze swéj strony uwag, jako owoc pracy komitetu. W następnych przeglądach może nam przyjdzie mówić o oddzielnych częściach pomienionego projektu.

Wacław Przybylski.

PRZEGLĄD ROLNICZY.

Radykalny sposób reperacji pękniętych lub zadartych kopyt u koni.— Nowy rodzaj kierzni do fabrykacji masła.— Papier że słomy żytniéj.—Sposób utrwalenia płótna na worki.—Wełna.— Lekarstwo na chorobę racic.— Bronowanie posiewów po ich obejściu.— Woskownica.— Bibljoteka rolnicza.—Listy o gospodarstwie w Saksonji.—Wiadomości handlowe Gdańsk.

P. Defays profesor weterynarji w Brukselli wynalazł sposób trwałego plombowania kopyt pękniętych zadartych, które to plombowanie nietylko zabezpiecza kopyto od dalszego uszkodzenia, ale tworzy nazawsze z nim jedną całość i kucie struganie i t. p. może być śmiało dokonane. Sposób ten bardzo łatwy jest następny. Bierze się dwie części gutta-perchy i jednę część gummy amoniakalnéj. Gutta-perchę kroi się na kawałki i rozmiękcza w wodzie gorącéj, miesza się potem z gummą amoniakalną utłuczoną i topi razem w kapsli lub tyglu blaszanym poruszając massę aż do jéj zupełnego pomięszania, to utworzy massę nakształt kitu, którym się kitują szpary kopyta, massa ta łączy się z kopytem trwale i już stanowi z nim jedną całość i nierozpuszcza się w wodzie.

Podajemy tu wiadomość o nowo wynalezionéj kierzni do bicia masła używanéj w Anglji. Jestto baryłka zawieszona przez środek na drążku wykonywająca obrót wirujący. Po napełnieniu kierzni śmietaną zamyka się ją hermetycznie za pomocą pokrywki ciśnionéj szrubą, następnie małą pompką atmosferyczną wpuszcza się do niéj pewną ilość powietrza, aby ono wywierało silne ciśnienie na śmietanę, poczem zamyka się korek pompki a obracając baryłkę minut kilka stos powietrza atmosferycznego, działając na śmietanę wydziela najdokładniéj i prędko masło które w żadnéj kierżni tak dobrze zbitem, w tak prędkim czasie być nie może.

Otóż dziennik *Le Pays de Montreal*, wychodzący w Kanadzie ukazał się na papierze wyrobionym ze słomy żytniéj niczem się nieróżniącym od papieru zwyczajnie ze szmat otrzymywanego.

Sposób téj fabrykacji odkryty przez p. Wejer, urzędnika domu handlowego John Bratt. et komp. wpłynie ogromnie na obniżenie cen papieru, ponieważ koszt na sam materjał, oraz na samą fabrykację tego papieru jest więcéj jak o połowę mniejszy.

Oto cały sposób: bierze się słomę tak jak ona na targ przychodzi i wrzuca się do kadzi napełnionéj rozczynem chemicznym który ją dekoloryzuje. Po dwóch takich powtórzonych operacjach słoma idzie już dostatecznie przygotowana wprost do maszyny, która z niéj papier wyrabia. Cała staranność zależy na oddzielniu wszelkich chwastów ze słomy bo to daje papier plamisty.

Pewny i łatwy sposób utrwalenia płótna na worki, płachy i do innego użytku gospodarskiego jest następny. W kotle miedzianym robi się zaczyn garbarski, biorąc na 20 kwart wody 2 funty dobrego dębowego garbnika. Ten zaczyn gorący prowadzi się przez gruby plat na płótno włożone do beczki, aby płótno było całkiem tém płynem objęte, i tak pozostawia się przez 24 godzin. Po upływie tego czasu płutno się wyjmuje, płucze w czystéj zimnéj wodzie i rozwiesza do wyschnięcia. Na każde 8 łokci płótna bierze się 2 funty dębowéj kory. Garbnik przejmuje nawskroś płótno lniane, lub konopne i chroni je tak jak skurę od butwienia, oraz czyni je prawie niezdartem. (*Gaz. Roln.*)

Czytamy w korespondencie rolniczym, że zasiewy tak ozime jak jare nadzwyczaj ucierpiały w Królestwie Polskiem od zimna i śniegu, który tam w maju wypadł.

W sam dzień świętego Stanisława t. j. 8 maja wypadł w okolicy Sierpca taki śnieg, że o wiorst 4-y jeżdżono tam i napowrót sankami i to nie dla kaprysu, ale że sanna była wyborna, śnieg leżał prawie do południa; notujemy dziwny ten fakt zmian klimatu.

Targi na wełnę, tak za granicę jak i w Królestwie Polskim nader ożywione. Donoszą nam z Królestwa, że mimo tego że odrost wełny w tym roku bardzo piękny, kupcy nadzwyczajnie wełny szukają i od 10 do 12 talarów, wyżéj jak w roku zeszłym na centnarze chętnie ofiarują.

Lekarstwo na chorobę racic. Do kieliszka od wina napełnionego wodą, wkłada się dwa trojaki (u nas dwie monety dwukopiejkowe) miedziane i dwie takież blaszki cynkowe, dolewa się do tego kwasu siarkowego (witryolu), tyle aż się woda burzyć zacznie. Skoro burzenie ustanie zlewa się płyn, i odnawia znów wszystko opróz miedzi która się nierozpuści. Obolałość raciczną dokładnie wyrzniętą i oczyszczoną, pociągnąć gąbką płynem powyższym napojoną. Przez 4 do 5-ciu dni należy chronić od wszelkiéj wilgoci w chlewie a nawet i rosy, a lekarstwo to kilkakrotnie użyte, ranę natychmiast zagoi i razem zapobiegnie szerzeniu się téj zaraźliwéj przez zetknięcie się choroby.

Wiadomo o ile bronowanie na wiosnę posiewów ozimych mianowicie pszenicy jest korzystne, wielu nietylko uczonych, ale gospodarzy praktycznych jest tego zdania, że kto pszenicy na wiosnę nie bronuje, ten siać jéj niepowinien; lecz teraz czytamy w korespondencie rolniczym zastosowanie tego i do zbóż jarych, oto jego słowa: prawda, że przez bronowanie na wiosnę niejedna roślinka słaba, bywa zniszczoną, ale za tę jedną zyskamy sto innych, które się szeroko rozkrzewiając sowicie nagrodzą mniemaną stratę.

Oto fakt. W przeszłym roku widzieliśmy u p. Antoniego Rogozińskiego owies bronowany, kiedy już zagony pokrywał, obok owsa niebronowanego. Drugi zaledwie mógł się wydobyć z chwastów, kiedy pierwszy bujnie wzrastał i w nim śladu chwastów nie było. Jakkolwiek na równym gruncie i równéj uprzedniéj uprawie widoczna była różnica. Odtąd p. R. postanowił, każde swe zboże bronować po obejściu, a to tém więcéj że przez to najłatwiéj pozbędzie się chwastów, Otoż przykład z kraju i na wielką skalę dokonane doświadczenie.

Również dowiadujemy się o roślinie nader pięknéj, która z łatwością u nas aklimatyzowaną być może, a tą jest Woskownica Myria cordifolia, nowa odkryta jéj odmiana nadzwyczaj w wosk obfituje, tak, że z ½ korca miary polskiéj jagód przez proste zaparzanie, otrzymuje się do 16 funtów czystego wosku, zastępującego zupełnie wosk pszczoli i stearynę. Roślina ta ma tę jeszcze główną zaletę, że rośnie na zupełnych piaskach i żadnéj szczególnéj uprawy nie wymaga.

Spotykamy się z dwoma nowemi tylko co wyszłemi pracami w literaturze rolniczéj, pierwszą jest Biblioteka rolnicza wydawana staraniem i nakładem Redakcji gazety rolniczéj w Królestwie Polskiem, drugą jest dzieło pod tytułem, Listy z Saksonji o gospodarstwie rolném, z uwagami administracyjnemi.

Co do biblioteki rolniczéj to wyznać musimy, że dawno nie spotkaliśmy się z tak pięknem, staranném i taniem wydaniem, bo cena ogólna, a dla prenumeratorów Gazety Rolniczéj jeszcze o połowę zniżona, zaledwie koszta druku i rycin pokrywa, widziemy więc tu nie chęć zysku, ale miłość dobra powszechnego i cel piękny rozpowszechnienia wiadomości między ziemianami najpotrzebniejszych. W pierwszym zeszycie napotykamy wykład popularny zasad leśnictwa poprzedzony botaniką leśną z drzeworytem każdéj rośliny drzewa krzewu w czasie różnych por jego wzrostu, wydawania nasienia i t. p. Szereg dalszych przedmiotów, mających stanowić treść dalszych zeszytów téj publikacji o istotnéj jéj użyteczności aż nadto dowodnie przekonywa; daj Boże aby co najwięcéj podobnych dzieł z podobnemi dążeniami zjawiało się na niwie naszéj literatury rolniczéj.

Listy z Saksonij o gospodarstwie rolnem z uwagami administracyjno-ekonomicznemi, jestto dzieło skreślone ręką gospodarza wysoce naukowo ukształconego i praktycznie obznajomionego ze wszystkiemi gałęziami gospodarstwa jak niemniéj z potrzebami kraju. Jestto owoc podróży prawdziwie w celu gospodarskim odbytéj.

Sam opis gospodarstwa w Tharensie wystarczy do pojęcia jasnego głównych zasad gospodarstwa racjonalnego. Dzieło to każdemu gospodarzowi wielę objaśni, i służyć powinno za wzór do naśladowania tym, których mienie dozwala odbywać podobne po obczyźnie podróże, a którzy z długiéj wędrówki z próżnemi jak trutnie do rodzinnego ula rękoma wracają i dobrze jeszcze, jeśli rodzinnych skarbów po drodze (jak się to najwięcéj zdarza) nie pogubią.

O stanie urodzajów za granicą oczekujemy od korespondentów pewnych wiadomości. U nas oziminy nędzne, w wielu miejscach na cięższych zimniejszych gruntach poodorywano, jarzyn usiew spóźniony, jeżeli deszcz nie będzie przechodzić, nie wiele i na nie liczyć można; łąki tylko co rość zaczęły. Ceny miejscowe znacznie wzrosły.

Gdańsk 18 maja. Notujemy ceny następne:

Pszenicy korzec Warszawski wagi	250 fun.	zł. 26	gr. 12
Zyta — — —	235 —	— 29	— 24
Jęcznienia — — —	193 —	— 21	— 28
Owsa — — —	151 —	— 16	— 19
Grochu — — —	— —	— 16	

Drzewa przedanó w tym tygodniu 600 sztuk, belek $2,^1$ po 7¾ srg., 800 sztuk po 28^1 a 8 srg. 7 fenigów; szliprów 3000 po 5 srg. 900 okrąglaków po 72 dukaty za kopę.

Kursa zamian: Londyn 6,19¼, Hamburg 149½, Amsterdam 140¾. (*T. S.*)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 130):

— W okolicach Szydłowca, w dobrach hr. Platera Niekłań, proboszcz miejscowy od kilku tygodni zgromadza w około siebie w niedzielę po południu włościan ze swéj parafji, i czyta im pisma czasowe dla ludu wydawane, wykładając znaczenie i myśl prawdziwą artykułów, oraz dodając ze swéj strony stosowne uwagi. Staraniem tegoż proboszcza, z funduszów udzielonych przez dziedzica, istnieje, przed dwoma laty założona szkółka, w któréj szanowny ten kapłan wykłada religję, uczy śpiewów kościelnych, i pilnuje, aby uczęszczające do szkółki dzieci korzystały z czasu. Obecnie zaś zaproponował włościanom, aby każdy, kto ma chęć uczyć się czytać, przychodził w wolnych chwilach na plebanję, gdzie sam ich uczyć będzie. „Taką drogą postępując z włościanami, pisze korespondent, można ich prędko podnieść moralnie, zaszczepić w ich sercach miłość prawdziwie chrześcijańską i uczynić dobrymi obywatelami. Niech każdy w swoim kątku podobnie postępuje. Kto czyni dobrze, czyni to z pewnością nie dla rozgłosu, bo własne przekonanie, że czyni jak powinien, starczy mu za wszystko; obowiązkiem jednak jest tych, którzy owoce takiéj pracy ocenić umieją i widzą zbawienne jéj skutki dla ogółu, podać to do wiadomości, by przykład był zachętą dla innych.“

— Z Podola dochodzą smutne wiadomości dla rolnictwa. Z nastaniem dni cieplejszych, szarańcza, z nasion w roku przeszłym zakopanych, wychodzić zaczęła z ziemi i zagraża klęską zasiewom. Krocie dni pieszych dotąd już zużyto na zniszczenie téj plagi, na odwracanie klęski, ale dotąd, jak się zdaje, to wszystko nadaremnie.

— Dom zleceń ziemiań we Włocławku w piérwszych dniach czerwca otwiera w mieście Łodzi filję z kassą pomocniczą, mającą załatwiać wszelkie czynności ustawą i instrukcją spółki zakreślone. Filja zostawać będzie pod szczegółowém zawiadowaniem p. Henryka Bielickiego, właściciela dóbr Domeradzyn, który wiedziony dobrém ogólném, współpracownictwo swoje Domowi zapewnił. Prócz téj filji, w lipcu r. b. otworzone zostaną, na wzór istnieniących w spółce rolników płockich, oddzielne składy wszelkiego rodzaju towarów w miastach: Włocławku, Łodzi, Kutnie i Łęczycy.

— Wielu obywateli gubernji kijowskiéj ofiarowało znaczne summy na założenie szkółki botanicznéj w Kijowie. P. Baziner, który w roku przeszłym jeździł w tym celu za granicę, przywiózł z sobą wiele rzadkich nasion, które w szkółce uprawiane będą.

— Piękne i pełne wspomnień historycznych dobra Jaworów w Galicji, własność niegdyś Króla Jana III Sobieskiego, o których wystawieniu na licytację mówiliśmy przed niedawnym czasem, nabył w tych dniach Kazimiérz hr. Lanckoroński, za summę pół miljona złr. dochodzącą. Prawie sami krajowcy licytowali do końca.

— Szkoła klasztorna przy kościele św. Jana w Krakowie, coraz bardziéj rozwija się, tak co do liczby uczennic, jako i pod względem dydaktycznym; obecnie znajduje się w niéj 40 dziewcząt. Szkoła pedagogiczna przy zakładzie tym umieszczona, dostarcza od niejakiego czasu nauczycieli domowych dla Galicji i w części dla Królestwa Polskiego.

— W Szremie w W. Ks. Poznańskiém, na czele wyższego instytutu naukowego stał aż dotąd, pomimo nieustannych protestacij proboszcza miejscowego ks. Menzla, człowiek nieumiejący wcale języka polskiego. Obecnie, w skutek podanéj do sejmu petycji ks. Menzla, minister prowincjonalny polecił radzie szkolnéj, aby tego dyrygenta instytutu w Szremie, jako nieznającego języka polskiego i niemogącego przeto przewodniczyć nadal z pomyślnym skutkiem zakładowi, do którego znaczna część uczniów polskich uczęszcza, przeniesiono, i przy gimnazjum ewangielickiém umieszczono. Lepiéj późno niż nigdy.

— Z rozkazu Władzy wyprowadzanie koni z Bessarabji do prowincij Naddunajskich zostało zabronione.

—W drukarni Wywiałkowskiego w Krakowie wyszedł w tych dniach szkic dramatyczny p. t. „Wielmożni i biedacy.“ Jestto przekład z francuzkiego p. Aubigné, wykonany wierszem białym przez J. T. Stanka. Tłómaczenie dobrze się czyta, a wiersz choć nierymowy utrzymuje się siłą wyrażeń.

— We Lwowie wyszło dziełko p. t. „Głos do ziomków obrządku ormiańsko-katolickiego.“ Cały dochód ze sprzedaży tego dziełka przeznaczony został na fundusz projektowanego pomnika dla arcybiskupa Stefanowicza.

— Nakładem księgarni Bergemanna w Berlinie, wyszły w dwóch językach, polskim i niemieckim, „Opowiadania historyczne za czasów polskich w Prusiech zachodnich,“ przez Wojciecha Dorna.

— W tych dniach wyszedł u Schmalera w Budziszynie „Serbski Słownik“ Pfula, wydany pod kierunkiem pp. Seilera i Horniga, tudzież trzynasty Rocznik Czasopisma Towarzyswa Maticy Serbskiéj.

Gazeta Polska (do 130):

— Piszą z Marjampolskiego: „Dom zleceń rolników nadniemeńskich w Aleksocie świetne robi interesa. Już kilkanaście statków zboża sprzedał w Królewcu po korzystnych cenach. Obywatele z odległych stron Litwy oddają Domowi swoje produkta w komis. Obecnie idą dla niego naładowane wiciny aż od Grodna. W sklepie ruch ogromny, interesantów pełno, że nawet w dni świąteczne bywa otwarty, czego niepochwalimy.“ Z powodu téj ostatniéj myśli musimy uczynić małą uwagę. Niewiémy z pewnością jakich dni przypadają targi w Aleksocie; ale w większéj części naszych miast powiatowych i miasteczek targi odbywają się w niedzielę. Gdyby tedy Domy zleceń postanowiły zamykać swe sklepy w niedzielę, ludność wiejska, która do miast i miasteczek tylko na targi uczęszcza, pozbawionąby została możności korzystania z dobrodziejstw, pewności towaru i niższéj ceny produktów w tych sklepach, albo dla ich nabycia musiałaby robić nowe wycieczki do miasta, odrywając się od pracy, co często jest niepodobieństwem. Insza rzecz jest zamykać w wielkich miastach sklepy, a mianowicie winiarnie i inne tego rodzaju przytułki próżniactwa i zbytku, bo mieszkańcy każdego dnia mogą tam i kupować co potrzeba i upić się gdy na gorącéj ochocie niezbywa; ale insza po miasteczkach, do których kupujący tylko w dni oznaczone się zgromadzają. Trzebaby chyba przenieść wszystkie targi z dni świątecznych na powszednie, co nie od Domów zleceń zależy; a wtedy możnaby było i należało zamykać sklepy dla przykładu innych. Dziś ze wszelką słusznością godzi się domagać tylko jednego: ażeby sklepy przez czas trwania nabożeństwa były zamykane.

— Stan Izraelitów zwraca od niejakiego czasu pilniejszą uwagę tych, którzy dobra krajowi i im życzą. Ludzie zajmujący się tym przedmiotem, uznanym przez wszystkich za rzecz największéj wagi dla ogółu, słusznie jako rękojmię

przyszłości uważają reformę w wychowaniu młodzieży i działanie na klassy wykształceńsze wpływem ksiąg i dzienników. Reforma szkół dla Izraelitów jest właśnie w téj chwili przedmiotem roztrząsań i zastanowienia. Umieszczony w urze 129 G. P. artykuł p. Daniela Neufelda Izraelity, może być uważany za piękny programat do rozpraw nad tym przedmiotem. Domaga się w nim autor, ażeby wychowanie dzieci Polaków wyznania mojżeszowego było postępowe, przez wykład przedmiotów odpowiednio do ducha czasu; ażeby stopniowo do szkół wprowadzony był język polski jako wykładowy, głównie za pośrednictwem książek religijnych hebrajskich na polski przetłómaczonych i polskich oryginalnych; ażeby brak narodowo wykształconych nauczycieli wyznania mojżeszowego w początkach wypełnić nauczycielami chrześcijańskimi Polakami; ażeby przełożonymi szkół byli zawsze Izraelici postępowi" i t. d. Drugim środkiem działania ma być dziennikarstwo wprost dla Izraelitów polskich przeznaczone, a ziarnem jego będzie pismo mające się wkrótce ukazać p. t. „Jutrzenka, tygodnik dla Izraelitów." Redaktorem jego jest autor dopiero wspomnionego artykułu o wychowaniu, p. Neufeld współpracownik Encyklopedji i tłómacz Biblji na język polski. Arkusz wychodzić będzie co tydzień, obejmując część urzędową, polityczną, naukową i belletrystyczną, głównie w przedmiotach Izraelitów się tyczących. Niegodzi się wątpić o dobrém przyjęciu tego pisma przez ogół całego społeczeństwa.

— Znany ze swych prac przyjaciel i towarzysz młodych lat Adama Mickiewicza, p. Jan Wiernikowski wydaje nowe dokonane przez się tłómaczenie „Frittyowéj Sagi." Przekład ten dokonany jest wprost z oryginału i był przedmiotem długich a pracowitych studjów nad epoką, która wydała ten poemat, oraz nad mitologją skandynawską. Treść tych studjów poprzedza samą Sagę i wiele ją objaśnia. Dzieło wyjdzie w Petersburgu u Ohryzki; przedpłata bez przesyłki wynosi rs. 1, z przesyłką rs. 1 kop. 25.

— P. J. Baranowski w Paryżu (3, rue de Parme) wydał świeżo w arkuszu rysunki szczegółowe, tłómaczące wynaleziony przezeń systemat zupełnie automatyczny sygnałów na kolejach żelaznych, celem ochraniania pociągów od zetknięcia się przez ostrzeżenie o nadchodzących w danéj odległości. Nowy ten systemat otrzymał patenta w Anglji i Francji.

— Wodcinku G. P. rozpoczęto druk „Odczytów o cywilizacji w Polsce" przez J. I. Kraszewskiego. Jak dalece obszernie pojmuje autor swe zadanie, to widać w następujących słowach przedwstępnych: „Historja oświaty i cywilizacji kraju, niemylmy się naprzód, niejest wcale historją samą jego literatury; ta w niéj jest częścią tylko małą i ostatecznym wyrazem. Wiara, obyczaje, myśli, czyny, wszystko, co o wewnętrznem życiu duchowém kraju poświadcza, składa się na historję jego cywilizacji. Cywilizacja nie w jednéj pieśni, ani w pisanéj mieści się kronice; wyraża się w pomnikach, które spowodowały czyny, w tokach dziejów, w życiu pojedyńczych ludzi, w jego wierze, w powszedniéj sprawie, w charakterze, rzekłbym w fizjonomji ludu, którą wyrabia i przekształca, w stroju, którym się on okrywa. Jestli więc łatwo odmalować to, co z tylu drobnych cząstek się składa?... Dam rys przynajmniéj, którego kształty sami będziecie mogli wypełnić"... Jeżeli Guizota o cywilizacji europejskiéj ledwie kilku słowami dotknięto Słowiańszczyzny; mamy najzupełniejsze prawo się spodziewać, iż p. Kraszewski odpowie od nas to obliczeniu, wypływające z doktrynerskiéj zarozumiałości b. ministra.

KORESPONDENCJA KURJERA WILEŃSKIEGO.

z Włoch, d. 1 czerwca.

Od niejakiego czasu wszystko się we Włoszech uspokoiło. Ustała obawa wojny od strony *Mincio*, sprawa Rzymska, o któréj tak dużo, żwawo i namiętnie rozprawiano, zaczęła odłożoną na czas późniejszy. Rząd więc włoski wysyła swe wojska do Neapolu i Sycylji, dla potłumienia odradzających się nieustannie powstań i rozruchów. Tymczasem zaciągnięto już na całe dzisiejsze królestwo ogromną pożyczkę pięciuset miljonów, powiększają flotę, budują fortece, zaprowadzają jednakowe prawa w całéj przestrzeni długich Włoch, i dają z siebie przykład umiarkowania, roztropności i powściągliwości języka. O arkanach imperji nikt tu głośno niemówi, choć mógłby gadać bezkarnie. Dzienniki włoskie, nawet najgorsze, jakiemi są np. Neapolitańskie, umieją jednakże milczeć, czy z bojaźni, czyli też z roztropności, powiedzieć nieumiem. Wczasie tego bolesnego przejścia z dawnego porządku do nowego, literatura Włoska, jakby przelękła, od roku stanęła jak wryta, i mianowicie historja. Wszyscy zajęci troskliwie przyszłością, o przeszłości myśleć i pisać przestali, wreszcie, w przeciągu dziesięciu lat (od 1849) mieli czas wypisać się i wypisali się, i wyznać musimy iż *Guicciardini*, *Botta*, *Coletta*, znaleźli godnych siebie następców. Czytając dzieła historyczne, które w tym przeciągu czasu wyszły, rzekłbyś że Włosi urodzili się na historyków, lubo w tym krótkim czasie i inne gałęzie literatury i nauk, jak np. Nauki polityczne, prawo, ekonomja polityczna piękny plon wydawać poczęły. Jeśli Włosi się urządzą, jeśli los im w pokoju zakwitnąć pozwoli, dożyjemy jeszcze czasu, w którym Włoska literatura, nie francuzka, pierwsze w zachodniéj Europie trzymać będzie miejsce. Takie same i równie piękne nadzieje można mieć względem włoskiego handlu, rzemiosł, fabryk (że sztuki piękne, będące wyłącznym Włochów przywilejem, pominę). Już i teraz, nie tak wielkie tłumy próżniaczéj młodzieży obsiada kawiarnie od rana do wieczora, jakto jeszcze niedawno widzieliśmy. W początkach rzucili się byli do urzędów, lecz wkrótce postrzegli, że wszyscy urzędnikami być niemogą; biorąc się więc do handlu i rzemiosł, idą do fabryk i tam przy wrodzonych zdolnościach prędko się kształcą. Do fabryk żelaznych w San-Pier d'Arena pod Genuą, sprowadzano w początkach Anglików i Prusaków, teraz sami Włosi wszystko robią, tem lepiéj, iż przy zręczności, mają wiele wrodzonego do sztuk smaku.

Widzieliśmy że już Anglja, Amerykanie, Grecja, Szwajcarja i Szwecja uznały to nowe Królestwo Włoskie, teraz i Francja uznała i posyła margrabiego *Lavalette* do Turynu na ambasadora.

Gdy się to dzieje, tymczasem Ojciec św. zwyczajny tryb życia prowadzi, dzisiejsze się w oczach jego zmiany za przemijające poczytuje. Wstaje rano o godzinie szóstéj. Pokoje, w których mieszka w Watykanie są bardzo ozdobne i bogato przybrane, pełne złocenia i jedwabiów; tylko kredensy zawsze są bardzo proste, z drzewa pomalowanego, w Watykanie, równie jak w Kwirynale, Castel-Gandolfo i innych pałacach papieskich.

Około siódméj godziny papież miewa codziennie mszę św. w kaplicy, która przytyka do jego pokoju sypialnego. Do mszy służy mu jeden z prałatów, albo ksiądz, dziś tylko dyakon. W Watykanie jest także dzisiejsze kameryerów sekretnych, którzy z nim żyją w ciągłéj poufałości; między temi najznakomitszymi są monsignor *Stella*, *de Mérode* rodem z Belgji i *Talbot* i *Ricci*. Ci zawsze otaczają ojca św. Oni dotrzymują mu społeczeństwa, bawią go i rozśmieszają, co to nietrudno; bo Pius IX w życiu domowém jest nazwyczaj dobrotliwy, łagodny, zawsze z uśmiechem na twarzy i zawsze wesoły, jakoż chętnie przepatruje karykatury Paryskie.

O ósméj godzinie Ojciec św. pije kawę, przy tém śniadaniu tylko monsignor *Stella* jest przytomny. On to otwiera listy, i treść z nich papieżowi udziela. I to właśnie jest chwila najpoufalszéj rozmowy. Ten Monsignor *Stella*, jest sześćdziesiąt letni ksiądz, który był dawniéj sekretarzem, gdy Pius IX był Biskupem Imola. To stary jego przyjaciel i niemal towarzysz. *Mérode*, jest dawny wojskowy Belgijski, *Talbot* jest Anglik znakomitego Talbotów rodu. *Rieci* młody Włoch.

Po śniadaniu i odczytaniu listów, około dziewiątéj godziny, zchodzi z góry, gdzie mieszka nad papieżem, Kardynał *Antonelli*, człowiek giętkiego a razem mocnego charakteru, który największe trudności załatwić umie, który ciągle wychwala biegłość papieża w sprawach politycznych; który ciągle i we wszystkim go radzi się, a robi co mu się podoba. W wielkiéj jest zgodzie z kameryerami, którzy często rozmowę jego z papieżem przerywają wchodząc kiedy im się podoba.

Około jedynastéj godziny zaczynają się audjencje. Ludzie idą do Watykanu w przeróżnych sprawach. Przyjęcie jest łatwe. Papież cały biało ubrany siedzi za stolikiem. Wchodząc trzy razy się przyklęka, ale niecałuje się w nogi; odchodząc całuje się pierścień. Przemawiającym po włosku, po francuzku i po hiszpańsku, papież sam odpowiada, ale po angielsku i po niemiecku nie umie. Dosyć dobrze mówi po francuzku, mieszając jednakże zbyt wiele wyrazów włoskich. Chętnie daje indulgencje, proszącym o nie dla siebie w chwili śmierci, dla swoich dzieci i krewnych aż dotrzeciego pokolenia, podpisuje na końcu proźby: *fiat, Pio nono*. Na adresach, które prócz pieniędzy, zawierają słowa pociechy dla niego, podpisuje słowa. *Impleat vos Dominus gratia. Benedicat te Deus et tuam familiam.*

O drugiéj godzinie obiad przy stoliku stojącym na podwyższeniu. Papież sam jada. Nawet królowie, książęta krwi i jenerałowie proszeni, jedzą przy osobnych stolikach i to nie w Watykanie, ale w Belwederze. Od trzeciéj do czwartéj siesta. O piątéj wyjeżdża w okolice zawsze otoczony wojskiem i ciągle błogosławiąc lud, który przyklęka i pobożnie przyjmuje błogosławieństwo. O siódméj godzinie skromna wieczerza, potém jeszcze audjencje, albo gra w bilar. Około dziesiątéj godziny wszystkie światła w Watykanie pogaszone.

Michał Wiszniewski.

Petersburg, *d. 25 maja.*

Utrata osób uczuć wznioślejszych, poświęceń szczytniejszych, jest głęboką dla ludzkości, niewymówną też żałobą okrywa serca tych, co je znali, oceniali, wielbili: takim dzisiaj dla naszych rodaków tutejszéj stolicy jest zgon ś. p. *Heleny Malewskiéj* małżonki radcy tajnego, a córki znakomitéj naszéj artystki *Szymanowskiéj*, i siostry żony *Adama Mickiewicza*, nastąpiony w samym dniu jéj patronki, d. 22-go teraźniejszego miesiąca, a który niejednego w wielkim smutku pogrąża; trzydzieści bowiem lat pobytu jéj w tym grodzie, oznamionowały się tylu to dziełami miłości chrześcijańskiéj, czułości i spółczucia na nędzę i niedolę, szlachetności najzacniejszéj! Z całą słusznością i chlubą rzec można, iż w ciągu tych lat nie było dnia, któryby się nieodznaczył jakim pięknym jéj czynem, nieozwał dla niéj głosem dziękczynień, nie uronił łzę wdzięczności. Młodzieniec jakiś przybył do stolicy ażeby pomieścić się w zakładzie lub znaleść dla siebie posadę; ś. p. Helena zasłyszawszy o tém, sama się nastręczyła dla podania mu ręki opiekuńczéj; jaka wdowa nieszczęśliwa przyjechała tu szukać sprawiedliwości, ś. p. Helena wszędzie za nią sama pobiegła, przemówiła, wyprosiła, wymodliła; sierota opuszczona została bez przytułku, w ś. p. Helenie znalazła matkę, może czulszą, litościwszą, lepszą; urzędnik postradał miejsce, lub na nieszczęście przeniewierzył się w czém, ś. p. Helena, zabaczając winę albo nadużycia wiary czy zaufania, natychmiast przemożnym swym wpływem i działaniem, jedynie z wrodzonéj sobie szlachetności, wydobyła go z niechybnéj zguby; ale to są tylko zarysy, bez najmniejszéj okrasy i przesady, wspaniałych jéj czynów. Nieraz można było ją widzieć o samym świcie prawie, udającą się do domów dygnitarzy i magnatów i tam oczekującą w przysionku parę godzin zanim otworzą się komnaty, zimno, deszcz, słota, zamieć, nic jéj nie stawało na zawadzie, a jeżeli odmawiano wstawieniu się, prośbie jéj, niezrażając się tém bynajmniéj ona nie przestawała błagać za niedolą: zawsze i dla wszystkich była jednostajnie dobroczynną, prawdziwą opiekunką sierot, ubogich, podupadłych. Życie takie, w wysokim stopniu działalne, czynne, musiało wpłynąć nieszczęśliwie na jéj zdrowie i spowodowało właśnie długą i ciężką niemoc, w któréj niemal całe miasto okazywało ciągiem spółczucie i ubolewanie. Ale słowa moje czyż potrafią skreślić jéj wizerunek, opisać choć cząstkę czynów jéj ziemskich? Ona była tak religijną, tak wysoce pojmującą wiarę naszą, nasze powołanie, obowiązki nasze dla kraju i ludzkości, że trzeba tu słów boskich, aby ją należycie i godnie odwzorować; jakoż znajduję w piśmie bożém obraz ś. p. *Heleny Malewskiéj*: „Rękę swą otworzyła ubogiemu, a dłonie swe ściągnęła ku niedostatecznemu. Niewiastę mężną (jak ona) któż znajdzie, daleko i od ostatecznych granic cena jej. Dajcie jéj z owocu rąk jéj, a niech ją chwalą w bramach uczynki jéj!" Pokój cieniom twoim, najzacniejsza Matrono! pokój na wieki, bo przebieg twój po ziemi, był tak wydatny, tak zaszczytny! wdzięczność też i pamięć zasłużona, na zawsze pozostaną w sercach tych, którzy cię znali, kochali, wielbili, a te kilka słów pozagrobowych przyjmij, na dowód czci dla Ciebie, od cichego wielbiciela cnót twoich!

Zaledwie upłynęło półrocza, a trzecią to stratę spółrodakom przychodzi się tu opłakiwać boleśnie: d. 9 listopada roku ubiegłego, umarł *Wiktor Wiszniewski*, doktor medycyny b. akademji wileńskiéj, członek uczonego komitetu wojenno-medycznego. mąż wylany całkiem dla cierpiącéj ludzkości, który, pomiędzy innemi cechami, nigdy nie wziął ani grosza za wizyty lekarskie; 28-go grudnia, także roku upłynionego, umarł ks. *Aleksander Litwinowicz* prałat diecezji Łucko-Żytomirskiéj, prawy, zacny, skromny, który w wielu domach tutejszych, uczył dziatek katechizmu bez żadnego wynagrodzenia, jedynie dla miłości Chrystusa. Do téj gruppy znikłych w téj stolicy, pięknych naszych typów, zaliczyć należy ś. p. *Kaspra Żylwietra*, zmarłego d. 2 września r. 1856 patryarchy, ojca, jak powszechnie go zwano, ziomków, w Petersburgu i który był opiekunem młodzieży tu przybyłéj. Zaiste chlubą to jest dla imienia naszego, że śród obcych, możemy poszczycić się takiemi przykładami i wzorami!

A. Muchliński.

z Petersburga,

Posyłam kilka uwag nad projektem ustawy Towarzystwa kredytowego ziemskiego, dla gubernij Litewskich.

Punkt 1 paragrafu 14 głosi, że „ogólny areszt na czyjkolwiek majątek położony, nie rozciąga się do listów zastawnych, do téj osoby należących." Jest to oparte na średniowiecznym sofizmacie, wymaganie niesłuszne, bo narusza prawa osób trzecich; przytém daremne, bo kto zechce, ten i bez tego zawarowania potrafi skryć listy *bezimienne*.

Dyrekcja główna składa się z dyrektora i dwóch członków, gubernjalna zaś z dyrektora i dwóch kommisarzy (§ 33). Mniemam, że i członków i kommisarzy nazwać należy jednakowym tytułem, a mianowicie „radcami", jak to ma miejsce w Królestwie.

§ 30 mówi o nadzorach w powiatach, a § 16 o kommisarzach w powiatach. Zdaje się, że obie nazwy oznaczają te same osoby, wybierane w liczbie trzech, na zjazdach powiatowych (według §§ 44—46), i stanowiące komitet powiatowy, wzniankowany w § 115 i innych, istoty którego jednak Projekt jasno nieokreśla. Mniemamy, że należałoby uchylić nazwę „kommisarz", nazywać powyższe osoby „nadzorcami", i jasno określić, że komitet powiatowy składa się z trzech nadzorców.

W trzeciém znaczeniu spotykamy nazwę „kommisarz" w §§ 160 i 161, gdzie oznacza ona członka Towarzystwa, któremu poruczono mieć nieustający dozór nad stowarzyszonemi włościanami, którzy stanowiąc osobę jurydyczną, zaciągnęli w Towarzystwie pożyczkę. Proponujemy i stąd wyrugować wyraz „kommisarz", i zamienić go nazwą „dozórca" albo nadzorca „włościański."

Podług § 32, dyrekcja główna, między innemi atrybucjami, odbiera od członków-dłużników wypłaty, i opłaca kupony. Dwa razy do roku jeździć w tym celu do Wilna, czy nie będzie to dla interesantów sprawą trochę trudną? czy niemożnaby drobne summy przyjmować i wypłacać w każdéj dyrekcji gubernjalnéj?

Dyrektorowie mają być wybierani na czas nieograniczony (§ 36). W Królestwie oni wybierani są na lat trzy, z możnością reelekcji. Ostatni sposób lepszy jest, albowiem dobry dyrektor może pozostać na czas nieograniczony, zły zaś może być usunięty bez użycia przykrego prawa, o usuwaniu urzędników od ich obowiązków.

W razie nieobecności dyrektora głównego, miejsce jego zastępuje dyrektor gubernjalny Wileński (§ 36). Prawidło niewłaściwe, bo w takim razie dyrektor gubernjalny będzie kontrolował własne swe działanie. Dyrektorów w ogóle powinni zastępować starsi (podług liczby głosów wyborczych) członkowie (radcy), a tych ostatnich zastępcy.

Wszyscy do zarządu Towarzystwa należący, za nienależyte działania, odpowiadają swym zastawionym w Towarzystwie majątkiem (§ 39). Powinniby zaś odpowiadać wprost całym, chociażby niezastawionym majątkiem.

Do § 57 należy dodać: „wystawiane (listy zastawne) zaś być mogą imiennie lub na okaziciela", ponieważ o tém Projekt nic nie mówi.

Według § 62, każdy członek ½% od pożyczonéj summy płaci na koszta administracji. Procent to dość duży. Niezwydatkowane ostatki téj opłaty, według § 74, idą na zasilenie kapitału zapasowego, a skoro ten urośnie do 10% od summy wypuszczonych listów, — idą na powiększenie funduszu amortyzacyjnego (§ 75). Mniemamy, że w ostatnim przypadku, zamiast zasilania kapitału amortyzacyjnego, należałoby zniżyć opłatę na koszta administracji, ponieważ niema potrzeby bardzo przyśpieszać wykup listów; nawet zbytecznie przyśpieszony, przedwczesny wykup listów, może poniżyć ich kurs, jeśli ten stoi wyżéj pari.

Uwagę do § 64 należy wykasować.

§ 65 głosi, że wypłata rat odbywa się w gotowiźnie lub bieżących kuponach. Należałoby dodać: „Tudzież wolno jest część raty, odpowiadającą procentowi amortyzacyjnemu, opłacać listami zastawnemi, po cenie alparnéj.

„*Uwaga*. W pierwszych dwóch latach istnienia Towarzystwa miejsca to mieć nie może, albowiem amortyzacja listów zacznie się od 3-go roku." Prawidło to będzie dogodném dla dłużników, osobliwie w czasach niskiego kursu na listy; Towarzystwu zaś nic nie zaszkodzi, ponieważ zamiast losowania, dyrekcja główna będzie umarzać otrzymane w ten sposób listy. Przytém, skutkiem tego prawidła, powiększy się obieg listów (a zatém i kurs ich), albowiem więcéj osób będzie się starało o ich nabycie.

Towarzysto, co każde pięć lat, wypuszcza nową serję listów zastawnych (§ 79). Wypuszczenie po pierwszém pięcioleciu nowéj serji jest pożądaném, ponieważ zapewne można będzie naznaczyć niższy procent; ale następnie należałoby wypuszczać nowe serje tylko co 10 lat, albowiem zbyt wiele serij utrudni rachunkowość, i na targowiskach wprowadzi gmatwaninę w kursach listów, których każda serja mieć musi inną cenę, stosowną do terminów umorzenia.

Mówiąc o odroczeniu terminów opłaty kuponów, § 86 dodaje, że wszakże po nadejściu półrocznego terminu (naznaczonego początkowo) kupony oderżnięte i w obieg puszczone być „mają". Niezawadzi zamiast „mają" postawić wyraz „mogą".

Wyraz „premium" używany jest w dwóch znaczeniach: jedno z nich, użyte w §§ 68, 74, 81, 144 i 198, oznacza jeden procent od pożyczonéj summy, składany jednorazowie przez pożyczającego na zasilek kapitału zapasowego. Proponujemy zamiast wyrazu „premium", w powyższych paragrafach użyć wyrazu „wkupno."

Na początku rozdziału o taksacji majątków, spotykamy wyrażenie „Jedność dochodu, czyli renta gruntowa"...; jest to wyrażenie ciemne, jak i inne miejsca tego rozdziału.

J. Bańkowski.

Królewiec, *d. 3-go czerwca 1861.*

Powietrze piękne, acz gorące. Wegetacja w okolicy najbujniéj się przedstawia. W cieniu 20—22° ciepła R°.

W skutek nieustającego ciepła, przez które pola w Anglji się znacznie poprawiły i licznych dowozów przenicznych, tak krajowe jak zagraniczne ziarno po wszystkich targowych placach Anglji o 1 szyl. na kwarterze się obniżyło. Potrzeby konsumpcyjne były ograniczonemi, jedynie tańsze gatunki na Francuzki i Belgijski rachunek zakupywano.

Jęczmień i groch trudny znajdował pokup.

Bób i owies osięgał wyższą cenę.

Na Francuzkich i Belgijskich targach ceny w porównaniu z ubiegłym tygodniem zwolniały i mimo to wszakże pokup był jeszcze nie szczególnie łatwy.

Charakter giełd Holenderskich, w skutek ogólnéj degradacji cen, również na niekorzyść producentów żyta się zmienił. Targi coraz obojętnieją i ku zniżeniu się naginają.

Nasza giełda przedstawiała przez cały tydzień zatrważającą postać. Z dnia bowiem na dzień ceny się obniżały, tak, że w ciągu dni 8 do 45 gr. tak na pszenicy jak na życie, straty liczymy. Przy tém obniżeniu sprzedaż we wielkich partjach była trudną. Na jare zboże mało amatorów a sprzedaż po znakomicie niższych cenach tylko dawała się uskuteczniać.

Płacono na naszéj giełdzie:

	za szefel Pruski funt. holl.	srbr.	korzec Warszawski z doliczeniem 15% agio. zlp.	gr.	zlp.	gr.
pszenicy jasnéj z wagą	124—126	88 — 90	46	21	47	23
dtto żółtéj „	100—121	65 — 75	34	15	39	25
dtto czerwonéj „	118—128	75 — 98 nom.	39	25	52	—
ż y t a „	116—123	46 — 52½	24	12	27	25
dtto na odst. w m. cz. „	120—	51 — —	27	2	—	—
jęczmienia wielkiego „	100—106	40 — 48	21	7	25	14
dtto małego „	95—102	36 — 43	19	2	22	25
o w s a „	72— 77	29 — 31	15	12	16	14
grochu białego „		51 — 54	27	2	28	21
dtto burego „		50 — 75 nom	26	16	39	25
dtto zielonego „		65 — 75 dtto	34	15	39	25
b o b u „		55 — 70 dtto	29	7	36	12
w y k i „		44 — —	23	12	—	—
siemienia lnianego „	104—116	66 — 90 dtto	35	—	47	23
rzepiu zimowego „		70 — 100 dtto	50	11	58	20

Koniczyny czerwonéj centn. Tal. 5—15.
dtto białéj „ „ 10—18.
Tymoteuszu „ „ 6—10.
Spirytusu z naczyniem 8000% Tral. Tal. 21⅙. nominalnie
Śledzie crown Ylhen na transito „ „ 9 — 25 za beczkę
dtto norwegskie duże brakowne „ 12 — 15 „ „
dtto zwyczajne duże „ „ 11 — — „ „
dtto małe „ „ „ „ 10 — — „ „
Węgli kamiennych maszynowych „ 42 — 48 „ „
„ „ kowalskich „ 38 — 44 „ „
Soli beczka ⅔ sr. 60.
Wełny odpowiednio do gatunku Centn. 75 do 78 Tal.
„ lepszym „ „ „ do 83

Kursa zamian:
Londyn 199⅝
Amsterdam 101¹⁄₁₂
Hamburg 44⅝
Berlin 2 Mt. 99⅞,
„ 3 Mt. 99
Rubel ewaluje 28⅝ srb.

J. Gościcki.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— W sobotę o godzinie 2½ z południa, raptownie wszczęła się ulewa z grzmotami i piorunami, która trwała blisko godziny. Piorun uderzył w komin domu Lejboszyca, przy ulicy niemieckiéj, odłamał kawał komina, następnie w dziwnym przechodząc kierunku, nie uszkodziwszy dachu, odłamał kawał gzymsu pod oknami drugiego piętra, i żadnéj więcéj nie poczynił szkody.

— W przeszłą sobotę 27 maja odbyło się w kościele Ostrobramskim żałobne nabożeństwo za duszę Heleny Malewskiéj. Małe grono przyjaciół otoczyło grobowy całun, bo nikt jeszcze w Wilnie niewiedział że ta święta niewiasta na dniu 22 maja w Petersburgu zakończyła życie. Na całéj przestrzeni królestwa, we wszystkich 9 ciu zachodnich gubernjach w pałacach i szlacheckich dworkach imie Heleny z Szymanowskich-Malewskiéj ze czcią i błogosławieństwem spółziomkowie powtarzają. Od zamąż pójścia w roku 1832, aż dopóki ciężka choroba nie pozbawiła ją sił służenia ludzkości, idąc za natchnieniem gorejącego miłością bliźnich serca, umiała litośne jego wzruszenia przelewać w dusze możnych téj ziemi. I któż policzy te najrozmaitsze klęski które jéj ręka koiła, te nieszczęścia rodzinne, które odwrócić lub złagodzić Bóg jéj pozwolił. Nie było cierpienia coby niezmierną boleścią nie odbiło się w jéj sercu, ale to serce nieupadało w bezsilnym smutku, z dziecięcą ufnością w Boskie miłosierdzie dopóty niespoczęła, dopóki wyzwolenia lub ulgi nie wyjednała. Ileż to sierot za jéj wstawieniem otrzymało dobrodziejstwo wychowania, ileż nieszczęśliwych wyrwała z okropności nędzy, iluż ojcom i matkom rodzin, podała środki uczciwéj pracy? Patrzyłem własnemi oczami na te cuda miłości bliźniego i widziałem w nich jawną rękę Boga, który tę służebnicę swoję, dziwną mocą i wytrwaniem zasilał. Jakoż, dopóki na ziemi naszéj cnota wdzięczności nie wygaśnie, dopóty Helena Malewska żyć będzie w pamięci narodu, jak zaszczyt i ozdoba wybranego grona naszych niewiast.

Mikołaj Malinowski.

TEATR Wtorek 30 maja: Miód kasztelański (komedja) Środa 31 maja: Ostatnia reprezentacja. Norma (opera).

ODPOWIEDZI REDAKCJI.

Ad Urb. w Rzeżycy: Wierszyk Pański, napisany udatnie, wiele w nim myśli poczciwych;—Niezbaczaj pan z drogi miłości; a plon pewny dla dobra ogółu praca twa przyniesie.

P. Józefowi Jar... w Równem.—Pomimo najlepszych chęci nie możemy uczynić zadość życzeniu pańskiemu.

P. A. M. w pow. Taraszczańskim. Pojmujemy całą doniosłość pańskich zarzutów i umiemy ocenić je według słuszności; ale zgodzisz się pan z nami, że okoliczności których pan nieprzewidziałeś, a które z tego wypłynąć by mogły, niepozwalają nam na ogłoszenie pańskich uwag.

Litwinowi w Petersburgu. Jeden z artykułów pańskich umieszczamy; drugi uważamy za będący nie na dobie w chwili obecnéj; o dalsze współpracownictwo najuprzejmiéj prosimy.

P. Mendogowi W. Z „Myśliwego" skorzystamy najchętniéj, jeżeli tylko okoliczności niestaną na zawadzie.

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 25-го по 29-ое мая.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ. Пом. Маньковскій Рудомино. Еленскій. Орвидъ. Венцлавовичъ. Бржостовскій. Гребницкій. Черницкій. Витунскій. г-жа Довнаровичева. докторъ Лемлейнъ.

Въ разныхъ домахъ:

Въ д. Монтвиллы: пом. Валентыновичъ. Грабовскій. Романовичева. въ д. Даукши: пом. Кржицкій. въ д. Пузыны: пом. Болеславъ Микоша. Станиславъ Ромеръ. помѣщица Клещинская. въ Тринтроха: Елеонора Строковская. въ д. Пясецкаго: Александръ Бальцевичъ. б. уѣзд. пред. двор. Иванъ Любанскій. ген.-лейтенантъ Игнатій Абрамовичъ. начальникъ 1-й пѣхот. див. баронъ Егоръ Майдель. пом. О'бріелъ-де Ласси. въ д. Айзенштата: пом. Станевичъ. въ д. Оскерки: докторъ Юльянъ Выгановскій. пом. Титъ Можейко. въ д. Жаметтовой: подпор. Апшеронскаго пѣх. полка кавказкой арміи Юльянъ Чарноцкій, студенты Московскаго университета Иванъ Ревкевичъ, Казимиръ Наркевичъ и Каѣтанъ Залѣскій. въ д. Гуртиховъ: виленскій губ. Прокуроръ кол. ас. Синицынъ.

Выѣхавшіе изъ Вильна съ 25-го по 29-го мая.

Помѣщица Чечотъ. пом. Рыхлевичъ. ксендзъ Олехновичъ. пом. Мацкевичъ. Піотровскій. Цезарій Черницкій. полк. Саламоновичъ. пом. Ольшевскій. Карлъ Межеевскій. пом. Осипъ Гоппенъ. Екатерина Цѣхановѣцкая. Ижицкій. Ѳома Хмѣлевскій. Михаилъ Янковскій. надв. сов. Садовскій. подполк. Вилямовскій. дѣйст. ст. сов. Николай Чашниковъ. подполк. Адамъ Янишевскій. графъ Марьянъ Чапскій. генералъ-лейт. Абрамовичъ. баронъ Егоръ Майдель. пом. Павелъ Плевинскій. пом. Марья Довгяллова.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 25 do 29 maja.

HOTEL NISZKOWSKI. Ob. Mańkowski. Rudomino. Jeleński. Orwid, Więcławowicz. Brzostowski. Hrebnnicki. Czernicki. Wituński. pani Downarowiczowa. doktor Lemlejn.

W różnych domach.

W d. Montwiłły: ob. Walentynowicz. Grabowski. Romanowiczowa. w d. Daukszy: ob. Krzycki. w d. Puzyny: ob. Bolesław Mikosza. Stanisław Romer. obywatelka Kleszczyńska. w d. Tryntroch: Eleonora Strokowska. w d. Piaseckiego: Aleksander Balcewicz. b. marszałek powiatowy Jan Lubański. jenerał-lejtnant Ignacy Abramowicz. hrabia Marjan Czapski. jenerał-lejtnant, naczelnik 1-éj piechotnéj dywizji baron Grzegorz Majdel. ob. O'briel-de Laseu. w d. Ajzensztata: ob. Staniewicz. w d. Oskierki: doktor Juljan Wyganowski. ob. Tytus Możejko. w d. Żamettowéj: podpor. Apszerońskiego piechotnego pułku armji kaukazkiéj Juljan Czarnocki. studenci Moskiewskiego uniwersytetu Jan Rewkiewicz. Kazimierz Narkiewicz. Kajetan Zaleski. w d. Hurtychów: wileński gubernjalny prokuror as. kol. Sinicyn.

Wyjechali z Wilna od 25 do 29-go maja.

Ob. Czeczot. ob. Rychlewicz. ksiądz Olechnowicz. ob. Mackiewicz. Piotrowski. Cezary Czernicki. pułk. Sałamonowicz. ob. Olszewski, Karol Mieżejewski. ob. Józef Hoppen. Katarzyna Ciechanowiecka. Iżycki. Tomasz Chmielewski. Michał Jankowski. radca dworu Sadowski. podpułk. Wilamowski. rzecz. radca st. Mikołaj Czasznikow. podpułk. Adam Janiszewski. hr. Marjan Czapski. jenerał-lejtnant Abramowicz. baron Grzegorz Majdel. ob. Paweł Plewiński. ob. Marja Dowgiałłowa.

Печатать позволяется. ВИЛЬНО 29 мая 1861 г.— Цензоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. Мухинъ.

W drukarni A. H. Kirkora.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ. OGŁOSZENIA SKARBOWE.

3. Во исполненіе предписанія г. товарища министра государственныхъ имуществъ отъ 16 марта сего года за N. 276 и основаннаго на ономъ предписанія его свѣтлости г. Прибалтійскаго генералъ-губернатора отъ 24 марта с. г. за N. 615, Курляндское губернское правленіе доводитъ до всеобщаго свѣдѣнія, что на продажу казенныхъ фермъ Дангофъ, Излицъ, Альтъ-Мемельгофъ, Реженгофъ, Петербергъ, Потерфельдъ и Петервейде, изъ коихъ три первыя находятся въ Баускомъ, послѣднія въ Добленскомъ уѣздахъ, торгъ назначенъ 14 іюня, съ переторжкою 16 іюня 1861 года. Желающіе участвовать въ торгахъ вызываются явиться въ означенные дни, въ 12 часовъ полудня въ Курляндское губернское правленіе съ представленіемъ прошеній съ законными залогами и объявить за тѣмъ предлагаемую ими цѣну. Запечатанныя объявленія принимаются также до 16 іюня 12 часовъ полудни и должны содержать въ себѣ, согласно ст. 1909 томъ X кн. I Св. Зак. (изд. 1857 г.), отзывъ, что предлагающій цѣну согласенъ съ опредѣленными кондиціями, въ точности означенную предлагаемую имъ высшую цѣну, мѣсто жительства, званіе, имя и фамилію его, число мѣсяца и годъ и наконецъ узаконенные залоги. Кондиціи на которыхъ основываются торги нижеслѣдующія:

1) О послѣдствіяхъ торговъ представлено будетъ г. министру государственныхъ имуществъ, который донесетъ о нихъ комитету гг. министровъ на испрашиваніе Высочайшаго утвержденія.

2) Торги должны быть начаты съ оцѣночной суммы фермъ, опредѣленной на основаніи нынѣ получаемаго съ нихъ доходъ и показанной въ прилагаемой при семъ вѣдомости.

3) Къ торгамъ на пріобрѣтеніе вышеозначенныхъ фермъ, какъ незаселенныхъ земель, допускаются кромѣ евреевъ лица всѣхъ вообще сословій.

4) Ближайшія кондиціи о продажѣ означенныхъ 7 казенныхъ фермъ, усматриваются въ губернскомъ правленіи.

5) Срокомъ къ вводу во владѣніе пріобрѣтателей фермъ назначается первый послѣ утвержденія торговъ экономическій срокъ, т. е. 23 апрѣля 1862 года.

6) Во избѣжаніе всякихъ расчетовъ съ арендаторами продающихся 7 фермъ казна оставляетъ заключеніе съ ними контракты въ своей силѣ до истеченія срока оныхъ.

Замокъ Митава, 18 апрѣля 1861 г.

ВЫПИСКА

из оцѣночныхъ вѣдомостей Курляндскимъ фермамъ: Дангофъ, Излицъ, Альтъ-Мемельгофъ, Реженгофъ, Петербергъ, Петерфельдъ и Петервейде.

N. по порядку.	Наименованіе статей и указаніе уѣздовъ.	Пространство въ десятинахъ. Всего	Въ томъ числѣ удобной.	Число строеній	Цѣнность строеній въ рубляхъ.	Отдача въ содержаніе. По какой годъ.	Изъ платежа какого дохода. Руб.	Цѣнность отпускаемыхъ лѣсныхъ матеріаловъ, отчисленная при оцѣнкѣ. По доходу выручаемому. Руб.	К.	Оцѣнка статей въ рубляхъ серебромъ. Капитализируя выручаемой доходъ по 3% расчету съ отчисленіемъ цѣнности отпускаемыхъ лѣсныхъ матеріаловъ.
	Въ Баускомъ уѣздѣ.									
1	Ферма Дангофъ . .	94	89	6	1355	по 1864	120	57	—	2,416 рублей.
2	„ Излицъ . . .	108	101	5	1346	по 1864	209	61	5	4,932 —
3	Альтъ-Мемельгофъ	88	83	6	895	по 1864	200	59	80	5,018 —
	Въ Добленскомъ уѣздѣ.									
4	Ферма Реженгофъ . .	117	113	6	42⅘	по 1864	238,16	38	49	8,328 —
5	„ Петербергъ . .	159	149	9	2180	по 1866	425	147	22½	9,952 —
6	„ Петерфельдъ .	201	194	8	3315	по 1867	1005	132	11½	29,099 —
7	„ Петервейде . .	275	266	9	4550	по 1867	1010	141	96½	29,052 —

подписалъ: Директоръ *Рудницкій.* (347)

3. W skutek zalecenia p. towarzysza ministra dóbr państwa, pod dniem 16-m marca ter. roku za N. 276 i następnie polecenia jaśnie oświeconego p. jenerał-gubernatora Nadbaltyckiego z dnia 24 marca ter. roku za N. 615, Kurlandzki rząd gubernjalny podaje do powszechnéj wiadomości, iż na przedaż ferm skarbowych Danhof, Izlitz, Alt-Memelhof, Rezenhof, Peterberg, Peterfeld i Peterwejde, z których trzy pierwsze znajdują się w powiecie Bauskim, a ostatnie w Dobleńskim, targ naznaczony został na dzień 14 czerwca, z przetargiem 16 czerwca 1861 r. Życzący uczęstniczyć w targach, zechcą przybyć na nie, w dni oznaczone, na godzinę 12-tą, do Kurlandzkiego rządu gubernjalnego, i podać o tém właściwe prośby, wraz z ewikcjami prawem oznaczonemi i oświadczyć zarazem wysokość dającéj się przez nich summy. Oświadczenia opieczętowane przyjmują się także do godziny 12-éj 16 czerwca i mają zawierać w sobie, stosownie do 1909 art. X T. I ks. Zb. Pr. (wyd. 1857 r.): zobowiązanie się, iż oświadczający cenę; zgadza się na ustanowione warunki; wyraźnie wymienioną cenę najwyższą, miejsce swego zamieszkania, stan, imie i nazwisko, datę i nakoniec ewikcje prawem przepisane. Warunki, przyjęte za zasadę targów, są następujące:

1) O skutkach targów będzie przedstawiono p. ministrowi dóbr skarbowych, który zawiadomi o nich komitet p. ministrów dla wyjednania Najwyższego zatwierdzenia.

2) Targi mają się rozpocząć od summy szacunkowéj ferm, która się wylicza podług czynionego przez nie obecnie dochodu, wymienionego w załączającym się niżéj spisie.

3) W targach dla nabycia ferm wyżéj wymienionych, jako gruntów nieosiadłych, mogą brać udział, prócz żydów, osoby wszelkich w ogólności stanów.

4) Warunki szczegółowe co do przedaży pomienionych 7 ferm skarbowych, mogą być rozpatrywane w rządzie gubernjalnym.

5) Za termin do wprowadzenia w posiadanie ferm nabytych, naznacza się najbliższy od utwierdzenia targów termin ekonomiczny, to jest 23 kwietnia 1862 roku.

6) Dla uniknienia wszelkich rozrachunków z dzierżawcami przedających się 7-miu ferm, skarb zostawuje zawarte z nimi kontrakta w swojéj mocy aż do upłynienia ich terminu.

Zamek Mitawa, 18 kwietnia 1861 roku.

WYJĄTEK

ze spisów taxacyjnych ferm Kurlandzkich: Danhof, Izlitz, Alt-Memelhof, Rezenhof, Peterberg, Peterfeld i Peterweide.

N. porządkowy.	Wymienienie artykułów i w jakim powiecie.	Przestrzeni dziesięcin. W ogóle.	W téj liczbie uprawnéj.	Liczba zabudowań.	Oszacowanie zabudowań na ruble.	Oddano w dzierżawę. Do którego roku.	Za opłatę dochodu. Rub.	Szacunkowa wartość drzewa wydawanego, wyliczona przy ocence. W miarę płaconego dochodu. Rub.	Kop.	Ocenienie artykułów na ruble srébrem. Kapitalizując otrzymywany dochód podług wyliczenia 3% z potrąceniem wartości dającego się drzewa.
	W pow. Bauskim:									
1	Ferma Danhof . .	94	89	6	1355	do 1864	120	57	—	2,416 rub.
2	„ Izlitz . . .	108	101	5	1346	— 1864	209	61	5	4,932 „
3	„ Alt-Memelhof	88	83	6	895	— 1864	200	59	80	5,018 „
	W pow. Dobleńskim:									
4	Reženhof . . .	117	113	6	42⅘	— 1864	238,16	38	49	8,328 „
5	Peterberg . . .	159	149	9	2180	— 1866	425	147	22½	9,952 „
6	Peterfeld . . .	201	194	8	3315	— 1867	1005	132	11½	29,099 „
7	Peterwejde . .	275	266	9	4550	— 1867	1010	141	96½	29,052 „

Podpisał: Dyrekter *Rudnicki.* (347)

3. Минскій уѣздный судъ на основаніи 1239 ст. X Т. І. ч. Зак. Гражд. вызываетъ ксендза Роха Рачинскаго, и дворянъ Іоанну Сниткову, Кляру Клюковскую, Марьянну Булгаровскую, Францишку Яновскую, Адама Барановича, Іосифа Брилевскаго, Екатерину Колендзину, Казиміру Шишкову и Юлію Ревенскую, или же за смертію поименованныхъ лицъ, наслѣдниковъ ихъ, на явку въ сей судъ въ шести-мѣсячномъ срокѣ, для сдѣланія расчета съ помѣщиками Адамомъ и Іоахимомъ Гиляріевыми Хмарами, по заемнымъ обязательствамъ, выданнымъ нынѣ покойнымъ отцемъ ихъ Гиляріемъ Хмарою. Мая 12 дня 1861 года. (348)

3. Miński sąd powiatowy, na zasadzie 1239 art. X T. cz. I Pr. Cywil., wzywa księdza Rocha Raczyńskiego i szlachtę: Johannę Snitkowę, Klarę Klukowskę, Marjannę Bułharowskę, Franciszkę Janowskę, Adama Baranowicza, Józefa Brylewskiego, Katarzynę Kolędzinę, Kazimierę Szyszkowę i Julię Rewieńską, lub w razie zejścia ze świata tych osób, ich spadkobierców, iżby przybyli do tego sądu, w ciągu terminu sześciomiesięcznego, dla rozliczenia się z obywatelami Adamem i Joachimem Chmarami, z rzeczy obligów przez zmarłego obecnie ich ojca Hilarego Chmarę wydanych. Dnia 12 maja 1861 roku. (348)

3. Помѣщикъ Трокскаго уѣзда Александръ Ромеръ съ женою Матыльдою и отстав. маіоръ Осипъ Бернацкій отправляются за границу.

Колл. асс. *Зубовичъ.* (367)

3. Obywatel powiatu Trockiego Aleksander Romer z żoną Matyldą i odstawny major Józef Bernacki wyjeżdżają za granicę.

Ass. koll. *Zubowicz.* (367)

3. Виленскіе евреи: Іоссель Сыфринъ, Юдель Мѣсникъ, сынъ Ошмянскаго 3-й гильдіи купца Давидъ-Лейзерхъ Зорхъ и Поневѣжская мѣщанка Бейле-Маріяша Гинзбургъ отправляются за границу.

Колл. асс. *Зубовичъ.* (366)

3. Żydzi Wileńscy: Josiel Syfryn, Judel Miesnik, syn Oszmiańskiego kupca 3-éj gildy Dawid-Lejzerch Zorch i mieszczanka Poniewiezska Bejla-Marjasza Ginzburg wyjeżdżają za granicę.

Ass. koll. *Zubowicz.* (366)

N. 42.

1. Канцелярія г. Виленскаго военнаго губернатора объявляетъ о выѣздѣ за границу: попечитель Виленскаго учебнаго округа генералъ-лейтенантъ, баронъ Егоръ *Врангель,* супруга его баронесса Каролина Врангель, дѣти: дочь Дарія и сынъ Егоръ.

Прикомандированный къ Александровскому Кадетскому корпусу, лейбъ-гвардіи Семеновскаго полка, прапорщикъ баронъ Ѳедоръ Врангель.

Иностранка, прусская подданная Марія Вальтеръ.

Колл. асс. *Зубовичъ.* (379)

1. Kancellarja p. Wileńskiego wojennego gubernatora ogłasza, iż wyjeżdżają za granicę: Kurator okręgu naukowego Wileńskiego jenerał-porucznik, Jerzy baron *Wrangel,* z żoną baronessą Karoliną Wrangel, z córką Darją i synem Jerzym.

Chorąży lejb-gwardji Siemionowskiego półku, Teodor baron Wrangel, przykomenderowany do Aleksandrowskiego Kadeckiego korpusu.

Prusska poddana Marja Walter.

Ass. koll. *Zubowicz.* (379)

1. Виленское губернское правленіе, въ слѣдствіе постановленія 14 апрѣля сего 1861 года состоявшагося, вызываетъ въ присутствіе свое на 5 число сентября сего же года, всѣхъ кредиторовъ покойнаго нынѣ помѣщика отставнаго гвардіи поручика Николая Степановича Фролова; а именно: жену губернскаго секретаря Леокадію Пекарскую, коллежскаго совѣтника Андрея Шимкевича, маіора Великолуцкаго пѣхотнаго полка Егорова, полковника генеральнаго штаба Михаила Руднева, Россіенскаго купеческаго сына Абеля Манасевича, коллежскаго ассесора Казимира Добровольскаго, дворянина Ивана Хлопицкаго, коллежскаго секретаря Мартина Корсака, помѣщика Милоша, графа Тызенгауза, генералъ-адъютанта Ильи Фролова, еврея Данхія, купца Клупта, еврея Лившица, помѣщика Люцыда Корсака, наслѣдниковъ Леонтьева въ степени Якобса, помѣщика Геронима Моля, почтъ содержателя Дисненской Раздорской почтовой станціи Степана Лойбу и б. земскаго исправника Чернявскаго для составленія подъ вѣдѣніемъ сего правленія закономъ опредѣленнаго конкурснаго управленія по дѣламъ несостоятельнаго Николая Фролова. Мая 18 дня 1861 года.

Совѣтникъ *Гецолдъ.*
Секретарь *Комаръ.*
Столоначальникъ *Кодзь.* (375)

1. Wileński rząd gubernialny, w skutek postanowienia swego w dniu 14 kwietnia ter. 1861 r. nastałego, wzywa do siebie na dzień 5-ty września tegoż roku, wszystkich wierzycieli ś. p. obywatela, dymis. porucznika gwardji Mikołaja Frołowa, a mianowicie: żonę gubernjalnego sekretarza Leokadję Piekarskę, radcę kollegjalnego Andrzeja Szymkiewicza, majora Wielkołuckiego półku pieszego Jegorowa, półkownika sztabu jeneralnego Michała Rodniewa, Rossieńskiego syna kupieckiego Abela Monasewicza, assesora kollegjalnego Kazimierza Dobrowolskiego, szlachcica Jana Chłopickiego, sekretarza kollegjalnego Marcina Korsaka, obywatela Miłosza, hrabiego Tyzenhauza, jenerał-adjutanta Eljasza Frołowa, żyda Danchia, kupca Kłupta, żyda Liwszyca, obywatela Lucyda Korsaka, spadkobierców Leontjewa w stopniu Jakobsa, obywatela Hieronima Mola, utrzymującego pocztę Dziśnieńskiéj Rozdorskiéj stacji pocztowéj Stefana Łojbę i byłego sprawnika Wilejskiego Czerniawskiego, dla ułożenia, pod wiedzą tego rządu prawem przepisanego, zarządu konkursowego w interessach podupadłego Mikołaja Frołowa. Dnia 18 maja 1861 r.

Radca *Giecold.*
Sekretarz *Komar.*
Nacz. Stołu *Kodź.* (375)

1. Инженеръ полковникъ Лудовикъ Павловскій и инженеръ-капитанъ Павелъ Янковскій отправляются за границу.

Колл. асс. *Зубовичъ.* (378)

1. Półkownik od inżenierów Ludwik Pawłowski i kapitan Paweł Jankowski wyjeżdżają za granicę.

Ass. koll. *Zubowicz.* (378)

2. Отъ С.-Петербургской сохранной казны въ слѣдствіе ея постановленія объявляется, что въ оной будетъ продаваться съ аукціоннаго торга заложенное бывшему заемному банку и просроченное имѣніе чиновника 8 класса Антона Осипова Плятеръ-Плохоцкаго, Могилевской губерніи Оршанскаго уѣзда съ землею разныхъ качествъ 5,715 дес. 170 саж., на коей поселено ревизскихъ 473 крестьянъ 10-й ревизіи. О срокахъ торгамъ объявлено будетъ въ свое время. (361)

2. St. Petersburska kassa zachowawcza w skutek postanowienia swego ogłasza, że w niéj będzie się przedawał z targu publicznego zastawicny w byłym banku pożyczkowym i przeroczony majątek, urzędnika 8 klassy Antoniego Platera-Płochockiego, w gubernii Mohylewskiéj w powiecie Orszańskim położony, z ziemią różnych gatunków w ilości 5,715 dzieś. 170 sąż., na któréj jest osiadłych 473 włościan rewizyjnych podług 10 popisu ludności. O terminach targów ogłoszono będzie w swoim czasie. (361)

2. Виленскій приказъ общественнаго призрѣнія объявляетъ, что въ ономъ будетъ продаваться за ссудную недоимку и прочіе казенные долги, фольварокъ Ловцуны или Жижма, наслѣдниковъ помѣщика Лидскаго уѣзда Станислава Оранскаго, съ 6 мужескаго пола душами, 1 уволокою, 14 моргами, 74 прентами земли и со всѣми къ оному принадлежностями, оцѣненный по десяти-лѣтней сложности дохода въ 190 руб. сер. О срокахъ же продажи этаго имѣнія будетъ извѣщено чрезъ сей же Вѣстникъ. Мая 18 дня 1861 года.

Ис. д. непремѣннаго члена *Нагловскій.*
Секретарь *Хорошевскій.*
Столоначальникъ *Ковалевскій.* (362)

2. Wileński urząd powszechnego opatrzenia ogłasza, że w nim będzie się przedawał za zaległość pożyczkową i inne długi skarbowe, folwark Łowcuny albo Żyżma, spadkobierców obywatela powiatu Lidzkiego Stanisława Orańskiego, zawierający ziemi 1 włokę 14 morgów 74 prętów, na któréj włościan rewizyjnych płci męzkiéj jest 6, ze wszystkiemi przynależytościami oceniony w stosunku dochodu dziesięcioletniego na 190 rub. sr.; o terminie przedaży tego majątku w tymże Kurjerze będzie ogłoszono.

Peł. ob. członka ciągłego *Nagłowski.*
Sekretarz *Choroszewski.*
Nacz. Stołu *Kowalewski.* (362)

2. Виленская евангелическо-реформатская коллегія симъ объявляетъ, что совѣщанія евангелическо-реформатскаго сvнода въ нынѣшнемъ году будутъ производиться Минской губерніи, въ г. Слуцкѣ и начнутся 8 числа будущаго іюля мѣсяца. 20 мая 1861 года.

Президентъ коллегіи Г. *Курнатовскій.*
Генеральный секретарь Ѳ. *Липинскій.* (368)

2. Wileńskie ewangelicko-reformowane kollegjum ogłasza, iż obrady ewangelicko-reformowanego synodu w roku bieżącym będą się odbywały w mieście Słucku gubernji Mińskiéj i rozpoczną się w dniu 8 przyszłego miesiąca lipca. Dnia 20 maja 1861 roku.

Prezes kollegjum H. *Kurnatowski.*
Sekretarz jeneralny T. *Lipiński.* (368)

2. Отъ Россіенскаго уѣзднаго предводителя дворянства: объявляетъ о выѣздѣ за границу въ Пруссію, титулярнаго совѣт. Зенона Викентіевич Битовта съ женою Софіею, на полъ года. (374)

2. Rossieński marszałek powiatowy ogłasza o wyjeździe za granicę do Pruss radzcy honorowego Zenona Bitowta z żoną Zofją na pół roku. (374)

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

TOWARZYSTWO DROGI ŻELAZNEJ WARSZAWSK-BYDGOSKIEJ.

Stosownie do §§ 30, 31, 34 i następnych ustawy towarzystwa, rada zarządzająca ma zaszczyt wezwać akcjonarjuszów na ogólne zgromadzenie w dniu 16/28 czerwca r. b., o godzinie 11-éj rano, w Warszawie, w sali posiedzeń, w dworcu kolei żelaznéj odbyć się mające.

Do zgromadzenia ogólnego może należeć każdy akcjonarjusz posiadający przynajmniéj 20 sztuk poświadczeń na akcje pierwszéj serji po rs. sto, lub 4 takichże poświadczeń z drugiéj serji po rs. pięćset. Wolno dać się zastąpić na zgromadzeniu ogólném przez członka innego tegoż zgromadzenia za wręczeniem mu przynajmniéj 20 sztuk poświadczeń na akcje serji pierwszéj, lub 4 takichże poświadczeń serji drugiéj, i udzieleniem prywatnego pełnomocnictwa bez stempla.

Dla zasiadania na ogólném zgromadzeniu, akcjonarjusze winni złożyć swoje poświadczenia na akcje i pełnomocnictwa w kassie głównéj towarzystwa wprzód na dni 14 przynajmniéj, to jest najpóźniéj do dnia 2/14 czerwca b. r. otrzymają zaś karty imienne wnijścia z wymienieniem liczby złożonych poświadczeń.

Warszawa d. 10/22 maja 1861 r. 2. (363)

TOWARZYSTWO DROGI ŻELAZNEJ WARSZAWSKO-WIEDENSKIEJ.

Stosownie do §§ 30, 31, 34 i następnych ustawy towarzystwa, rada zarządzająca ma zaszczyt wezwać akcjonarjuszów na ogólne zgromadzenie w dniu 15/27 czerwca r. b., od godziny 11-éj rano, w Warszawie, w sali posiedzeń, w dworcu kolei żelaznéj odbyć się mające.

Do zgromadzenia ogólnego może należeć każdy akcjonarjusz posiadający przynajmniéj 40 akcji. Wolno dać się zastąpić na zgromadzeniu ogólném przez członka innego tegoż zgromadzenia za wręczeniem mu przynajmniéj 40 akcji, i udzieleniem prywatnego pełnomocnictwa bez stępla.

Dla zasiadania na ogólném zgromadzeniu akcjonarjusze winni złożyć akcje swoje i pełnomocnictwa w kassie głównéj towarzystwa wprzód na dni 14 przynajmniéj, to jest najpóźniéj do d. 1/13 czerwca r. b. za odebraniem karty imiennéj wnijścia, z wymienieniem liczby złożonych akcji.

Warszawa d. 10/22 maja 1861 r. 2. (363)

KOCZ-KARETA Warszawska z pakami, mało używana, w nowym zupełnie fasonie, do sprzedania za cenę umiarkowaną w domu Dowgiałły na Trockiéj ulicy—u siodlarza Kiwerta. 3. (331)

ЛОТЕРЕЯ.

Жительствующій въ г. Вильнѣ Шмуйло Кулькинъ на Нѣмецкой улицѣ въ домѣ Корецкаго имѣетъ честь извѣстить почтеннѣйшую публику, что получилъ билеты на второе отдѣленіе на 3 классъ СЕРОКИ и ШИМАНОВЪ. Цѣна цѣлаго билета 23 р., тоже можно получить и частями. (382)

LOTERJA.

Mieszkający w Wilnie Szmujło Kulkin w domu Koreckiego na Niemieckiéj ulicy uwiadamia prześwietną publiczność, że otrzymał bilety trzeciéj klassy oddziału na SZYMANÓW i SEROKI, cena całego losu 23 rub. sr. i można brać częściami. (382)

Sprzedaż Bydła z Licytacji.

6. Dnia 20 Junji 1861 roku będzie się sprzedawać z licytacji w m. Wielkiém Olżewie obywatela Juljusza Kaszyca, odległym o wiorst 10 od m. Lidy w Wileńskiéj guber. sześćdziesiąt kilka sztuk bydła rassy Fogtlandskiéj czyli Saksonji wyższéj i Tyrolskiéj, oraz rassy krajowéj udoskonalonéj, a mianowicie:

Buhai	„	Sztuk	8
Byków trzyletnich	„	„	12
Byków dwuletnich	„	„	8
Byczków przezimków	„	„	6
Ciełuch dwuletnich	„	„	15
Ciełuszek przezimków	„	„	17

Licytacja zacznie się o godzinie dwunastéj w południe. 304)

Nowo otwarty KANTOR POLSKI w Królewcu.

W obecnym czasie stosunki Litwy i Polski z zagranicą w rzeczach rolniczych większy zakres przyjąć muszą i przeto dla ułatwienia takowych obywatelom, umyśliłem założyć w Królewcu dom polski komisyjno-handlowy, gdzie wszystkie polecenia co do najmowania wyrobników, kmieci, rządców, ekonomów, ogrodników i innych; co do kupowania maszyn z Anglji lub z Niemieckich fabryk; jako też nasion różnego rodzaju i innych kupli drobniejszych, wypełniać będę prędko i z zadowolnieniem żądających za 1% od większych, a za 1½% od mniejszych pokupek i przedaży tylko biorąc. Pisać do mnie można w polskim lub francuzkim języku pod adresem *F. W. Johannsohn w Królewcu* we własnym domu. 8.

2. Na jarmarku pod N. 32 rozprzedają się fotograficzne Stereoskopowe RYCINY po najtańszéj cenie: za tuzin.

Paryskie widoki	2 r. 40 k.
Różne widoki i *gruppy* angielskie kolorowe	4 r. —
Takież transparantowe	6 r. —
Teatralne binokle wielkiego rozmiaru czarne po	8 r. —
białe	10 r. —

(371)

2. Życzący mieć wspólnika podróży z Wilna do Odessy lub do miast po drodze leżących, raczy zgłosić się do biura Redakcyi. (370)

3. Dnia 10 teraźniejszego miesiąca maja zbłąkało się w mieście Wilnie źrzebię dwómiesięczne szerści płowéj (sawrasy); jeżeliby się u kogo znalazło takowe, proszę oznajmić do Redakcji Kurjera, a nagroda odpowiednia będzie wydaną.

Antoni Szarski. (330)

3. По случаю отъѣзда передаются квартиры на Поповщизнѣ за Зарѣчьемъ, въ домѣ господина Краковскаго. Въ верхнемъ этажѣ 9 комнатъ, въ нижнемъ 6; при домѣ угодья и садъ. О цѣнѣ узнать у хозяина дома.

Z przyczyny wyjazdu wypuszczają się mieszkania na Popowszczyznie za Zarzeczem w domie Krakowskiego. Na drugim piętrze 9 pokojów, w dolném 6, ze wszelkiemi wygodami i ogrodem. O cenie można dowiedzieć się u gospodarza domu.

UWIADOMIENIE
O WODACH MINERALNYCH NATURALNYCH,

wysyłanych prosto ze źródeł, a w nader krótkim czasie nadchodzących drogą żelazną do składu przy aptece **F. Sokołowskiego** *w Warszawie, ulica Senatorska N. 480.*

Równie jak w ubiegłych latach tak i obecnie, mam sobie za obowiązek zawiadomić szanowną publiczność gubernij Litewskich, iż expedycją wód mineralnych naturalnych ze wszystkich używanych źródeł *Francji, Belgji, Galicji, Czech, Niemiec,* a z krajowych *Buskiéj, Ciechocińskiéj* i *Soleckiéj,* rozpoczynam od dnia 6/18 kwietnia b. r., w którym to czasie pierwszo-wiosennych transportów ze źródeł z pewnością za pośrednictwem dróg żelaznych oczekuję—i odtąd ciągle świeżemi transportemi skład mój zaopatrywać będę.

Że tym sposobem sprowadzane wody mineralne zupełną wyższość mają pod względem świeżości od dostawianych morzem lub transportami rzecznemi, to leży w saméj, naturze rzeczy.

Za zupełną *świeżość* wód, *akuratną* i *pośpieszną przesyłkę* do miejsc wskazanych, utwierdzona od lat tylu opinja tych moich stosunków w Litwie, dostateczną być może rękojmią.

Do każdéj posyłki dołączane będą drukowane instrukcje, dotyczące używania zażądanéj wody mineralnéj i djetetycznego przy témże użyciu zachowania się. Prócz tego dołączony będzie przezemnie oryginalny rachunek jako dowód, iż żądane a przesłane wody mineralne istotnie ze składu mego pochodzą.

Każda szczegółowa butelka lub kamionka, zaraz przy napełnianiu u źródeł opatrzona jest kapslem metalowym z nazwiskiem i datą czerpania *rok 1861;*—tam zaś gdzie administracje tego nie dopełniają, to pochodzące z tych źródeł wody za przybyciem transportu do Warszawy,—opatrzone są bezwłócznie: każda kamionka lub butelka pieczęcią na laku z nadpisem *zarząd ober-policmejstra miasta Warszawy rok 1861*—ostatnia cyfra jako data przybycia.

F. SOKOŁOWSKI aptekarz w Warszawie. 8.

1. Mamy zaszczyt donieść szanownéj publiczności, iż w przyszłym miesiącu otwarty zostanie w Wilnie na Pohulance, w ogrodzie po-Malinowskich INSTYTUT SZTUCZNYCH WÓD MINERALNYCH i napojów musujących.

Zbytecznem byłoby rozwodzić się nad użytecznością w mowie będącego zakładu i skutecznością sztucznych wód mineralnych; takiego rodzaju zachwalanie, ze strony osób interesowanych, mogłoby być równie podejrzaném u publiczności, jak nagana ze strony handlujących wodą czerpaną u źródeł. Dosyć jest zwrócić uwagę na następne niezaprzeczone fakta. Woda mineralna, ze źródeł sprowadzana, często nader w krótkim czasie ulega zepsuciu; każdy kto pił wodę mineralną u zródła i brał z sobą jéj zapas na drogę, z łatwością mógł się o tém przekonać. Zakłady sztucznych wód mineralnych istnieją we wszystkich niemal wielkich miastach krajów oświeconych i znajdują tam tysiące abonujących; w Warszawie dwa są takie zakłady, w Królewcu trzy się ich liczy, pomimo że te miasta, związane od dawna koleją żelazną ze źródłami i prędzéj i z większą łatwością niż my, mogą z nich sprowadzać wody mineralne. Mamy więc nadzieję, że i nasza oświecona publiczność nie odmówi nauce i sztuce zaufania, na które ciągłem badaniem i wysokiem teraźniejszém stanowiskiem niezaprzeczenie zasługują. Co do samego zakładu sztucznych wód mineralnych w Wilnie, starając się, iżby sam raczéj zalecił się publiczności, niż gdyby go miano zalecać, powiemy tylko, że ze strony założycieli, nieszczędzono ani trudu, ani kosztów, ażeby ten zakład i co do skuteczności produktu, i co do wygody przyjemności odwiedzających, w niczém nie ustępował wielkim tego rodzaju zakładom w Petersburgu, Warszawie, Rydze, Berlinie, Dreźnie i t. p., zakład zostawać będzie pod kierunkiem doświadczonego chemika, który za granicą nabywszy wydoskonalenia w swym zawodzie, daje rękojmię ścisłego uczynienia zadość przyjętym na się obowiązkom.

Wszelako mając na względzie dogodzenie wszystkim, zwiedzającym ogród po Malinowskich, otworzymy tamże, przy zakładzie wód sztucznych, skład mineralnych wód źródłowych, o ile można najświeższych.

O dniu otwarcia zakładu w swoim czasie ogłosić nieomieszkamy. Wilno 22 maja 1861 roku.

H. SZAPIR aptekarz w Kownie i sp. (383)

DRUGI TRANSPORT WÓD MINERALNYCH prawdziwych w prost z miejsc pochodzenia, otrzymał handel p. *Grużewskiego* pod firmą Wojciechowicza, a mianowicie: wody gorżkie, Bitterwasser Emskie, Kissingskie, Egierskie, Marienbadzkie, Selcerskie, Vichy (grande grille i Celestines) Spa, Obersalzbrunn, sól Kreutznachską i wiele innych, z którémi poleca się. 1. (384)

Wody mineralne

naturalne wprost *ze źródeł* sprowadzonych przyśpieszonym transportem nadeszły do mojego magazynu, jako to: Bitterwasser *Saidschützer, Püllnauer* i *Friedrichshaller*, Schlesisch *Obersalzbrunn, Pyrmonter* Stahlbrunn, *Kissingen* Rakoczy, Egers *Franz* i *Salzbrunn*, Emser *Kraenchen i Kesselbrunn, Selcerska, Marienbadzka* Kreutzbrunn, Karlsbadzka *Mühlbrunn* i *Sprudel, Wildunger* Sauebrunn, Vichy *grande grille* i *Celestines, Spaa* Pouhou, i *Lippspringer* Arminiusquelle, sól *Kreutznacher* Mutterlauge w kryształach i płynie i *Karlsbadzka*, na wszystkie zaś *wody* i *sole* przyjmuję obstalunki i w jak najprędszym czasie sprowadzam. Dnia 21 maja 1861 r.

EDWARD FECHTEL. 3. (364)

Magazyn A. H. WENKA

otrzymał w tych dniach MINERALNE WODY wprost ze źródeł tegorocznego czerpania, a mianowicie: Selcerskie, Marienbadzkie, Emskie gorzkie (Bitterwasser) Carlsbadzkie, Obersalzbrunn i inne, które są już w drodze.

Przytém otrzymano z zagranicy świeżą oliwę de-Prowance, rozmaite trunki, śliwki francuskie, i winogronowe rozynki malaga. 2. (377)

2. Potrzebny jest uczeń któren skończył cztéry klassy do apteki A. Szerszewski na rogu ulicy Sawicz i Imbary. (360)

3. Mamy honor zawiadomić prześwietną publiczność, że w dzierżawionym przez nas ogrodzie WW. Strumiłłów w m. Wilnie, sprzedajemy, oprócz różnego rodzaju nasion w najlepszym gatunku, krzewy pokojowe, flanse kwiatów letnich, warzywnych,— oraz różne gatunki i kolory georgnij po umiarkowanych cenach.

KRAKO i WELER z Hanoweru. (351)

2. Do zakładu fotograficznego Korzona na Imbarach, potrzebują ucznia na 4 łata na pewnych warunkach, któren by był z 3-éj lub z 4-éj klassy.

Nowo nadesłany transport z Paryża rozmaitych ramek i albomów do kartek wizytowyah w najnówszym guście i po bardzo przystępnéj cenie są do nabycia.

Zawiadamiam publiczność, że w Niedzielę i świąteczne dni, pracownia moja zamknięta i żadnych komissów nie przyjmuję. (373)

2. W ostatnim czasie odebrałem od pp. mieszkających w rozmaitych miastach i ich okolicach mniéj więcéj oddalonych od Wilna wiele obstalunków na rozmaite instrumenta i narzędzia optyczne i fizyczne, których z powodu nagłego wyjazdu do Moskwy w żaden sposób uskutecznić nie mogę. A zatém upraszam szanownych panów i w ogóle tutejszą szanowną publiczność, aby w każdym razie adressowano się do mnie do Moskwy, podług niżéj załączonego adressu i oraz śmiem zapewnić, iż każde zlecenie będzie wykonane najsumienniéj.

Główne Depo Optyka Zalzfisch w Moskwie na Kuźnieckim moście, w domu Twerskiego podwórza. (365)

3. W sobotę 6 maja zginęła Gończyca czarna, łapy i pierś białe, uszy i boki podżare, koniec ogona biały, na szyi z lewéj strony pod gardłem fistuła, gdzie się takowa okaże, uprasza się o odprowadzenie lub odesłanie do domu Domejki pod N. 609 na Zarzecz, za co otrzyma słuszną nagrodę; w razie zatrzymania lub przywłaszczenia poszukiwać będę prawnie. (322)

Znajdujący się przy KSIĘGARNI p. f.

JOZEFA ZAWADZKIEGO
Skład Fortepianów.

Zaleca się znacznym doborem instrumentów tak zagranicznych jako i Warszawskich po cenach bardzo przystępnych. 3. (328)

Nakładem i drukiem księgarni p. f.

Jozefa Zawadzkiego.

Wyszły w ostatnich czasach następne dzieła:

1) *Gołuchowskiego Józefa* Dumania nad Najwyższemi zagadnieniami człowieka. 2 tomy in 8-vo str. 1083, rs. 5.
2) *Lacordera X.* Swięta Marja Magdalena przekładu E. Ziemięckiéj, 12 str. 173. . k. 75.
3) *Krukowskiego Ks.* Zbiór Modlitw Odpustowych wydanie nowe in 18 str. 602 . . . k. 90. na papierze welinowym rs. 1 k. 20.

3. (329)

Na Antokolu, w korpusie kadetskim jest do sprzedania 4-o miesjcowa nowa, podróżna KARETA na leżących resorach, że wszystkiemi pakami, fabryki Petersburgskiéj; o cenie można się dowiedzieć u szwajcara tegoż korpusu. 2. (365)

ZEGARKI KIESZONKOWE.

W ostatnim czasie odebrałem z Genewy wielki zbiór zegarków kieszonkowych w srebrnych i złotem nakładanych kopertach, które sprzedają się niesłychanie tanio w magazynie moim na jarmarku Wileńskim w budzie pod N. 9-m.

K. *Zalzfisch.* 3. (342)

3. Na ulicy Siemienowskiéj w domie Oziębłowskiego, sprzedaje się KOCZ Landarowy, na leżących resorach z 6 pakami, roboty Warszawskiego fabrykanta Rentela, mało używany; ktoby życzył nabyć, widzieć może tamże w każdym czasie i powziąść wiadomość o cenie. (332)

Optyk Zalzfisch.

Ma honor zawiadomić szanowną publiczność, iż odebrawszy w ostatnim czasie z zagranicy znaczny transport optycznych, fizycznych i mechanicznych instrumentów, urządził swój magazyn, na czas jarmarku S-go Jerzego, w Wilnie, na placu Katedralnym w budzie pod N. 9, gdzie oznaczone instrumenta będą się sprzedawały za samą umiarkowaną cenę.

Między innymi przedmiotami handlu Zalzfisch, pierwsze miejsce zajmują okulary, które, jako nader ważny środek dla podtrzymania wzroku, wymagają bardzo wielkiéj pracy i co najważniejsza doświadczenia, nie tak łatwo nabywającego się w tym przedmiocie. Przy wyprzedawaniu każdodziennie znacznéj ilości okularów p. Zalzfisch miał sposobność przekonać się, iż nie każdy, używający okulary, wybrał je podług prawideł optyki.— Przez tę niestosowność w wyborze okularów wzrok bardzo prędko się osłabia, tak, że noszący okulary dobiera sobie coraz mocniejsze i mocniejsze numera szkieł. Zatém wyżéj pomieniony, chcąc usunąć wszelkie w tym względzie niedogodności i być prawdziwie użytecznym dla tych, którzy powodowani słabością wzroku zmuszeni są nosić okulary, nabył od samego wynalazcy apparat, tak zwany optometr, za pomocą którego, każdy może wymierzyć siłę swojego wzroku i do niéj zastosować numer szkieł w okularach.

CENA OKULARÓW.

W stalowéj angielskiéj oprawie	od 2 do 3 rub. sr.
— srebrnéj	5 —
— szylkretowéj	5 —
— złotéj	od 10 do 16 —

ze szkłami zaś pereskopicznemi w każdéj z wyżéj pomienionych opraw dodaje się 2 rs.

Mieszkający daleko od Wilna i z tego powodu nie mogący sami własnorecznie wybrać okularów, mogą adresować się wprost do p. Zalzfisz o wysłanie takowych, załączając przytém szkła odnoszonych już okularów, lub zawiadamiając, przez jak długi czas używają okularów i jaki mają wzrok krótki lub dalekowidzący. Przy pomocy tych wiadomości wysyłane okulary będą najstosowniejszemi. Prócz tego się sprzedają doskonałe lunety morskie, lorynety teatralne w bogatych oprawach barometry metaliczne, mikroskopy z nowo wynalezionemi fotograficznemi objektami, które są nadzwyczaj zajmujące, stereoskopy i rozmaite miernicze narzędzia.

Przytém w sklepie p. Zalzfisch będą urządzone niektóre modele ciekawszych apparatów fizycznych z celem, aby odwiedzający mogli robić na nich swoje doświadczenia. 4. (290)

3. Ktoby potrzebował z pp. pośredników do spraw włościańskich lub innych osób, na prywatnego sekretarza, lub plenipotenta człowieka uzdolnionego i doskonale obeznanego z prawną procedurą cywilną i kryminalną, mogącego w razie potrzeby złożyć kaucją i dostateczne rekomendacje. Wiadomość powziąść można osobiście lub listownie u p. Misiewicza w rządzie guber. (359)

KUPIEC HANTIMIRÓW

przybyły na tutejszy jarmark, mam honor zawiadomić prześwietną publiczność, iż w mojéj budzie pod N. 4 sprzedają się szale tureckie, chustki w różnych kolorach, małama perskie,— dywany Angielskie, sukno z wełny wielbłądowéj, proszek Perski, mydła Kazańskie, oraz wyroby Kaukazkie różnych srebrnych przedmiotów. 3. (339)

Печатать позволяется. ВИЛЬНО 29 мая 1861 г. —Цензоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ.* W Drukarni A. H. Kirkora.